

ISSN 2786-6947

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

**НАША ШКОЛА:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ СТУДІЇ**

№ 3'2023

Одеса – 2023

НАША ШКОЛА: НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ СТУДІЇ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ № 3'2023

ISSN 2786-69-47

Журнал
зарєєстрований
5 серпня 2022р.

Свідоцтво про
державну реєстрацію
друкованого засобу
масової інформації: серія
КВ № 25190-15130Р
від 05.08.2022

Журнал виходить
4 рази на рік.

Друкується за
рішенням вченої ради
КЗВО «Одеська академія
неперервної освіти
Одеської обласної ради»,
протокол від 31.08.2023р.
№ 3

Друковані матеріали
виражають позицію
авторів, яка не завжди
поділяється редакційною
колегією.

Передрук матеріалів
здійснюється за умови
обов'язкового посилання
на журнал «Наша школа:
науково-практичні
студії».

Статті перевірені на
наявність плагіату
програмним
забезпеченням
StrikePlagiarism.com

Офіційний сайт журналу:
<https://nashashola.odessaedu.net/>

Редакційна колегія

Задорожна Любов Кирилівна – головний редактор, кандидат філософських наук, ректор Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Балашенко Інна Валеріївна – відповідальний секретар, кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Ягоднікова Вікторія Вікторівна – заступник головного редактора, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Левчишена Оксана Михайлівна – заступник головного редактора, кандидат історичних наук, проректор з науково-педагогічної та методичної діяльності Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Кузнєцова Оксана Володимирівна – заступник головного редактора, кандидат психологічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Баранова Вероніка Володимирівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної і початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Березовська Людмила Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна).

Бухнер Тобіас, професор, завідувач кафедри інклюзивної освіти Університету освіти Верхньої Австрії (м. Лінц, Австрія).

Гарачук Тетяна Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Голлоб Рольф, доктор наук, професор, кафедра міжнародних проєктів в освіті Цюрихського університету підготовки вчителів (м. Цюрих, Швейцарія).

Гуменнікова Тамара Рудольфівна, доктор педагогічних наук, професор, директор Придунайської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (м. Ізмаїл, Україна).

Гура Тетяна Євгенівна, доктор психологічних наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародної діяльності Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради (м. Запоріжжя, Україна).

Дікова-Фаворська Олена Михайлівна, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Житомирського інституту післядипломної освіти (м. Житомир, Україна).

Канішевська Любов Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (м. Київ, Україна).

Кічук Антоніна Валеріївна, доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної та практичної психології Ізмаїльського державного гуманітарного університету (м. Ізмаїл, Україна).

Кохановська Олена Вікторівна, доктор педагогічних наук, доцент, Комунальний заклад вищої освіти «Херсонська академія неперервної освіти Херсонської обласної ради» (м. Херсон, Україна)

Кузнєцова Неля Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Мітельман Ігор Михайлович, кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри методики викладання і змісту освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Немерцалов Володимир Володимирович, кандидат біологічних наук, доцент, завідувач науково-методичної лабораторії природничо-математичної освіти, доцент кафедри методики викладання та змісту освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Орленко Ірина Миколаївна, доктор філософії, завідувач Одеського обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти, старший викладач кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Осипова Тетяна Юріївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна).

Пивоварчик Ірина Михайлівна, кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри методики викладання і змісту освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Рищак Наталія Іванівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Снігур Людмила Анатоліївна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Військової академії (м. Одеса) (м. Одеса, Україна).

Стрельбицька Світлана Михайлівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Фурман Анатолій Анатолійович, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики практичної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна).

Цибух Людмила Миколаївна, кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Шатайло Наталія Вікторівна, кандидат педагогічних наук, завідувач науково-методичної лабораторії громадянської, історичної та мистецької освіти, старший викладач кафедри методики викладання та змісту освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Шуляр Василь Іванович, доктор педагогічних наук, доцент, директор Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (м. Миколаїв, Україна).

Ян Мареш, Ph.D., завідувач кафедри психології педагогічного факультету Масариков університету (м. Брно, Чехія).

Editorial Board of the scientific journal
«Our School: Scientific and Practical Studies»

Liubov Zadorozhna, Chief Editor, Candidate of Philosophical Sciences, Rector of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Regional Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Inna Balashenko, Managing Editor, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Head of the Scientific Department of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Regional Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Viktoriia Yahodnikova, Deputy Chief Editor, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical and Innovative Activities of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Oksana Levchyshena, Deputy Chief Editor, Candidate of Historical Sciences, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical and Methodological Activities of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Oksana Kuznietsova, Deputy Chief Editor, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Affairs and Social-Humanitarian Activities of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Veronika Baranova, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Liudmyla Berezovska, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Theory and Methodology of Preschool Education at the State Institution «South Ukrainian K.D. Ushynsky National Pedagogical University» (Odesa, Ukraine).

Tobias Buchner, Professor, Head of the Department of Inclusive Education at the University of Education Upper Austria (Linz, Austria).

Tetiana Harachuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Preschool and Primary Education of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Rolf Gollob, Doctor of Sciences, Professor, Head of Centre for Educational Governance and Democracy Education a. i. at the Zurich University of Teacher Education (Zurich, Switzerland).

Tamara Humenikova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Director of the Danube Branch of the Interregional Academy of Personnel Management (Izmail, Ukraine).

Tetiana Hura, Doctor of Psychological Sciences, Professor, Vice-Rector for Research and International Affairs at the Municipal Institution «Zaporizhzhia Regional Institute of Continuing Pedagogical Education» of the Zaporizhzhia Regional Council (Zaporizhzhia, Ukraine).

Olena Dikova-Favorska, Doctor of Sociological Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy of the Comunal Institution «Zhytomyr Regional In-Service Teachers` Training Institute» of Zhytomyr Regional Council (Zhytomyr, Ukraine).

Liubov Kanishevskaya, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Deputy Director for Scientific and Experimental Work at the Institute of Educational Problems of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

Antonina Kichuk, Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor, Professor at the Department of General and Practical Psychology of the Izmail State University of Humanities (Izmail, Ukraine).

Olena Kokhanovska, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Communal Higher Educational Establishment Kherson Academy of Continuing Education of the Kherson Regional Council (Kherson, Ukraine).

Nelia Kuznietsova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy and Educational Management of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Jan Mareš, Ph.D., Head of the Department of Psychology at the Faculty of Education, Masaryk University (Brno, Czech Republic).

Ihor Mitelman, Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Teaching Methodology and Education Content of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Volodymyr Nemertsalov, Candidate of Biological Sciences, Associate Professor, Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Natural-Mathematical Education, Associate Professor at the Department of Teaching Methodology and Education Content of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Iryna Orlenko, Doctor of Philosophy, Head of the Odesa Regional Resource Center for Inclusive Education Support, Senior Lecturer at the Department of Psychology, Social Work, and Inclusive Education of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Tetiana Osypova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy of the State Institution «South Ukrainian K. D. Ushynsky National Pedagogical University» (Odesa, Ukraine).

Iryna Pivovarchik, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Teaching Methodology and Education Content of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Nataliia Ryschak, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Pedagogy and Educational Management of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Liudmyla Snihur, Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor at the Department of Humanities and Socio-Economic Disciplines at the Odesa Military Academy (Odesa, Ukraine).

Svitlana Strelbytska, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Pedagogy and Educational Management of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Anatolii Furman, Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor at the Department of Theory and Methodology of Practical Psychology at the State Institution «South Ukrainian K. D. Ushynsky National Pedagogical University» (Odesa, Ukraine).

Liudmyla Tsybukh, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Preschool and Primary Education of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Nataliia Shatailo, Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Civic, Historical, and Art Education, Senior Lecturer at the Department of Teaching Methodology and Education Content of the Municipal Higher Education Institution «Odesa Academy of In-Service Education of the Odesa Regional Council» (Odesa, Ukraine).

Vasyl Shuliar, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Director of the Mykolaiv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Mykolaiv, Ukraine).

ЗМІСТ

Генова Наталія Георгіївна РОЗВИТОК АКСІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ «ПОВСТАННЯ УКРАЇНЦІВ В СТАЛІНСЬКИХ КОНЦТАБОРАХ»	9
Дерябіна Світлана Василівна, Нікітенко Регіна Іванівна ГЕЙМІФІКОВАНА СТРАТЕГІЯ НАВЧАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ МИСТЕЦЬКОЇ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ	15
Дерябіна Світлана Василівна, Нікітенко Регіна Іванівна, Чешенко Олена Іванівна ІНТЕГРАТИВНА СТРАТЕГІЯ НАВЧАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ	21
Мурсалимова Ірина Іванівна БАЖАННЯ ТА КРЕАТИВНІСТЬ – ШЛЯХ ДО ЗМІН ТА УСПІХУ	30
Солнцева Олена Анатоліївна ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНУ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ (WELL-BEING) ОСОБИСТОСТІ	35
Сотніченко Ірина Федорівна ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ	40
Шавлова Людмила Валеріївна ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ НУШ ЧЕРЕЗ УРОКИ СЛОВЕСНОСТІ	46
<i>З досвіду освітніх практик</i> Шатайло Наталія Вікторівна, Дерябіна Світлана Василівна ВЕКТОРИ СУПРОВОДУ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ	50
Бабінець Галина Миколаївна УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, (8-Й КЛАС). ПІДГОТОВКА ДО НАПИСАННЯ ТВОРУ-РОЗДУМУ НА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНУ ТЕМУ «БАТЬКО І МАТИ – ДВА СОНЦЯ ГАРЯЧИХ».	57
Ходос Наталя Анатоліївна ЕТИКО – ЕСТЕТИЧНІ ВИМІРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ РИТОРИКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ – СЛОВЕСНИКА СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ	60
Юзленко Олена Олексіївна ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗОК ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ ВЛАСНОЇ КАЗКИ	64

CONTENTS

Natalia Genova DEVELOPMENT OF AXIOLOGICAL COMPETENCE IN SENIOR SCHOOL STUDENTS IN HISTORY LESSONS ON THE EXAMPLE OF THE TOPIC «REBELLIONS OF UKRAINIANS IN STALIN’S CONCENTRATION CAMPS»	9
Svitlana Deriabina, Regina Nikitenko GAMIFIED LEARNING STRATEGY IN THE ACTIVITIES OF ART AND TECHNOLOGY TEACHERS	15
Svitlana Deriabina, Regina Nikitenko, Olena Cheshenko INTEGRATIVE LEARNING STRATEGY IN THE ACTIVITIES OF EDUCATIONAL FIELD TEACHERS	21
Iryna Mursalymova DESIRE AND CREATIVITY ARE THE WAY TO CHANGE AND SUCCESS.	30
Olena Solntseva PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF THE PHENOMENON OF PERSONAL WELL-BEING	35
Iryna Sotnichenko DIGITAL TECHNOLOGIES AS A TOOL FOR ORGANIZING THE EDUCATIONAL PROCESS IN CONDITIONS OF BLENDED LEARNING	40
Lyudmila Shavlova FORMATION OF THE CREATIVE PERSONALITY OF THE STUDENT OF NUSH THROUGH LITERATURE LESSONS	46
 <i>From the experience of educational practices</i>	
Nataliia Shatailo, Svitlana Deriabina SUPPORT VECTORS OF ART EDUCATION TEACHERS IN THE CONDITIONS OF CONTINUOUS	50
Halyna Babinets UKRAINIAN LANGUAGE LESSON (8TH GRADE) PREPARATION FOR WRITING A REFLECTION ON THE MORAL AND ETHICAL TOPIC «FATHER AND MOTHER ARE TWO HOT SUNS»	57
Khodos Natalia ETHICS - AESTHETIC DIMENSIONS PEDAGOGICAL RHETORIC OF THE MODERN TEACHER - RURAL SCHOOL VOCABULARY	60
Olena Uzlenko STUDYING LITERARY FAIRY TALES BY CREATING YOUR OWN FAIRY TALE	64

УДК 372.893

Генова Наталія Георгіївна,
вчитель історії вищої категорії, старший вчитель
Багатянського ЗЗСО Саф'янівської сільської ради
Ізмаїльського району Одеської області,
Ізмаїл, Україна
ng.genova@ukr.net

РОЗВИТОК АКСІОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ «ПОВСТАННЯ УКРАЇНЦІВ В СТАЛІНСЬКИХ КОНЦТАБОРАХ»

Анотація. Рекомендовані інтерактивні технології для розвитку аксіологічної компетентності розглядаються на прикладі теми «Україна в умовах політичної та економічної лібералізації суспільства (середина 50-х – середина 60-х рр.)», а саме «Повстання українців в сталінських концтаборах 1953-1954р.р.», та впроваджуються на різних етапах уроку, допомагаючи учням не тільки констатувати історичні факти події, що відбулися, а і визначати їх проблематику, створювати умови для роздумів, висловлювань власних думок, аналізу подій, їх причин та наслідків.

Ключові слова: політичні репресії, політв'язні, ГУЛАГ, лібералізації суспільства.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Зміна геополітичної карти світу ХХ століття, становлення молодого незалежної української держави, руйнування старих та поява нових ідеалів для молодого покоління України виявило, що джерелом формування громадянина України, національної гідності молодого покоління є почуття патріотизму та підтримка демократичних загальнолюдських цінностей Європи. Формує в учнів стійку мотивацію щодо вивчення історії України та підготовки учнів старших класів до складання тестів ЗНО та НМТ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досвідчені та молоді науковці України (В. Власов, С. Кульчицький, О. Пометун, Т. Ремех, Г. Фрейман та ін..) знов звернулися до історії державотворення України, до «білих прогалін» в історії України, почали виявляти ті осередки опору компартійної тиранії та рабській психології підданих, що дали паростки визвольного руху, ідеї особистої свободи людини, право обирати майбутнє в незалежності від диктату.

Мета статті – надання методичної поради вчителям історії щодо впровадження прийомів розвитку аксіологічної компетентності в учнів старших класів на уроках історії України через інтерактивні технології колективно-групового та кооперативного навчання.

Безперечно, складний стан речей, зумовлений надмірною політизацією процесу, недостатність та суперечливість джерельної бази, залежність від світоглядних, релігійних, етнічних, регіональних чинників, життєвого досвіду поколінь, показує на доцільність під час вивчення теми «Повстання українців в сталінських концтаборах» застосування таких методів, які дозволяють не тільки констатувати історичний факт подій, що відбулися, а і визначати їх проблематику, створювати умови для роздумів, висловлювань власних думок, аналізу подій, їх причин та наслідків. Не менш важливою є і емоційна складова сприйняття матеріалу, адже саме та інформація навіває на роздуми і краще запам'ятовується, яка викликала найбільше емоційне збудження.

Вивчення на уроці історії проблематики політв'язнів ГУЛАГу дає можливість вчителю генералізувати конкретний випадок і розглядати його із загальних позицій методики вивчення суперечливих питань історії. Створити необхідний вир емоцій під час вивчення теми повстань прикладами спогадів, документальних джерел, фотоматеріалів [1,2]. Це робить можливим свідоме формування історичного мислення, розвиток в учнів власної системи цінностей, вироблення зважених суджень із суперечливих питань, врахування етичного й морального вимірів при формуванні ставлення до дій, які посягають на гідність та права інших людей. Це означає просування ідей толерантності та демократичних цінностей. Важливо пронести загальнолюдські цінності демократії та толерантності через кожну хвилину, кожний етап уроку. З цією метою та для створення необхідної «зрозумілої» для учнів атмосфери, налаштування на роботу над проблемою, зазначеною в темі уроку, необхідно якісно провести момент актуалізації знань. Для цього за допомогою методу «Мікрофон» учні дають визначення термінам, які їм вже відомі з попередніх уроків: тоталітаризм, культ особи, політичні репресії, ГУЛАГ, концтабори. Визначення причин виникнення сталінських концтаборів в 30 - ті рр. проводиться за методом «Мозкового штурму».

Для створення необхідного емоційного середовища та середовища пошуку на початковому етапі уроку вчитель пропонує учням висловити свій прогноз за допомогою методу «Займи позицію»: «Участь українців у повстаннях в сталінських концтаборах – це боротьба:

- а) проти сталінського репресивного режиму;
- б) за свободу і незалежність;
- в) за поліпшення соціально-економічного життя».

Учні займають певну позицію. Вибір кожного фіксується на дошці. До цього питання слід повернутися на заключному етапі вивчення теми і з'ясувати чи не змінилася думка в класі та чий прогноз справдився. Варто також запропонувати учням довести, що прагнення людини отримувати від держави правовий захист, віру у справедливість вироків, мати гідні умови життя і праці є природним бажанням та громадськими вимогами.

Історичні події відбуваються не тільки в часі, а й у просторі. У більшості випадків історичні події можуть бути правильно зрозумілими лише у зв'язку із певними просторовими умовами. Створення в учнів правильних уявлень про місце, де відбулися історичні події, має не менш важливе значення, ніж вироблення уявлень про розвиток події в часі.

На уроках історії **робота з картою** є основним методом характеристики географічного середовища та аналізу масштабності події. Так, під час роздумів про формування та функціонування системи ГУЛАГу, учням слід запропонувати ознайомитися з даними інтегральної карти таборів системи ГУЛАГу, зробити висновки про масштабність репресивної системи, визначити закономірність політичних процесів в тоталітарній державі, якою був Радянський Союз. Окрім цього, під час вивчення перебігу повстань доцільно використовувати завдання на локалізацію історичних фактів. Наприклад, показати на карті місця найбільших повстань.

Оскільки матеріал теми передбачає застосування нових історичних понять та термінів на початковому етапі уроку необхідно провести **словникову роботу**, яка дозволить розтлумачити учням значення невідомих для них назв та історичних термінів.

Основний етап уроку передбачає визначення загальної політичної ситуації та її наслідків. Учні повинні відчувати зміни, які відбулися в процесі лібералізації та те, як вони вплинули на державу. З цією метою доцільно застосувати такі методичні прийоми, які дозволяють дослідити проблему більш глибоко, провести аналіз та сформувати критичний погляд на речі. Питання «Що відбулося?», «У чому полягає проблема?», які вчитель ставить перед учнями під час дослідження змін, які відбулися в системі ГУЛАГу після Другої світової війни, дають змогу краще зрозуміти проблему й ширше оцінити ситуацію, аналізуючи причини конфлікту й зберігаючи можливість зміни думки та появи нових свідчень, або знаходячи помилки. Цю роботу можна провести різними методами. Найбільш ефективними є **методи «Два – чотири – разом» або «Товариші по навчанню»**.

Метод **«Товариші по навчанню»** дозволяє не лише обговорювати ідеї демократизації, а і втілювати їх на практиці під час уроку. Товариші по навчанню – це приклад ігрової технології навчання, в якій учні, які періодично, і часто на нетривалий час, об'єднуються по двоє чи по троє, щоб підсумувати чи перевірити, що було вивчено. Подібна структура дає їм можливість розігратися та бути напоготові, особливо коли потрібно тривалий час засвоювати інформацію чи сидіти в класі. Тому більшість пар Товаришів по навчанню повинна бути серед інших учнів, аніж ті, що вже сидять разом, таким чином учасники повинні фізично вставати та ходити один до одного. Також вправи «Товариші по навчанню», тривалістю 2-3 хвилини, повинні виконувати стоячи, щоб люди мали змогу зайвий раз потягнутися перед тим, як знову сідати та засвоювати інформацію.

Ключем до цієї вправи є те, що учасники знають наперед, хто є їхні «товариші». Так ви будете впевнені, що у кожного є товариш, і це збереже час самих учасників, щоб зосередитися на завданні, а не на пошуках партнера чи партнерів.

Завжди нагадуйте учням бути готовими розповідати, що їхні товариші сказали, коли вони об'єдналися.

Приклади завдань:

Знайдіть собі товариша по навчанню та...

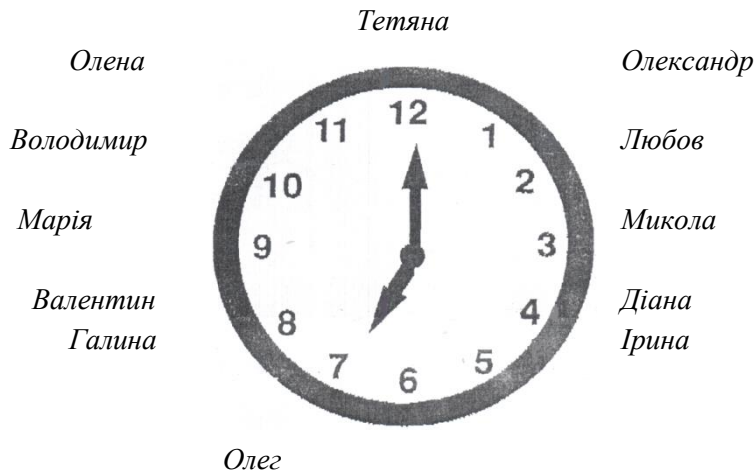
- *Порівняйте та поясніть відповіді, отримані на дане завдання.*
- *Розкажіть три асоціації, що у вас виникають, щодо даної інформації.*
- *Назвіть три випадки, коли _____ схоже на _____.*
- *Згадайте три важливі ідеї, почуті сьогодні.*
- *Які питання виникли у вас стосовно даної інформації.*
- *Зачитайте ваші заголовки та вислухайте думки класу щодо них.*
- *Розкажіть, чому ви навчилися безпосередньо на сьогоднішньому уроці.*

Для дітей середньої школи слід складати завдання більш конкретні та легші, щоб учні чітко розуміли поставлені їм запитання та могли швидко їх виконати.

Закріплення товаришів по навчанню: вчитель призначає товаришів по навчанню, які міняються кожен тиждень, у такому випадку ви впевнені, що протягом року учні вчать з багатьма дітьми і що нікого не забули, вибираючи «товаришів».

Можна організувати пошук «товариша» по навчанню за годинником. Учасникам роздаються зображення годинникового циферблату та даються наступні вказівки:

Напишіть своє ім'я на аркуші паперу. У вас є три хвилини порізно підписати кожну (або зазначену) цифру на циферблаті. Не можна писати імена тих, з ким ви сидите за однією партою кожного дня.

Через три хвилини оголосіть, що час сплинув, та попросіть усіх повернутися на свої місця.

Аналіз фотодокументів, свідчень та спогадів колишніх в'язнів, які використовуються під час **роботи з історичними джерелами**, дозволяють поставити учням питання: «Які почуття викликають картини життя людей концтабору?», «До яких наслідків, на вашу думку, привели такі умови життя та праці політв'язнів?». Це підводить учнів до визначення форм протесту та дозволяє вчителю перейти до наступного етапу вивчення теми – повстання в'язнів концтаборів.

Події повстань доцільно розглянути, застосовуючи різні методи групової роботи. Серед них, «**Коло (діаграми) Вена**», «**Рамки цілі**» «**Мозкова атака – карусель**».

Коло (діаграми) Вена – метод, який навчає школярів знаходити спільні та відмінні риси, аналізувати синтезувати й порівнювати.

Учитель пропонує учням намалювати 2 (3, 4) кола чи прямокутники (для зручності ведення записів – авт.), що перетинаються. У ті частини утворених діаграм, що із сусідніми не перетинаються, школярі вписують індивідуально-неповторні ознаки історичних фактів, подій, явищ, постатей, історико-географічних об'єктів. У спільні ж сектори вони записують спільні ознаки названих вище змістових одиниць.

Робота здійснюється в малих групах, опрацьовується матеріал методичної збірки та заповнюється за методом «Рамки цілі».

«Рамки цілі» – метод передбачає виокремлення етапів або стадій у поясненні будь-якої історичної події, явища, процесу.

Учитель повідомляє учням алгоритм роботи, розрахований на чотири послідовних кроки:

1. Мета (Чому? Навіщо? Для чого?) – це те, чого прагнуть головні дійові особи або групи.
2. План (Яким чином? Як?) – це кроки для досягнення мети, практичні дії.
3. Дія (Що? Де? Коли?) – це фактичне втілення плану.
4. Результат (Які наслідки? Які підсумки?) – наслідок проведеної дії чи дій, що приводять або не приводять до досягнення мети.

Приблизний вигляд виконаної роботи.

Кенгірське повстання

16 травня-26 червня 1954

Віталій Скірук український націоналіст.

16 травня-26 червня 1954

В'язні поставили перед владою вимоги:

- а) притягнути до відповідальності винних у застосуванні зброї 17 травня, а також розслідувати всі факти застосування зброї, що були у 1954 році;
- б) не застосовувати репресії до членів комісії ув'язнених і не проводити відправку етапів до кінця розслідування, ліквідувати слідчий ізолятор і штрафний барак;

- в) знизити термін ув'язнення засудженим на 25 років, а також змінити відношення до сімей'язнів, засуджених за статтею 58;
- г) відмінити заслання для осіб, звільнених із спецтаборів;
- д) встановити оплату праці ув'язнених на рівні із вільнонайнятими робітниками, підняти шкалу заліків до 5 днів і ввести восьмигодинний робочий день для всіх в'язнів;
- е) відмінити урядові вирoki табірних судів за статтею 58;
- ж) дозволити вільне спілкування чоловіків і жінок;
- з) обмежити право адміністрації у питаннях робочої дисципліни стягнень із в'язнів, заборонення в ШІЗО лише з санкції прокурора;
- и) встановити пільгові умови для заліків жінок;
- к) приїзд у табір члена Президії ЦК КПРС або секретаря ЦК.

Табірна влада ввела війська, внаслідок чого 13 чоловік було вбито, 43 поранено, з числа табірної персоналу було поранено 10 чоловік.

Указ Президії Верховної Ради СРСР і наказ міністрів МВС, прокуратури і юстиції «Про дострокове звільнення осіб, що здійснили злочин у віці до 18 років, і про звільнення інвалідів»[2].

Воркутинське повстання

22 липня – 1 серпня 1953

Юрко Левада (ватажок - українець)

Методи боротьби: саботаж, розповсюдження лисівок, акції непокорі, голодування.

Вимоги політичні та соціальні:

- а) перегляд всіх судових справ;
- б) негайно звільнити всіх жінок;
- в) звільнити всіх, хто відбув більше 5 років, а також жінок до 50 років, чоловіків понад 55 років;
- г) дозволити відправляти релігійні служби всіх віровизнань та інші.

Результат 53 особи загинуло (із них 30 українців), 138 – поранено.

Особливості та досягнення: наказ № 105 від 30 липня 1953 р., згідно з яким дозволялося цілодобово тримати бараки відкритими та зняти з їх вікон решітки, на ув'язнених «Речлагу» поширювалися заліки робочих днів, крім того, їм пообіцяли переглянути всі їх скарги і заяви в комісії.

Норильське повстання

26 травня – 4 серпня 1953р.

Сам виступ був спровокований табірною адміністрацією (стрілянина по житловим зонам, вбивства охороною ув'язнених). Керівником повстання 4-ї зони був українець Євген Грицяк.

Вимоги: «Воля або смерть».

Методи боротьби: припинили роботу і виявили масову непокору.

Особливості:

Загиблих становило до 150 людей. Найперше і наймасовіше повстання після смерті Сталіна. Ключову роль у Норильському повстанні, яке тривало 61 день, відіграли українці, зокрема колишні бійці УПА. З Норильського повстання почався демонтаж людиноненависницької системи Леніна-Сталіна [2].

Спільне:

- вимоги повсталіх співпадають (покращення умов перебування, перегляд справ та ін.);
- методи боротьби мали ненасильницький, мирний характер;
- провідна роль у організації та проведенню повстань належала українцям із західної України (переважно воїнам ОУН-УПА);
- використання військової сили проти повсталіх.

Особливості:

Воркутинські страйки мали значний вплив на подальше існування систем ГУЛАГу, тобто до прискорення його розвалу. Вони також стали ґрунтом для нового повстання, що відбулося у травні-червні 1954 р. в Кенгірі [1,2].

Модуль «**Мозкова атака – карусель**» – це приклад технології евристичного навчання, який добре застосовувати тоді, коли задану тему можна поділити на підтеми чи підгрупи питань до неї. Великі аркуші паперу, на кожному з яких записано різні підтеми чи питання, потрібно розвісити довкола кімнати. Розділившись на маленькі групи, учасники рухаються від однієї таблиці до наступної, при цьому кілька хвилин зупиняються біля кожної з них, щоб «проатакувати» мізки й записати, що вони знають з кожної з підтем. Кожна група отримує різного кольору маркер. Групи закінчують свою подорож біля таблиці, з якої почали, і зрештою мають змогу побачити, що було дописано іншими групами.

Наприклад, тема «Повстання українців в сталінських концтаборах» виглядатиме так:

Питання	Основні вимоги повсталих
1.Кенгірське повстання	В'язні поставили перед владою вимоги: 1) притягнути до відповідальності винних у застосуванні зброї 17 травня, а також розслідувати всі факти застосування зброї, що були у 1954 році; 2) не застосовувати репресії до членів комісії ув'язнених і не проводити відправку етапів до кінця розслідування, ліквідувати слідчий ізолятор і штрафний барак; 3) знизити термін ув'язнення засудженим на 25 років, а також змінити відношення до сімей в'язнів, засуджених за статтею 58; 4) відмінити заслання для осіб, звільнених із спецтаборів; 5) встановити оплату праці ув'язнених на рівні із вільнонайнятими робітниками, підняти шкалу заліків до 5 днів і ввести восьмигодинний робочий день для всіх в'язнів; 6) відмінити урядові вирокі табірних судів за статтею 58; 7) дозволити вільне спілкування чоловіків і жінок; 8) обмежити право адміністрації у питаннях робочої дисципліни стягнень із в'язнів, заборонення в ШЗО лише з санкції прокурора; 9) встановити пільгові умови для заліків жінок; 10) приїзд у табір члена Президії ЦК КППС або секретаря ЦК.
2.Воркутинське повстання	Вимоги політичні та соціальні: 1) перегляд всіх судових справ; 2) негайно звільнити всіх жінок; 3) звільнити всіх, хто відбув більше 5 років, а також жінок до 50 років, чоловіків понад 55 років; 4) дозволити відправляти релігійні служби всіх віровизнань тощо.
3.Норильське повстання	

Основні вимоги повсталих записуються групами учнів та доопрацьовуються іншими групами. В кінці цієї роботи проводиться аналіз і визначається група, яка найкраще виконала роботу. Але слід зазначити, що кожна з груп доповнили одна одну; перефразуюмо народну мудрість: одна голова – добре, а чотири – краще.

Поради, способи та варіанти застосування:

Якщо в аудиторії на стінах недостатньо місця, щоб вішати аркуші:

- передавайте таблиці від однієї групи до іншої;
- прикріпіть кожний аркуш з підтемою чи питаннями на дощечках із зажимами, які й передаватимуть учні від однієї групи до іншої.

Для підсумку, повторення та закріплення матеріалу, що засвоєно:

- поділіть тему на підтеми (по одній на кожному аркуші);
- групи підходять до кожної з таблиць і записують те, що знають;
- задають запитання для перевірки та переглядають отриманий список (перевіряючи ідеї, щодо яких вони впевнені, та ставлячи «?» до тих, щодо яких мають сумніви).

Для використання під час колективного навчання на окремих аркушах зазначаються теми для дослідження для кожної групи; перед тим, як «дослідники» зберуться усі разом, або після самостійного розгляду теми, вони підходять до кожної таблиці та записують або підсумовують, що їм відомо, потім записують питання до теми.

Можна кожній групі на парти роздати інструкції, в яких ви чітко розпишете порядок роботи, аби не витратити час на пояснення виконання роботи.

Заслуговує на увагу застосування методу «Ажурна пилка» на основному етапі уроку. Формуються три домашні групи які вивчають матеріали Кенгірського, Норильського та Воркутинського повстань по схемі:

Дата	Керівники	Причини	Хід повстання	Наслідки

Кожна група заповнює таблицю по одному із повстань потім створюються експертні групи. Учні по черзі обмінюються своїми знаннями з опрацьованого матеріалу. На завершальному етапі

повертаються до домашніх груп, діляться інформацією і заповнюють до кінця таблицю в зошитах і на дошці.

Під час обговорення учні дають колективну відповідь завдання:

- визначення основних причин повстань;
- результатів повстань;
- наслідків.

Коли домашні групи завершили виконання своїх завдань їм по черзі пропонуємо озвучити лише одну тезу завдання (метод «Коло ідей»).

В деяких випадках (в залежності від уподобань учнів класу) доцільно використовувати рольові ігри під час яких діти перевтілюються в запропоновані вчителем образи, «приміряють» на себе ролі. Наприклад, «Репортаж з місяця подій». Учні по групах отримують документи, які свідчать про участь українців у повстаннях в сталінських таборах.

Ведучий, використовуючи таблицю «Чисельність в'язнів ГУЛАГу», звертає увагу на статистичні данні 1953 року та чисельність українців в ГУЛАзі, коротко розповідає про формування системи концтаборів в СРСР. Важливо зосередити увагу учнів на правопорушеннях, які підлягали під дію ст.58 КК СРСР.

Потім ведеться репортаж із груп:

1. Воркута, літо, рік 1953, табір №2;
2. Кенгір;
3. Норильськ.

Після завершення репортажу слід закріпити вивчений матеріал, заповнивши узагальнюючу таблицю (Додаток 5).

Тема повстань дає можливість створити учням умови для глибокого усвідомлення низки питань моралі. Наприклад, **під час вивчення зазначених** подій слід поставити питання:

1. Що спонукало людей до тих чи інших вчинків?
2. Чому одні люди спокійно віддавали себе в руки долі, а інші чинили опір?
3. Якою була мотивація тих, хто здійснював насилля і з одного боку протистояння і з іншого?
4. З якими моральними дилемами стикалися ці люди?
5. Як би ви діяли за подібних обставин?
6. Чи могли б повторитися подібні трагічні події в наш час? Чому?
7. Що необхідно робити, аби попередити повторення таких трагічних подій?

Рефлексія з теми проводиться з застосуванням методу «Синтез думок» для вироблення відповіді на питання:

Чи можна погодитися зі словами О.Солженіцина «... Ні, не тому доводиться дивуватися, що заколотів та повстань не було в таборах, а тому, що вони таки були» [1].

Учитель знову ділить клас обираючи групу експертів та задає питання:

Як вплинуло протистояння радянській владі і національно-визвольного руху українців в концтаборах ГУЛАГу на подальший розвиток СРСР та України?

Учні записують відповіді на аркушах паперу і передають їх з групи в групу, потім читають і доповнюють їх своїми думками, перекреслюють те, з чим не погоджується. Опрацьовані матеріали передаються експертам, які зіставляють написане з власним варіантом, роблять загальний звіт, котрий обговорює весь клас.

На **завершальному етапі** вивчення теми важливо ввести відчуття справедливості, формуючи при цьому в учнів творче мислення навіть при розгляді трагічних подій історії. Для цього учням пропонують дати відповідь на питання:

1. Які події були б для вас бажанішими?
2. Що б ви могли зробити в дійсності?

Це дозволить стимулювати в учнів розвиток свідомості та поваги до демократичних принципів, визначитись на головних, моральних аспектах проблеми.

Висновки. Виклики сучасного життя все частіше зумовлюють використання різних форм навчання. Рекомендовані інтерактивні технології колективно-групового та кооперативного навчання можуть впроваджуватися на різних етапах уроку, допомагаючи учням не тільки констатувати історичні факти подій, поширити кругозір, а й створювати умови для роздумів, висловлювань власних думок, аналізу подій, їх причин та наслідків, тому що питання реабілітації в'язнів ГУЛАГу та засудження творців системи комуністичного терору залишається актуальним й досі.

Перспективи подальших розвідок. Матеріали розроблено відповідно до сучасних вимог базового стандарту з вивчення суспільствознавчих дисциплін, вікових особливостей учнів, їхніх інтересів,

матеріально-технічного забезпечення навчального процесу для формування в учнів стійкої мотивації щодо вивчення історії України та підготовки учнів старших класів до складання тестів ЗНО, НМТ.

Матеріали статті можуть використовуватись вчителями історії України на уроках, на заняттях курсів за вибором загальноосвітніх навчальних закладах, під час підготовки до ЗНО чи НМТ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Applebaum, Anne, (2004). *GULAG. A History*. Penguin Books Ltd. 610.
 Грицяк, Е. С. (1999). *Норильське повстання*. Київ: Вид-во ім. О.Теліги, 79.
 Пометун, О. І., Фрейман, Г. О. (2006). *Методика навчання історії в школі*. Київ : Генеза, 328.

REFERENCES

- Applebaum, Anne, (2004). *GULAG. A History*. Penguin Books Ltd. 610.
 Hrytsiak, E. S. (1999). *Norylske povstannia*. Kyiv: Vyd-vo im. O.Telihy, 79.
 Pomետun, O. I., Freiman, H. O. (2006). *Metodyka navchannia istorii v shkoli*. Kyiv : Heneza, 328.

Natalia Genova,

history teacher of the highest category, senior teacher
 of Bagatyansky ZZSO Safianivskyi village council
 Izmail district Odesa region,
 Izmail, Ukraine
ng.genova@ukr.net

DEVELOPMENT OF AXIOLOGICAL COMPETENCE IN SENIOR SCHOOL STUDENTS IN HISTORY LESSONS ON THE EXAMPLE OF THE TOPIC «REBELLIONS OF UKRAINIANS IN STALIN'S CONCENTRATION CAMPS»

Abstract. *Recommended interactive technologies for the development of axiological competence are considered on the example of the topic «Ukraine in the conditions of political and economic liberalization of society (mid-50s-mid-60s)», more precisely, «Ukrainian uprising in Stalin's concentration camps in 1953-1954.» ., and are implemented at different stages of the lesson, helping students not only to state the historical facts of the events that took place, but also to determine their problems, to create conditions for reflection, expressions of their own opinions, analysis of events, their causes and consequences.*

Key words: *political repression, political prisoners, Gulag, liberalization of society.*

Дата надходження до редакції 15.03.2023

© Генова Н.Г., 2023

УДК 372.8

Дерябіна Світлана Василівна,

старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти
 КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
 м. Одеса, Україна

Нікітенко Регіна Іванівна,

старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти
 КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
 м. Одеса, Україна

ГЕЙМІФІКОВАНА СТРАТЕГІЯ НАВЧАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ МИСТЕЦЬКОЇ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. *У статті розглядаються деякі питання застосування гейміфікованої стратегії навчання. Метою роботи є обґрунтування доцільності використання технології гейміфікації як технології, що надає новий імпульс розвитку освіти, адаптації компетентнісних потреб здобувачів освіти. Особлива увага приділяється визначенню ключових понять: навчальна стратегія, стратегічна компетентність, гейміфікована стратегія навчання, гейміфікований простір, проектування гейміфікованого простору, маршрутизація гейміфікованої стратегії уроку в онлайн/офлайн просторі тощо.*

Ключові слова: *гейміфікація, рівні гейміфікації, стратегії гейміфікованого навчання, маршрутизація, проектування гейміфікованого простору, візуальна маршрутизація.*

Постановка проблеми. Функціонування системи освіти характеризується інтенсивним пошуком нових підходів та інструментів, які ґрунтуються на особистісно орієнтованому та компетентнісному підходах до навчання, на врахуванні вікових особливостей фізичного, розумового та психічного розвитку здобувача освіти [11, с. 7].

Сьогодні важливого значення набувають питання вибору стратегій навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та цифрових технологій, створення комфортного освітнього середовища. У Концепції Нової української школи визначено необхідність розуміння учнем власної навчальної стратегії. Місія вчителя – надати можливості для вибору персоніфікованого освітнього маршруту, враховуючи потреби та прогрес учнів, а також нові тренди та розвиток у сфері освіти [1]. Увагу дослідників привертають такі поняття, як навчальна стратегія, стратегія навчання, стратегічна компетентність, комунікативна стратегія, гейміфікована стратегія навчання тощо. Зокрема, проблема оптимізації стратегій гейміфікованого навчання пов'язується з проєктуванням гейміфікованого простору, забезпеченням реалізації індивідуальних освітніх потреб, підвищенням навчальної мотивації здобувачів освіти, маршрутизації гейміфікованої стратегії уроку в онлайн / офлайн просторі.

Мета статті – проаналізувати можливості використання в освітньому процесі гейміфікованої стратегії навчання, презентувати навчальну стратегію досвіду застосування технології гейміфікації, навести приклади маршрутів гейміфікованої стратегії уроку в мистецькій/технологічній освітній галузі.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Відзначимо широкі підходи науковців до інтерпретацій поняття «стратегія». Використовується навіть умовний розподіл на чотирнадцять груп – залежно від акцентування уваги дослідників [8]. Термін «стратегія» трактується авторами Загальноєвропейських рекомендацій як певним чином організована, цілеспрямована і керована лінія поведінки, обрана індивідом для виконання завдання, яке він / вона ставить собі, або з яким стикається [2; 7]. Д. Ломоносов пропонує таке тлумачення цього поняття: «Стратегія – це послідовність дій, спрямованих на досягнення наперед визначених довгострокових цілей та вирішення поточних завдань, що постають у процесі їх здобуття під впливом зовнішнього середовища, з використанням при цьому існуючих можливостей». Спираючись на аналіз О. Бернацької щодо визначення сутності поняття *навчальної стратегії*, можемо зробити висновки, що воно реалізується через організовану, цілеспрямовану і регульовану послідовність визначених дій, які виконують учні під час навчальної діяльності для того, щоб навчання стало легшим, більш швидким та ефективним. Раніше вивчення навчальних стратегій було в центрі уваги переважно зарубіжних учених, серед яких виділяють таких, як Eggen, Kauchak, Haston, Vandura, Leki та ін. До проблеми гейміфікованого навчання звертаються українські дослідники В. Кухаренко, К. Галацин, К. Бугайчук, О. Струтинська, М. Умрик, О. Брайченко, С. Переяславська, О. Смагіна. В їхніх роботах аналізуються основні форми та напрями гейміфікації освіти, виокремлюються основні елементи гейміфікованого освітнього процесу, вивчаються певні закономірності використання ігрових інструментів у неігрових процесах. О. Струтинська та М. Умрик пропонують розглядати гейміфікацію як *використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для залучення користувачів до вирішення проблем* [10]. На думку К. Бугайчук основний принцип гейміфікації з програмної точки зору – це забезпечення отримання постійного, вимірного зворотного зв'язку від користувача, що забезпечує можливість динамічного коригування його поведінки. С. Переяславська та О. Смагіна розглядають гейміфікацію як інтеграцію елементів гри та ігрового мислення, як індикатор досягнення цілей та завдань, які формуються у вигляді кінцевих результатів навчання та компетенцій. Вони вказують, що в основі стратегії гейміфікації лежать винагородження й заохочення за виконані завдання (бали, відзнаки, рівні, індикатори прогресу, віртуальна валюта тощо) [9].

Виклад основного матеріалу. Традиційно під стратегією розуміють недеталізований план, що охоплює довготривалий проміжок часу, спосіб досягнення важливої мети. Ми досліджуємо, чи можливо концептуально об'єднати поняття стратегії та гейміфікації і не дістати суперечностей. Визначення поняття гейміфікації – це застосування ігрових механік в неігрових ситуаціях для заохочення певної поведінки [2]. Гейміфікація освіти – формування спільноти, учасники якої допомагають один одному, змагаються один з одним та мотивують один одного [3]. Щодо гейміфікації всього освітнього процесу розглядаються різні підходи та стратегії гейміфікованого навчання (рис. 1). Один з них полягає у впровадженні елементів гейміфікації в систему управління навчанням [10]. Другий підхід полягає в паралельній гейміфікації системи керування навчанням і самої системи навчання [9] та маршрутизації гейміфікованої стратегії уроку в онлайн / офлайн просторі.

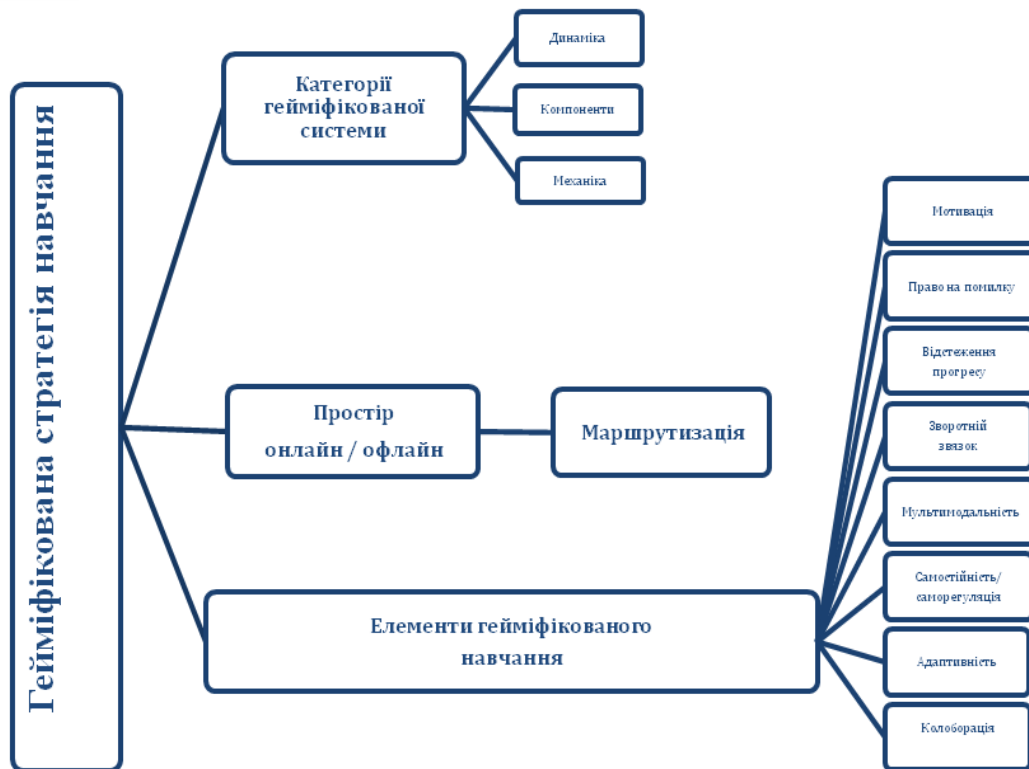

Рис. 1. Гейміфікована стратегія навчання.

Виділяємо такі елементи гейміфікованого навчання.

Мотивація. Гра є природною мотиваційною силою, тому гейміфікація стимулює учнів до активного навчання, залучення до завдань та досягнення поставлених цілей.

Залученість. Гейміфікація підвищує рівень залученості учнів до освітнього процесу шляхом створення цікавих завдань, викликів та конкурсів.

Коллаборація. Елементи гейміфікації, такі як командні завдання або спільні досягнення, можуть сприяти співпраці та коллаборації між учнями.

Відстеження прогресу. Використання рівнів, досягнень та нагород може допомогти відстежувати навчальну траєкторію руху та розуміння учнем власної освітньої стратегії.

Виклики та винагороди. Представлення викликів або завдань, за виконання яких учні отримують винагороди (віртуальні нагороди, бейджі або привілеї). Це може стимулювати інтерес та заохочувати до зусиль у навчанні.

Сюжет та імерсивність. Створення сюжету або імерсивного контексту, який розгортається під час навчання. Це може включати вигадані персонажі, віртуальні світи або використання елементів історії, щоб зробити навчання цікавим та дієвим.

Адаптивність. Використання даних про прогрес учнів для «налаштування» навчального процесу. Учитель, навчальна система можуть аналізувати результати та прогрес учня та на основі цього адаптувати навчальні завдання, матеріали або підхід для оптимального навчання.

Мультиmodalність. Використання різних методів та ресурсів навчання для надання учням різних шляхів отримання знань. Це може включати використання відеоуроків, інтерактивних завдань, спільної роботи тощо для забезпечення різноманітності навчального досвіду.

Підкреслюємо, що стратегія гейміфікації пов'язана не зі створенням повноцінної гри, а з використанням елементів гри. Тому завдання гейміфікації полягає в тому, щоб узяти елементи, які зазвичай працюють у світі ігор, та ефективно застосовувати їх у реальному практичному просторі. При створенні матриці гейміфікованої стратегії уроку в онлайн / офлайн просторі необхідно враховувати важливі аспекти: мета (концентрація уваги, мотивація, вміння та навички, компетентності), навчальне середовище (простір офлайн/онлайн), часові обмеження, категорії гейміфікованої системи (компоненти, механіка, динаміка), інструкція до виконання / чек-лист, маршрутизація, зворотний зв'язок. Варіант матриці гейміфікованої стратегії уроку представлено в табл. 1.

Клас		
Тема		
Мета (концентрація уваги, мотивація, вміння та навички, компетентності)		
Навчальне середовище (простір офлайн/онлайн)		
Часові обмеження		
Категорії гейміфікованої системи	Компоненти	
	Механіка	
	Динаміка	
Інструкція до виконання		
Маршрутизація		
Зворотний зв'язок		

Табл. 1. Матриця гейміфікованої стратегії уроку в онлайн / офлайн просторі.

Розглянемо другий підхід та зупинимост на питаннях маршрутизації. Маршрутизація (англ. – *routing*) – процес визначення маршрутів даних, переміщення, обміну інформації між мережами. Ми розглядаємо маршрутизацію гейміфікованої системи як можливість персоналізованого руху здобувача освіти під час опрацювання навчального матеріалу. Прикладом є орієнтовна схема (інтелект-карта) візуальної маршрутизації руху здобувача освіти в процесі вивчення теми технологічної / мистецької освітньої галузі в онлайн-просторі [4].

Тема	Театр та архітектура (на основі схеми-сценарію «перевернутий клас», онлайн-завдання) [5].	
Клас	5	
Мета	Переглянути медіакейс. Пройти вікторину. Розгадати кросворд.	
Інструкція до виконання	Успішно виконане завдання – рухаємось далі. Спроба невдала – повертаємось на попередній крок.	
Маршрутизація: інтелект-карта, інфографіка (онлайн і офлайн)	<p>Крок 1. Старт – натиснути «розпочати перегляд відео». Зупинка 1. Переглянути навчальне відео «Театр та його види».</p> <p>Крок 2. Пройти обмеження. Діяльність – пройти вікторину. Пройти вікторину «Види театру».</p> <p>Переглянути відео-фрагмент вистави «Бременські музиканти» (Київський академічний театр ляльок). Розгадати кросворд «Бременські музиканти».</p> <p><i>Успішно виконане завдання – обмеження знімається, спроба невдала – повертаємось до кроку 1. Далі – за інструкцією (реприза від старту до фінішу).</i></p>	

Схема 1. Орієнтовна схема роботи онлайн з елементами гейміфікації. Театр та архітектура.

Тема	Проект «Підставка під горнятко». Тема уроку: застосування методів фантазування і біоформ для генерування ідей у процесі створення виробів. Методи творчого пошуку ідей. (на основі схеми-сценарію «перевернутий клас», онлайн-завдання) [6]
Клас	5
Мета	Переглянути медіакейс. Пройти вікторину. Розгадати кросворд.
Інструкція до виконання	Успішно виконане завдання – рухаємось далі. Спроба невдала – повертаємось на попередній крок.
Маршрутизація: інтелект-карта, інфографіка (онлайн і офлайн)	Крок 1. Старт – натиснути «розпочати перегляд відео». Зупинка 1. Переглянути навчальне відео «Метод фантазування». (https://www.youtube.com/watch?v=f_0cmbzI4jw , https://texnokovorking.blogspot.com/2022/07/5.html) «Що таке біоформи?» (https://www.youtube.com/watch?v=TV3AbRw8jJQ) Переглянути навчальне відео «Підставка під горнятко». Крок 2. Пройти обмеження. Діяльність – пройти вікторину. Гра «Відповідності». Виконати тести «Підставка під горнятко». <i>Успішно виконане завдання – обмеження знімається, спроба невдала – повертаємось до кроку 1. Далі – за інструкцією (реприза від старту до фінішу).</i>

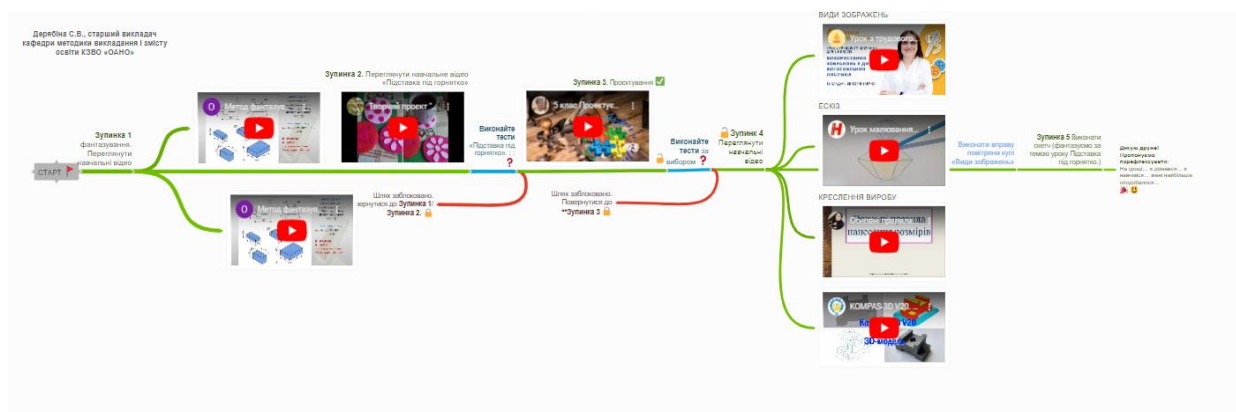

Схема 2. Орієнтовна схема роботи онлайн з елементами гейміфікації. Проект: Підставка під горнятко.

Тема	Технічне конструювання.
Мета	Переглянути медіакейс. Ознайомитись з технікою конструювання.
Інструкція до виконання	Успішно виконане завдання – рухаємось далі. Спроба невдала – повертаємось на попередній крок.
Маршрутизація: інтелект-карта, інфографіка (онлайн і офлайн)	Крок 1. Старт – натиснути «ознайомлення з картками». Зупинка 1. Крок 2. Переглянути навчальне відео, зняти мірки самостійно. Успішно виконане завдання – рухаємось до фінішу, спроба невдала – повертаємось до кроку 1.

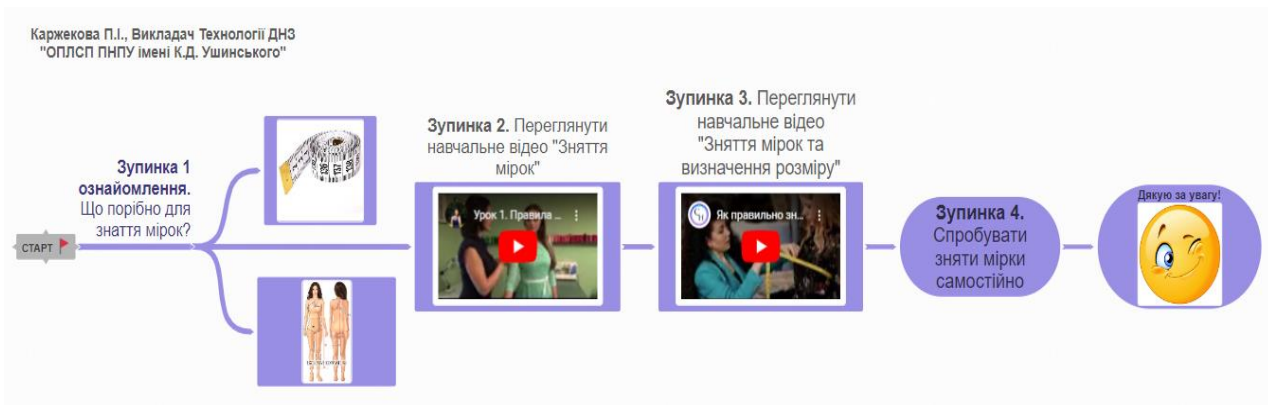

Схема 3. Орієнтовна схема роботи онлайн з елементами гейміфікації. Технічне конструювання.

Перспективою подальших розвідок є розширення дидактичних ресурсів для застосування гейміфікованої стратегії навчання в мистецькій та/або технологічній освітніх галузях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бернацька, О. В. (2019). *Стратегії навчання як засіб формування іншомовної компетентності майбутнього учителя початкової школи*. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 17: Теорія і практика навчання та виховання, (31), 8–13.

Бугайчук, К. Л. (2015). *Гейміфікація у навчанні: сутність, переваги, недоліки*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Дистанційна освіта України» (с. 39-43). Харків.

Дерябіна, С. В. (2022). *Технологія гейміфікації в умовах неперервної освіти педагогів*. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку» (с. 90–95). Одеса.

Дерябіна, С. В. (2023). *Орієнтовна схема візуальної маршрутизації руху вивчення змісту теми технологічної галузі в онлайн просторі*. Взято 14.04.2023 з <http://surl.li/gjfze>.

Дікова-Фаворська, О. М., Дерябіна, С. В., & Задорожна Л. К. та ін. (2023). *Нова українська школа на засадах єдності цінностей, змісту і форм. Мистецька освітня галузь. 5 клас*. Одеса, Мистецтво. <https://oano.od.ua/uk/site/mistetska-osvitnya-galuz.html>.

Дікова-Фаворська, О. М., Дерябіна, С. В., & Задорожна Л. К., Нікітенко Р.І. та ін. (2023). *Нова українська школа на засадах єдності цінностей, змісту і форм. Технологічна освітня галузь. 5 клас*. Одеса, Технологія. <https://oano.od.ua/uk/site/tehnologichna-osvitnya-g.html>.

Задорожна, О. І. (2017). *Сутність поняття стратегічної компетентності в сучасній лінгводидактиці*. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: педагогіка, соціальна робота, (2), 105–109.

Ломоносов, Д. А. (2011). *Сутність поняття «стратегія» та його відмінності від тактики й оперативних дій*. Економічні інновації (зб. наук. пр.), (45), 156–160.

Переяславська, С. О., & Смагіна, О. О. (2019). *Гейміфікація як сучасний напрям вітчизняної освіти*. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. Спецвип., 250–260.

Струтинська, О. В., & Умрик, М. А. (2020). *Сучасні освітні тренди в умовах розвитку цифрового суспільства*. Інноваційна педагогіка. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті, (26), 201–207.

REFERENCES

Bernatska, O. V. (2019). *Stratēhii navchannia yak zasib formuvannia inshomovnoi kompetentnosti maibutnoho uchytelia pochatkovoї shkoly*. Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 17: Teorii i praktyka navchannia ta vykhovannia, (31), 8–13.

Buhaichuk, K. L. (2015). *Heimifikatsiia u navchanni: sutnist, perevahy, nedoliky*. Materialy Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii «Dystantsiina osvita Ukrainy» (s. 39-43). Kharkiv.

Deriabina, S. V. (2022). *Tekhnolohiia heimifikatsii v umovakh neperervnoi osvity pedahohiv*. Materialy IV Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii «Pedahohichna nauka i osvita u suchasnomu vymiri: problemy i perspektyvy rozvytku» (s. 90–95). Odesa.

Deriabina, S. V. (2023). *Oriientovna skhema vizualnoi marshrutzatsii rukhu vyvchennia zmistu temy tekhnolohichnoi haluzi v onlain prostori*. Vziato 14.04.2023 z <http://surl.li/gjfze>.

Dikova-Favorska, O. M., Deriabina, S. V., & Zadorozhna L. K. ta in. (2023). *Nova ukrainska shkola na zasadakh yednosti tsinnostei, zmistu i form. Mystetska osvitnia haluz. 5 klas*. Odesa, Mystetstvo. <https://oano.od.ua/uk/site/mistetska-osvitnya-galuz.html>.

Dikova-Favorska, O. M., Deriabina, S. V., & Zadorozhna L. K., Nikitenko R.I. ta in. (2023). Nova ukrainska shkola na zasadakh yednosti tsinnosti, zmistu i form. Tekhnolohichna osvitiia haluz. 5 klas. Odesa, Tekhnolohiia. <https://oano.od.ua/uk/site/tekhnologichna-osvitnya-g.html>.

Zadorozhna, O. I. (2017). Sutnist poniattia stratehichnoi kompetentnosti v suchasni linhvodydaktysi. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: pedahohika, sotsialna robota, (2), 105–109.

Lomonosov, D. A. (2011). Sutnist poniattia «stratehiia» ta yoho vidminnosti vid taktyky y operatyvnykh dii. Ekonomichni innovatsii (zb. nauk. pr.), (45), 156–160.

Pereiaslavskaya, S. O., & Smahina, O. O. (2019). Heimifikatsiia yak suchasnyi napriam vitchyznianoi osvity. Vidkryte osvitiie e-seredovyshe suchasnoho universytetu. Spetsvyp., 250–260.

Strutynska, O. V., & Umryk, M. A. (2020). Suchasni osvitiie trendy v umovakh rozvytku tsyfrovoho suspilstva. Innovatsiina pedahohika. Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v osviti, (26), 201–207.

Svitlana Deriabina,

Senior Lecturer at the Department of Teaching Methods and Content of Education,
Odessa Regional Academy of In-Service Education, Ukraine

Regina Nikitenko,

Senior Lecturer at the Department of Teaching Methods and Content of Education,
Odessa Regional Academy of In-Service Education, Ukraine

GAMIFIED LEARNING STRATEGY IN THE ACTIVITIES OF ART AND TECHNOLOGY TEACHERS

Abstract. *The article is devoted to the problem of applying a gamified learning strategy in the activity of a teacher. The purpose of the article is to substantiate the expediency of using gamification technology as a disruptive technology that provides a new impetus to the development of education, the possibility of adapting the educational needs of students. Special attention is paid to the definition of key concepts: educational strategy, strategic competence, gamified learning strategy, gamified space, designing a gamified space, routing a gamified lesson strategy in the online / offline space, etc.*

Keywords: *gamification, levels of gamification, strategies of gamified learning, routing, design of gamified space, visual routing.*

Дата надходження до редакції 04.04.2023

© Дерябіна С., Нікітенко Р., 2023

УДК 37.091.313(045)

Дерябіна Світлана Василівна,

старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна

Нікітенко Регіна Іванівна,

старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна

Чешенко Олена Іванівна,

методист науково-методичної лабораторії природничо-математичної,
інформатичної та STEM-освіти
кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія
неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна

ІНТЕГРАТИВНА СТРАТЕГІЯ НАВЧАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ

Анотація. *Метою роботи є фокусування уваги на понятті інтегрованого навчання, його цілісності, спільності та єдності дієвих структурних одиниць і спроба вибудовування стратегії інтегрованого навчання. Особлива увага приділяється визначенню ключових понять: інтеграція, інтеграція в освіті, міжгалузєва інтеграція, інтеграція компетенцій, інтегроване навчання, педагогічна інтеграція, інтеграція цифрового інструментарію, інтеграція педагогічного інструментарію, інтегративна стратегія навчання тощо.*

Ключові слова: інтеграція, міжпредметна інтеграція, горизонтальні/вертикальні міжпредметні/міжгалузеві зв'язки, інтеграція цифрового інструментарію, інтеграція педагогічного інструментарію, синхронізація змістового наповнення уроку, синхронізація структурних одиниць уроку.

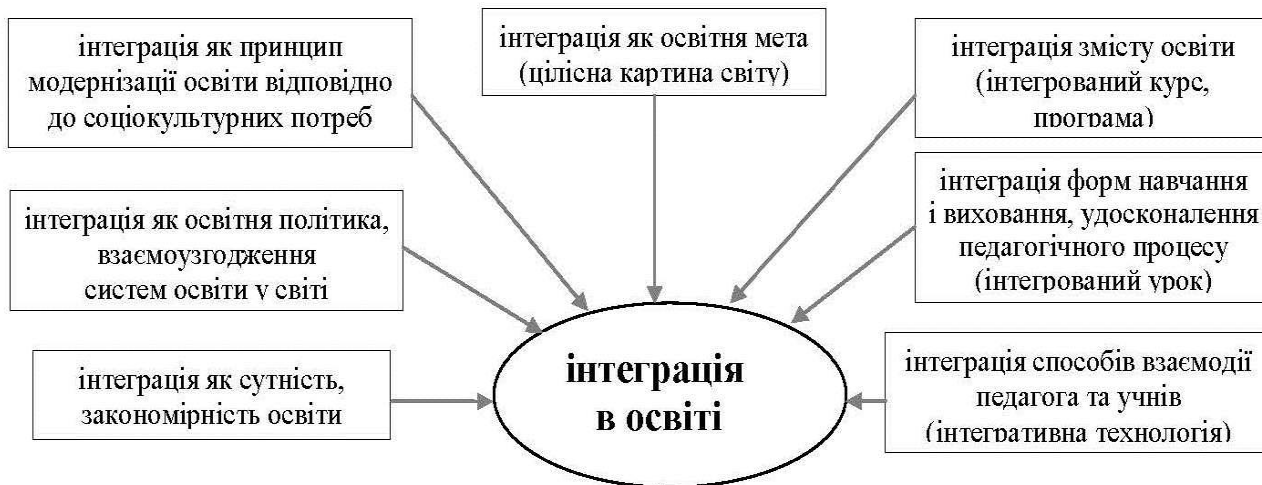
Постановка проблеми. Нова українська школа є школою навчання та розвитку компетентностей. Часи змінюються, і освітній процес слід адаптувати до потреб здобувачів освіти [12, с.5]. Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепція «Нова українська школа» щодо реформування освіти, інші нормативні документи регламентують зміни та ставлять її на **рейки сучасності**. Впровадження Державного стандарту базової середньої освіти вимагає реалізації принципово нових підходів, педагогічного інструментарію [12, с.18], вибору стратегій навчання, що реалізують ідеї Концепції «Нова українська школа» і спрямовані на досягнення очікуваних результатів Державного стандарту [3]. Серед основних стратегічних завдань реформи загальної середньої освіти в Україні є оновлення її змісту, що передбачає пошук нових підходів до структурування навчальних предметів на інтегративних засадах, розроблення технологій і засобів навчання для формування ключових компетентностей і наскрізних умінь як інтегративних якостей особистості [7, с.7].

Таким чином створюються трансформаційні виклики для освітян, одним із яких [1, с.13] є **інтегративна стратегія навчання**, яка базується на міжгалузеві/міжпредметні зв'язки у єдиному навчальному контексті, *інтегрованій взаємодії* педагогів різних освітніх галузей, зусилля яких спрямовані на синхронізацію тематики, змістового наповнення, структурних елементів уроку та дієвого педагогічного інструментарію.

Мета статті – сфокусувати увагу на понятті інтегрованого навчання, його цілісності, спільності та єдності дієвих структурних одиниць і спроба вибудовування стратегії інтегрованого навчання.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Інтеграція належить до числа найбільш поширених характеристик суспільних процесів і явищ. Проблеми інтеграції знань розглядають на міжнауковому, філософському, педагогічному рівнях [6]. Феномен освітньої інтеграції на філософському рівні вивчали українські вчені (С. Кленко, В. Кремень), у дидактичній площині (В. Ільченко, І. Козловська та ін.), у контексті специфіки навчання в початковій школі (Н. Бібік, М. Іванчук, О. Савченко, В. Тименко та ін.), у контексті процесуальності та результативності (І. Козловська), у контексті педагогічної інтеграції (Т. Засєкіна тощо) [11, с.21].

На думку вченої Л. Масол інтеграція це – утворення або відновлення цілісності, вища форма взаємодії, оскільки вона передбачає не лише взаємовплив і взаємозв'язок, а й взаємопроникнення елементів, координацію їх дій. Це стан внутрішньої цілісності, зв'язності диференційованих частин і функцій системи, а також процес, що веде до такого стану [11, с.21]. Спираючись на аналіз та узагальнення науковця щодо різнопланових інтерпретацій цього педагогічного явища можна звести до наступної **класифікації освітньої інтеграції** (рис. 1) [11, с.23].

Мал. 1. Класифікація освітньої інтеграції (за Л. Масол).

«Енциклопедія освіти» визначає **інтегративний підхід в освіті**, як підхід, що веде до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність, коли результатом

інтегративного підходу в педагогіці можуть бути цілісності знань різних рівнів – цілісність знань про дійсність; про природу з тієї чи іншої освітньої галузі, предмета, курсу, розділу, теми [6, с.23].

У роботі «Знаннява інтеграція як основа інтердисциплінарності педагогіки» О. Вознюк представила *КОНЦЕПЦІЮ інтеграції в освіті*, яка базується на таких *теоретико-методологічних основах*:

#принцип взаємодоповнюваності природничо-наукової методичної традиції й гуманітарних способів пізнання;

#синергетичний підхід (спільність закономірностей і принципів самоорганізації різних макросистем – фізичних, хімічних, біологічних, технічних, економічних, соціальних);

#системний підхід (інтеграція – система систем, результат систематизації вищого порядку);

#гносеологічний підхід (інтеграція – це спосіб і процес формування багатовимірної поліфонічної картини світу, заснованої на сполученні різних способів і форм осягнення дійсності; це також процес і результат становлення цілісності (холізму) – єдиної якості на основі багатьох інших якостей; принцип здійснення освітнього процесу, заснований на взаємному доповненні, комплементарності різних форм пізнання та засвоєння дійсності);

#герменевтичний підхід (інтеграція – це принцип, який виявляється в перетворенні всіх компонентів освітньої системи у напрямку об'єднання, узагальнення, розробки інтеграційних освітніх програм, навчальних курсів, уроків, заходів, отримання інтеграційних результатів освіти та ін.);

#діяльнісний підхід (інтеграція – це засіб, що забезпечує цілісне пізнання світу і здатність людини системно мислити при розв'язанні практичних задач; створення умов для формування в учнів особистісно-багатовимірної картини світу і пізнанні себе в цьому світі);

#інформаційний підхід (інтеграція – провідна тенденція оновлення змісту освіти – велика наукознавча проблема. Головним завданням тут є інтеграція каналів інформаційної взаємодії учнів і студентів зі світом в його цілісності та розмаїтті, актуалізація природних можливостей багатовимірного сприйняття дійсності. Об'єктами інтеграції в навчальному пізнанні можуть виступати: види знань, система наукових понять; закони, теорії, ідеї; моделі об'єктивних процесів);

#дослідницький підхід до навчання (з позицій розвитку особистості інтеграція створює умови для (виходу на вищий рівень осмислення буття; вдосконалення індивідуально-особистісного апарату пізнання; розвитку свободи мислення; сформованості креативності учнів) [2, с.709].

В освіті інтеграція з універсального поняття перетворюється на *педагогічну категорію*. Увагу дослідників привертають такі поняття, як «інтегративне навчання», «інтегративні навчальні програми», «інтеграція педагогічного інструментарію», «інтеграція цифрового інструментарію», «інтеграція мережевої взаємодії», «інтегративні стратегії навчання».

Виклад основного матеріалу. Відповідно, у кожній сфері й у кожному конкретному випадку процеси інтеграції й сам термін «інтеграція» мають свої особливості [8, с.13]. Термін «**інтеграція**» походить від лат. integer — цілий, integralis — цілісний, єдиний, неподільний, integratio — поповнення, відновлення. Інтеграція доцільна у тих випадках, коли існують елементи, які відокремлені один від одного й існують об'єктивні підстави для їх об'єднання [7, с.44]. Інтеграція — це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи [9, с.9].

Т. Засккіна акцентує увагу, на те, що розглядаючи інваріантні характеристики інтеграції **М. Чапась** пропонує вважати її «*системним утворенням, яке поєднує в собі: 1) інтегративне ціле, що є синтезом процесуальних і результуючих складових інтеграції; 2) інтеграцію — процес; 3) інтеграцію — результат, що відображає момент фіксації отримання в ході здійснення інтеграційного процесу певного інтегрального «продукту»* [7, с.17]. У свою чергу, **Т. Засккіна** вважає, що інтеграція повинна отримати саме педагогічну інтерпретацію та пропонує визначення поняття: «*педагогічна інтеграція, що передбачає пояснення, прогнозування конкретних проявів інтеграції та управління ними в межах предмета педагогіки відповідно до її завдань»* [7, с.17]. Погоджуємося з автором щодо існування множинності інтерпретації педагогічної інтеграції й вважаємо це питання дискусійним.

Серед широкого спектра дефініцій досліджуваного поняття звернемо увагу на визначення, надане групою американських вчених на чолі з **Р. Гейл, П. Хатчингс, М. Хубер**, які розглядають **інтегративне навчання** як «процес розвитку здатності впізнавати, оцінювати та здійснювати зв'язки між суттєво відмінними поняттями, сферами діяльності, або контекстами». **Т. Родес**, розглядає інтегративне навчання як «властивість, що полягає в умінні будувати прості зв'язки між різними ідеями та досвідом, здатності поєднувати та переносити навчальний досвід у нові, складні ситуації, що виникають у контексті академічного навчання і за його межами» [16, с.5]. На думку дослідників

метою інтегрованого навчання є: сприяння формуванню в учнів цілісного уявлення про навколишній світ, системи знань і вмій; сприяння досягненню якісної, конкурентоздатної освіти; створення оптимальних умов для розвитку мислення учнів у процесі вивчення загальноосвітніх предметів і предметів професійно-теоретичного циклу; сприяння активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках; сприяння ефективній реалізації розвивально-виховних функцій навчання [8, с.12].

Вважаємо, що при розгляді питань інтегрованого навчання слід також звернути увагу на можливості використання в освітньому процесі **інтегрованої стратегії навчання**.

Основні принципи інтегративної стратегії навчання включають:

#цілісність (уроки та навчальні матеріали розробляються таким чином, щоб вони охоплювали елементи різних предметів або тем, що допомагає учням бачити зв'язки та взаємозв'язки між різними дисциплінами та застосовувати знання в різних контекстах);

#застосування знань (учні навчаються застосовувати свої знання та навички в різних навчальних ситуаціях, що сприяє розвитку критичного мислення, проблемного розв'язання та творчого мислення);

#співпраця/взаємодія (учні співпрацюють між собою та з вчителем, обмінюються ідеями, думками та рішеннями. Це стимулює активну участь учнів у навчальному процесі та розвиток комунікативних навичок);

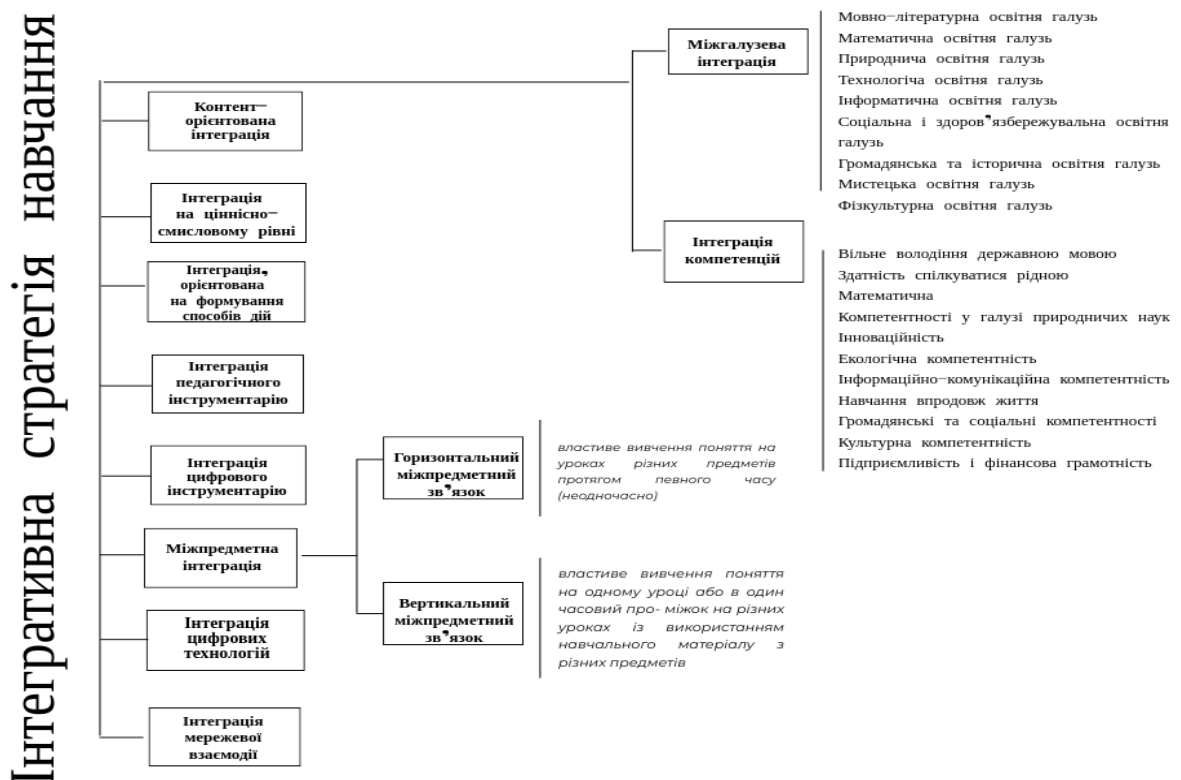
#контекстуальність (навчання проводиться в контексті реальних життєвих ситуацій або проблем, що дозволяє учням бачити практичну цінність своїх знань та навичок);

#автентичність (навчання стає більш реалістичним/релевантним, оскільки учні застосовують свої знання і навички у контексті реальних проблем або завдань);

#оцінювання (оцінювання в інтегративній стратегії навчання орієнтоване на розуміння та застосування знань, а також на розвиток навичок та компетентностей учнів. Оцінювання може включати проекти, портфоліо, рефлексію, самооцінювання тощо); **особистісний розвиток** (інтегративна стратегія навчання сприяє розвитку особистості учня, включаючи його творчість, самостійність, саморефлексію та впевненість у власних здібностях).

Відтак, можна стверджувати, що **інтегративна стратегія навчання** — це підхід до організації навчального процесу, який передбачає об'єднання/злиття різних навчальних предметів, тем або дисциплін у єдиний, цілісний новий/оновлений контекст.

Метою такої стратегії є забезпечення глибокого розуміння, зв'язків і взаємозв'язків між різними сферами знань. Щодо інтеграції освітнього процесу розглядаються різні підходи та стратегії інтегративного навчання (мал. 2).

Мал.2. Інтегративна стратегія навчання

Розглянемо **СКЛАДОВІ стратегії інтегрованого навчання** з орієнтацією на продуктивно-інтегративні практики та підходи, що передбачає:

▪ **Міжпредметна інтеграція може бути внутрішньогалузева** – тобто поєднувати зміст предметів однієї освітньої галузі або міжгалузевої, коли передбачає одночасне опанування предметів різних галузей. Вона є синтезом об'єктів, явищ і процесів реальної дійсності, що складають зміст освітнього процесу і методологію його реалізації, здійснює відчутний позитивний вплив на всі сторони навчального процесу та забезпечує учням змогу досягти запланованих освітніх результатів. Сучасне розуміння інтегрованого навчання за сутністю є реалізацією міжпредметної інтеграції змісту освіти [14, с.118].

✓ **Горизонтальний міжпредметний зв'язок** здійснюється тоді, коли інтегровані предмети вивчаються відірвано в часі (наприклад, впродовж тижня, місяця) [10].

✓ **Вертикальний міжпредметний зв'язок** можна спостерігати, якщо інтегровані предмети вивчаються в близьких часових межах (впродовж одного уроку, одного дня) [10].

▪ **Міжгалузева інтеграція** (*синхронізація/координація/розширення/цілісність горизонтів навчання*). Міжгалузева інтеграція сприяє розширенню горизонтів навчання та створенню зв'язків з різних галузей, забезпечуючи не просте їх підсумовування, а нову якість, [7, с.244]. Інтеграція здійснюється на основі синхронізації, координації навчальних/модельних програм, яке усуває дублювання навчального матеріалу, тематичне/змістове/часове узгодження процесуальних характеристик, суперечливе трактування однакових понять та забезпечує логіку формування базових понять [7, с.248] (*мовно-літературна освітня галузь, математична освітня галузь, природнича освітня галузь, технологічна освітня галузь, інформатична освітня галузь, соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь, громадянська та історична освітня галузь, мистецька освітня галузь, освітня галузь «Фізична культура»*) [3].

▪ **Інтеграція компетенцій** (*фактор професійно-інноваційного розвитку*). Інтеграція компетенцій (*знання/вміння/ціннісні орієнтири*) забезпечує повноту та ефективність виконання завдань, сприяння ефективному використанню ресурсів та розвитку інноваційних рішень. Знання/вміння/ціннісні орієнтири створюють канву, яка є основою для самореалізації учня, як особистості/громадянина/професіонала [14, с.5] (*вільне володіння державною мовою здатність спілкуватися рідною, математична, компетентності у галузі природничих наук, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість і фінансова грамотність*) [3].

▪ **Контент-орієнтована інтеграція**, або інтеграція на основі змісту навчальних предметів (*інтеграція змісту*). Контент-орієнтована інтеграція навчальних предметів реалізується у формі тематичного навчання: це навчання на основі **об'єднання навколо однієї теми** знань з різних навчальних дисциплін [13, с. 119].

▪ **Інтеграція, орієнтована на формування способів дій** (*інтеграція навичок*). Інтеграція на рівні способів дій реалізується у межах навчальних предметів або/чи в процесі тематичного навчання. Учитель сприяє формуванню в учнів наскрізних умінь та ключових навичок на більшості уроків у певний проміжок часу поступово ускладнюючи [13, с.119].

▪ **Інтеграція на ціннісно-смысловому рівні** (*інтеграція перспектив*). Інтеграція на ціннісно-смысловому рівні реалізується наскрізно на всіх навчальних дисциплінах (базується на спільних для різних предметів смислах і цінностях, що складають основу орієнтацій і ставлень учнів) [13, с.119].

▪ **Інтеграція мережевої взаємодії** (*інтеграція освітніх спільнот*) Інтеграція мережевої взаємодії – це дієвий механізм, завдяки якому відбувається широкий діапазон діалогу – взаємодії – взаємоповаги – спільноті (*залучення, підтримка, консалтингова допомога, фасилітація, зворотній зв'язок, мобільність*) і багатостороння комунікація – «педагог-учень-учні», «педагог-учні-батьки», що дозволить масштабувати дієві успішні практики тощо.

▪ **Інтеграція цифрового інструментарію** (*інтеграція цифрових освітніх ресурсів*). Інтеграція цифрового інструментарію передбачає змішування спектра цифрових ресурсів (*програми, додатки, платформи, сервіси тощо*), результатом якого є утворення цифрового продукту з оновленими/новими властивостями.

▪ **Інтеграція цифрових технологій** (*цифровий освітній екоспростір*). Інтеграція цифрових технологій створює можливості для навчального діалогу/інтегративного цифрового екоспростору, спрямованого на інтенсифікацію освітнього процесу [15, с.9] та забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку кожної особистості.

▪ **Інтеграція педагогічного інструментарію.** Інтеграція педагогічного інструментарію передбачає об'єднання педагогічного арсеналу/створення освітніх сумішей [11, с.7] у тих пропорціях, які найкраще підходять до конкретної навчальної ситуації, в результаті якого відбуваються трансформаційні процеси, що дозволяє педагогам обирати/визначати характер і спосіб діяльності вчителя та учнів.

Пропонуємо розглянути **АЛГОРИТМ інтегрованої взаємодії педагогів різних освітніх галузей** (схема 1), зусилля яких спрямовуються на синхронізацію тематики, змістового наповнення, структурних елементів уроку та дієвого педагогічного інструментарію: **формування навчального кейса → розбудова комунікації → мережева взаємодія.** Прикладом є **схема-сценарій** змішаної/інтегративної стратегії навчання, що передбачає:

▪ **Контент-орієнтована інтеграція** націлена на **формування навчального кейсу** шляхом змішування:

- ✓ **текстового контенту** (конспект теоретичного матеріалу, глосарій);
- ✓ **медіаконтент** (відеоролики за змістом уроку, мікронавчання, подкаст);
- ✓ **навчально-методичних ресурсів до уроку** (інтелект-карта, зразки таблиць і схем, перелік літературних та інтернет-джерел);
- ✓ **тестових завдань** для закріплення теоретичного матеріалу;

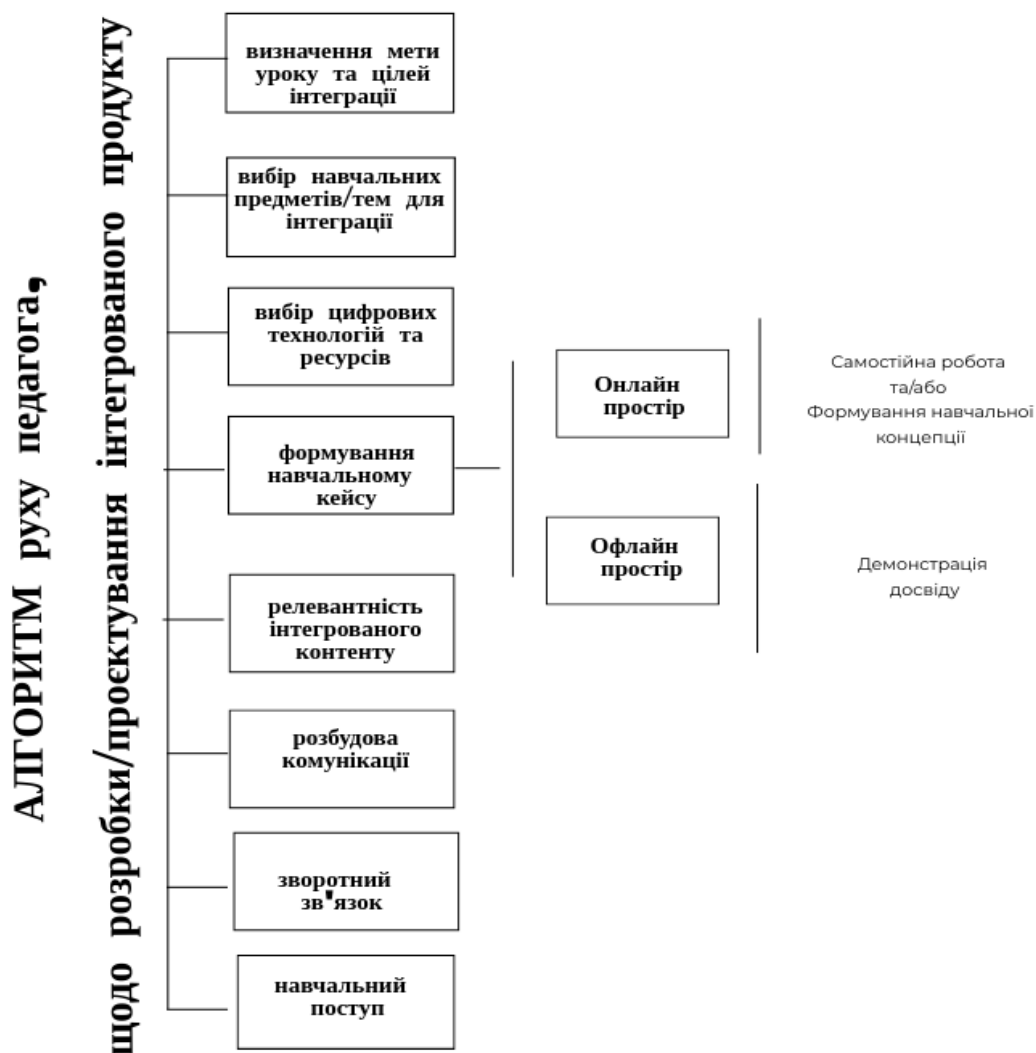
▪ **Інтеграція педагогічного інструментарію** розглядається в контексті *розбудови комунікації «педагог – учень/учні»* через інтеграцію цифрового/педагогічного інструментарію;

▪ **Інтеграція мережевої взаємодії** забезпечує спілкування/підтримку, консалтингову допомогу, фасилітацію, зворотний зв'язок, рекомендації з виконання завдань поточного заняття тощо.

Схема — сценарій «Ротація станцій»		
Тема:		
Мета:		
Компетентності:		
Локація/Станція «НАЗВА»	Локація/Станція «НАЗВА»	Локація/Станція «НАЗВА»
Мета:	Мета:	Мета:
Діяльність:.	Діяльність:.	Діяльність:.
Час:	Час:	Час:
Завдання:	Завдання	Завдання:
Рефлексія загальна:		
Робота онлайн/офлайн:		
Час:		
Примітки:		
Мережева взаємодія		

Схема 1. Схема-сценарій змішаної/інтегративної стратегії навчання підмоделі «Ротація станцій» [4].

Пропонуємо розглянути **АЛГОРИТМ** руху педагога, щодо розробки/проектування інтегрованого продукту (мал. 3).

Мал. 3. Алгоритм руху педагога, щодо розробки/проектування інтегрованого продукту.

Деталізуючи освітні процеси, які відбуваються в різному форматі навчання, звертаємо увагу на наступне (*навчальний маршрут, час, місце локації, темп навчання, інтеграція онлайн/офлайн*):

Онлайн простір. Самостійна робота та/або Формування навчальної концепції: учні самостійно опрацьовують кейс навчальних матеріалів, визначаючи власну траєкторію руху: ознайомлення з теоретичним матеріалом → ознайомлення з інтернет-ресурсами → перегляд відеоконтенту → проходження тестових завдань/опитувальників → обговорення у форумі.

Офлайн простір. Демонстрація досвіду: обговорення, дискусії/ дебати на основі засвоєного матеріалу, інтерактивні вправи, проекти, які сприяють інтеграції різних навчальних предметів або тем. Групова /колективна діяльність. Співробітництво та соціальна взаємодія.

Рефлексія (офлайн/онлайн простір). Навчальний поступ.

Розглянемо схему-сценарій 2, який є прикладом змішаної/інтегративної стратегії навчання (*підмодель перевернутий клас*), що передбачає **трансдисциплінарний підхід**, а саме: *розробка програми/сценарію/проекту на основі запитів учнів, формування наскрізних умінь в конкретному контексті.*

Орієнтовна схема-сценарій «Перевернутий клас»		
Тема:		
Клас:		
Мета:		
Компетентності:		
Мережева взаємодія:		
Онлайн завдання:	Мета онлайн:	Ключові компетентності
Офлайн завдання:	Мета офлайн:	Ключові компетентності
Рефлексія (офлайн/онлайн простір). Навчальний поступ.		

Схема 2. Схема змішаної/інтегративної стратегії навчання підмоделі «Перевернутий клас» [5].

Перспективи подальших напрацювань ми вбачаємо в проектуванні/розробці/масштабуванні дієвих практик інтегрованого навчання діяльності педагогів освітніх галузей базової середньої освіти (кейс з практичними наробками: конструктор уроку/уроків, схема сценарії, шаблони, чек-листи тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Академія педагогічних наук України. (2008). *Енциклопедія освіти*. У ред. В. Г. Кременя. Київ: Юрінком Інтер.
- Балашенко, І. В. (2023). Стратегічний пріоритет у розвитку сучасної освіти. *Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку»* (с. 13). Одеса. URL: https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/11739/633271/sitepage_202/files/broslyura07_06_23.pdf
- Вознюк, О. В. (2013). Знаннева інтеграція як основа інтердисциплінарності педагогіки. У Z. Szarota & F. Szioska (Ред.), *Interdyscyplinarnosc pedagogiki i jej subdyscypliny* (с. 707-717). Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji.
- Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 898 від 30.09.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
- Дерябіна, С. В. (2023). Схема — сценарій змішаної/інтегративної стратегії навчання підмоделі «Ротація станцій» URL: https://drive.google.com/file/d/1-KeNL6vBYXSgGKKJT0Sz_XLxyuprbuwg/view
- Дерябіна, С. В. (2023). Схема змішаної/інтегративної стратегії навчання підмоделі «Перевернутий клас». URL: https://drive.google.com/file/d/1j_fl38NWqn2Ua7Onc-qpsI4ezFj3zmn/view
- Засекіна, Т. М. (2020). *Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика* [Монографія]. Педагогічна думка.
- Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи (Частина 2). [Ел. ресурс]. – URL: <https://nus.org.ua/articles/integrované-navchannya-tematychnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chastyna-2/> B8).pdf
- Ларіонова, Н. Б., & Стрельцова, Н. М. (2018). *Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи: навчально-методичний посібник*. Харків: Друкарня Мадрид.
- Масол, Л. М. (2020). ІНТЕГРАЦІЯ? ІНТЕГРАЦІЯ. ІНТЕГРАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЯ! (Поліцентрична інтеграція змісту загальної мистецької освіти). *Мистецтво та освіта*, 1(95), 20-27. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722641/1/>
- Міністерство освіти і науки України. (2020). Реформа НУШ: новий Стандарт для базової освіти. Аналітичний звіт публічної консультації. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrschool/2020/1214/Zvit%20NUSH%2026.11.2020.pdf>

Плясецька, С. О. (Ред.). (2017). *Інтегративний та компетентнісний підхід до викладання предметів*: методичний альманах. Таврійськ: ЗОШ № 5.

Пометун, О., & Гупан, Н. (2022). Методологія створення інтегрованого курсу з історії та громадянської освіти для 5-го класу (на прикладі модельної програми й підручника «Досліджуємо історію і суспільство»). *Проблеми сучасного підручника*, Випуск 28, 115-232. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731919/>

Реформа НУШ: новий Стандарт для базової освіти. Аналітичний звіт публічної консультації, що тривала протягом червня 2020 року, були організовані Міністерством освіти і науки України за сприяння Національного Демократичного Інституту та ВІ «Активна Громада» від Інституту «Республіка» та Українським Інститутом розвитку освіти. (2020). Київ.

Гриневиц, Л. М., Морзе, Н. В., Вембер, В. П., & Бойко, М. А. (2021). Роль цифрових технологій у розвитку екосистеми STEM-освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 83(3). URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itl/articl...>

Шкарлет, С. М. (Ред.). (2022). *Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник*. Київ-Чернівці: Букрек. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna>

Rhodes, T. (2010). *Assessing Outcomes and Improving Achievement: Tips and Tools for Using Rubrics*. Association of American Colleges and Universities

REFERENCES

Akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy. (2008). *Entsyklopediia osvity*. U red. V. H. Kremenii. Kyiv: Yurinkom Inter.

Balashenko, I. V. (2023). *Stratehichniy priorytet u rozvytku suchasnoi osvity*. Materialy V Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii «Pedahohichna nauka i osvita u suchasnomu vymiri: problemy i perspektyvy rozvytku» (s. 13). Odesa. URL: https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/11739/633271/sitepage_202/files/broshyura07_06_23.pdf

Vozniuk, O. V. (2013). *Znannieva intehratsiia yak osnova interdystsyplinarnosti pedahohiky*. U Z. Szarota & F. Szioska (Red.), *Interdyscyplinarnosc pedagogiki i jej subdyscypliny* (s. 707-717). Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologi Eksploatacji.

Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity, zatverdzhenyi Postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy № 898 vid 30.09.2020 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>

Deriabina, S. V. (2023). *Skhema — stsenarii zmishanoi/intehratyvnoi stratehii navchannia pidmodeli «Rotatsiia stantsii»* URL: https://drive.google.com/file/d/1-KeNL6vBYXSgGKKJT0Sz_XLxyuprbuwg/view

Deriabina, S. V. (2023). *Skhema zmishanoi/intehratyvnoi stratehii navchannia pidmodeli «Perevernutyi klas»*. URL: https://drive.google.com/file/d/1j_fl38NWqn2Ua7Onc-qpsI4ezFj3zmn/view

Zasiekina, T. M. (2020). *Intehratsiia v shkilnii pryrodnychii osviti: teoriia i praktyka* [Monohrafiia]. Pedahohichna dumka.

Intehrovane navchannia: tematychni i diialnisnyi pidkhody (Chastyna 2). [El. resurs]. – URL: [https://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannya-tematychnyj-i-diialnisnyj-pidhody-chastyna-2/ B8\).pdf](https://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannya-tematychnyj-i-diialnisnyj-pidhody-chastyna-2/ B8).pdf)

Larionova, N. B., & Streltsova, N. M. (2018). *Intehratyvnyi pidkhid: aktualnist, sutnist, osoblyvosti vprovadzhennia v umovakh pochatkovoї shkoly: navchalno-metodychni posibnyk*. Kharkiv: Drukarnia Madryd.

Masol, L. M. (2020). *INTEHRATsIIa? INTEHRATsIIa. INTEHRATsIIa INTEHRATsIIa!* (Politsentrychna intehratsiia zmistu zahalnoi mystetskoї osvity). *Mystetstvo ta osvita*, 1(95), 20-27. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722641/1>

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2020). *Reforma NUSH: novyi Standart dlia bazovoi osvity*. Analitychni zvit publichnoi konsultatsii. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrschool/2020/1214/Zvit%20NUSH%206.11.2020.pdf>

Pliasetska, S. O. (Red.). (2017). *Intehratyvnyi ta kompetentnisnyi pidkhid do vykladannia predmetiv: metodychni almanakh*. Tavriisk: ZOSH № 5.

Pometun, O., & Hupan, N. (2022). *Metodolohiia stvorennia intehrovanoho kursu z istorii ta hromadianskoї osvity dlia 5-ho klasu (na prykladi modelnoi prohramy y pidruchnyka «Doslidzhuemo istoriiu i suspilstvo»)*. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, Vypusk 28, 115-232. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731919/>

Reforma NUSH: novyi Standart dlia bazovoi osvity. Analitychni zvit publichnoi konsultatsii, shcho tryvala protiahom chervnia 2020 roku, byly orhanizovani Ministerstvom osvity i nauky Ukrainy za spriannia Natsionalnogo Demokratychnoho Instytutu ta VI «Aktynva Hromada» vid Instytutu «Respublika» ta Ukrainyskym Instytutom rozvytku osvity. (2020). Kyiv.

Hrynevych, L. M., Morze, N. V., Vember, V. P., & Boiko, M. A. (2021). Rol tsyfrovyykh tekhnolohii u rozvytku ekosystemy STEM-osvity. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia, 83(3). URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/articl>

Shkarlet, S. M. (Red.). (2022). Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. Innovatsiina ta proiektna diialnist: Naukovo-metodychnyi zbirnyk. Kyiv-Chernivtsi: Bukrek. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna>

Rhodes, T. (2010). Assessing Outcomes and Improving Achievement: Tips and Tools for Using Rubrics. Association of American Colleges and Universities

Svitlana Deriabina,

Senior Lecturer at the Department of Teaching Methods and Content of Education,
Odessa Regional Academy of In-Service Education, Ukraine

Regina Nikitenko,

Senior Lecturer at the Department of Teaching Methods and Content of Education,
Odessa Regional Academy of In-Service Education, Ukraine

Olena Cheshenko,

Methodologist of the scientific and methodical laboratory of science, mathematics, informatics and STEM education of the Department of Teaching Methods and Content of Education KZVO «Odesa Academy of Continuing Education of the Odesa Regional Council», Odessa, Ukraine

INTEGRATIVE LEARNING STRATEGY IN THE ACTIVITIES OF EDUCATIONAL FIELD TEACHERS

Abstract. *The method of work is focusing attention on the concept of integrated learning, its integrity, commonality and unity of effective structural units and an attempt to build an integrated learning strategy. Particular attention is paid to the definition of key concepts: integration, integration in education, interdisciplinary integration, integration of competencies, integrated learning, pedagogical integration, integration of digital tools, integration of pedagogical tools, integrative learning strategy, etc.*

Key words: *integration, interdisciplinary integration, horizontal/vertical interdisciplinary/interdisciplinary connections, integration of digital tools, integration of pedagogical tools, synchronization of content content of the lesson, synchronization of structural units of the lesson.*

Дата надходження до редакції 07.04.2023

© Дерябіна С., Нікітенко Р., Чешенко О., 2023

УДК 371.38

Мурсалимова Ірина Іванівна,

консультант гуманітарного напрямку,
Комунальна Установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Саф'янівської сільської ради
Ізмаїльського району Одеської області,
Ізмаїл, Україна
safcprpp@ukr.net

БАЖАННЯ ТА КРЕАТИВНІСТЬ – ШЛЯХ ДО ЗМІН ТА УСПІХУ.

Анотація. *Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти, головна мета якої створити школу, в якій буде приємно навчатися і яка надаватиме не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. Нові Державні стандарти переосмислюють підхід до того, чого саме та як саме ми навчаємо дітей. Нова українська школа має формувати уміння, «м'які» навички, потрібні для життя у XXI столітті. Навчальний процес має бути організований у такий спосіб, щоби спонукати кожного учня бути активним його учасником, а не пасивним «отримувачем» знань і оцінок. Має бути створена така атмосфера навчання, за якої учні не бояться «йти на ризик» – ставити запитання, робити помилки й показувати, чого вони ще не вміють або не знають.*

Ключові слова: *Нова українська школа, інтегроване навчання, STEM освіта, педагогічний досвід.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Труднощі з якими зіткнулися вчителі під час впровадження нових модельних програм в середньої школи за новим Державним стандартом вказує на незвичний та різкий контраст умов, правил, свобод та особливостей навчання дітей. Досвід роботи вчителів технологій Саф'янівської сільської громади за перший рік навчання дітей у 5 класах НУШ надав орієнтири руху вперед: креативне мислення, формувальне оцінювання, інтеграція, освоєння STEM лабораторій, вихід на регіональні та міжнародні учнівські проекти, надання вчителю педагогічної свободи та вибору особистої траєкторії педагогічного зростання. Своїми успіхами першого року навчання у середній школі за новим Державним стандартом діляться вчителі технологій нашої громади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досвідчені педагоги Одеської області (Балашенко, І. В., Левчишина О. М., Дерябіна С.В., Котенко О. М., Нікітенко Р. І., Юрченко Т. В., Болдирева Г. В. та інші) через дискусійний простір в онлайн форматі «НУШ: рухаємось разом» надійно тримають освітянський фронт, в процесі реалізації нової реформи в освіті. Протягом минулого року вони знайомили вчительські спільноти області з новим контентом, який допомагав руху вперед: формування індивідуальної освітньої траєкторії, інтеграція навчання, партнерські відносини, формувальне оцінювання, CLIL та STEM освіта, цифрові технології тощо.

Мета статті – поділитися досвідом роботи першого року навчання 5 класів за новим Державним стандартом Нової української школи та надання методичних порад вчителям технологій щодо впровадження інтегрованого навчання, роботи з обдарованими дітьми та використання STEM лабораторій під час уроків технологій.

Робота вчителів технологій Саф'янівської сільської громади Ізмаїльського району має особливі родзинки, які складають кольоровий калейдоскоп їхньої стратегії успіху: «Від творчого вчителя до творчого учня». Головним є те, що команда вчителів технологій широко підтримує реформування освіти, впровадження Нового державного стандарту Нової української школи.

Можна сказати, що це команда лідерів, хоча їх креативність та успіх залежить від щоденної, крпіткої, чесної та сумлінної праці. Це вчителі, які дійсно обожають свій предмет, який викладають, люблять своїх учнів, творчо, з натхненням готуються до уроків і вболівають за успіхи свого навчального закладу та імідж своєї громади (мал. 1.).

Вчителі технологій, які можуть розгледіти здібності своїх учнів до рукоділля, столярної або слюсарної роботи, робототехніки. Ведуть їх до перемог в предметних олімпіадах на різних рівнях.

Це вчителі, які не зволікають, а разом зі своїми учнями беруть участь у шкільних та регіональних проєктах, у професійному конкурсі «Учитель року», займаються наставницькою роботою з молодими колегами, впроваджують інтегроване та особистісно-орієнтоване навчання, проводять захоплюючі майстерки для своїх колег, опановують STEM освіту з учнями 5 класів Нової української школи.

Мал. 1. Команда лідерів.

Вчителі технологій Саф'янівської сільської ради обрали для 5 класів у 2022-2023 н.р. модельну програму та підручник «Технології» під авторством Ірини Юліївни Ходзицької. В основі програми є проєктна діяльність учнів на уроках технологій. В початковій школі у дітей вже закладена база для подальшого формування компетентності щодо проєктної діяльності. На уроках технологій учні опановують основні та додаткові технології виготовлення та оздоблення виробів. Проєктна діяльність вчить їх відповідальності за свою ділянку роботи, за прийняте рішення, вчить спілкуватися та поважати один одного, учні взаємодіють та використовують правила, яким навчилися ще в початковій школі.

Крім проєктної діяльності, вчителі розуміють, що сучасна освітня вимога полягає в інтеграції навчального процесу. Інтеграція – це можливість дати дітям не суто навчальний матеріал, а спонукати їх користуватися своїми знаннями та вміннями на практиці. Інтегроване навчання – це не тільки вимога

часу, це творчість, самотність та мистецтво вчителя. Вчителька Старонекрасівського ЗЗСО Муравльова Т. І. проводить інтегровані уроки «Технології» та «Пізнаємо природу» у 5 класі:

Технології. Модуль 4: Турбота про власний побут, задоволення власних потреб та потреб інших осіб.

Проект: Вирощування рослин та догляд за ними.

✓ Тема: Основи технології вирощування рослин та догляду за ними: призначення, види рослин, інструменти, пристрої, матеріали та засоби.

✓ Тема: Добір рослин з урахуванням їх виду та призначення, клімату, пори року.

✓ Тема: Підготовка ґрунту для рослин. Висаджування, підживлювання, вирощування, розмноження та догляд за рослинами (у відкритому ґрунті, приміщенні).

Інтегрований курс «Пізнаємо природу».

✓ Тема: Яке значення води на Землі. Вода в ґрунті, її роль у житті рослин. Значення води для життя на Землі. Самоочищення води у природі. проєкт «Роль води на планеті Земля».

✓ Тема: Чи міститься повітря у ґрунті. Чим небезпечні природні явища Ґрунтове повітря. Небезпечні природні явища: грози, урагани, смерчі. Значення та охорона повітря. проєкт «Як зберегти повітря чистим у моєму населеному пункті?» (робота в групах).

✓ Тема: Хто з рослин є нашими сусідами. Рослини навколо нас, їхнє пристосування до умов середовища. Розпізнаємо рослини своєї місцевості. Догляд і розмноження квіткових та городніх рослин.

Проекти «Збереження різноманіття рослин», «Моя кімнатна рослина та догляд за нею».

Інтегровані уроки «Технології» та «Здоров'я, безпека та добробут» у 5 класі.

Технології. Модуль 4. Турбота про власний побут, задоволення власних потреб і потреб інших осіб.

✓ Проєкт № 7 Бутерброди (мал. 2.).

✓ Основна технологія: Технологія приготування їжі.

✓ Тема: Добір харчових продуктів, інвентарю, посуду для приготування та оздоблення страви і подавання на стіл.

Здоров'я, безпека та добробут.

Розділ 3. Моє здоров'я.

Тема: Я та моє здоров'я. Складники здоров'я та їх взаємозв'язок. Чинники, які впливають на стан здоров'я. Здоровий спосіб життя.

Мал. 2. Інтегроване навчання.

Формування екологічної компетентності – одна з загальноєвропейських цінностей. Необхідно донести до кожного маленького громадянина нашої країни, що вирішення глобальних екологічних проблем залежить від кожної людини, кожної родини (мал. 3.). «Якщо хочете змінити світ на краще – почніть з себе!» – цього принципу дотримується вчителька Бросківського ЗЗСО Л.В.Решельян. Почніть сортувати сміття в школі, вдома. Вчителі допомагають учням замислитися як можна використовувати сміття, стару одягу, пластик у вигляді вторинної сировини. Чому деяким людям дуже важко дається сортування сміття, а деякі роблять свій бізнес та заробляють гроші з переробки сміття? Вчителі знайомлять учнів з досвідом країн Європи, які заохочують та мотивують своїх громадян до сортування сміття, надаючи їм певні переваги та пільги під час комунальних виплат. А як задоволені діти, коли бачать результат своєї роботи: гарні вироби із вторинної сировини! Необхідно тільки проявити фантазію та креативне мислення, і не боятися висказати свою ідею. А вчитель завжди підтримає та направить діяльність учнів так, щоб виріб можна було залюбки використовувати в класі, в школі або вдома.

Мал.3. Формування екологічної компетентності.

Давайте не забувати, що не тільки кожна дитина – це особистість, але і кожен вчитель – це теж особистість. Є непосидючі учні, так само є непосидючі вчителі. Це вчителі, які легкі на під'єм та яких затагує романтика подорожі. З любові до подорожі Україною, до нових знань, з вивчення культури та традицій інших регіонів України, розширення кругозору своїх учнів – з цього починається любов до своєї Батьківщини, формування патріотизму. Пізнання секретів Петриківського розпису [3] та магія Яворівської дерев'яної іграшки, відвідування музею «Писанки» в Коломиї та музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Кобринського стають основою майбутніх інтегрованих уроків технології, пізнаємо природу та географії. Вчителька Новонекрасівського закладу освіти О.П. Чумаченко надає дітям змогу замислитися, що всі країни світу відкриті для кожного, але треба спілкуватися з іноземцями – отже, треба знати іноземну мову, кожна країна має свої гроші – отже, треба знати математику, фінансова грамотність – теж важлива, постає питання про користування транспорту – а це знання з предмету здоров'я безпека та добробут. Отже, знання шкільних предметів треба використовувати у своєму житті. А це головна мета нової української школи – бути спроможним вчитися впродовж життя та використовувати набуті знання на практиці.

STEM-освіта на уроках технології це комплексний міждисциплінарний підхід, який поєднує в собі різні науки, технології, інженерію й математику, що проєктує цілісну інтеграцію вище зазначених предметів в єдине ціле. Молодий та перспективний вчитель нашої команди з Озернянського закладу освіти І.О.Запорожан опанує STEM-лабораторію, яка з'явилася та була налагоджена в нашій сільській громаді. У лабораторії учні 5 класу використовують 3D ручку та за її допомогою виготовляють державну символіку. Завдяки STEM-лабораторії був зібраний та запрограмований робот «Металошукач», який може відшукувати метал (мал. 4.). Роботом можна керувати зі смартфона на відстані до 30 м. Цей робот був представлений під час відкриття кабінету безпеки в школі. Фактично, його можна використовувати для пошуку мін [4]. Також, презентували продукт STEM-лабораторії «Розумний будинок» – комплект з різних датчиків, об'єднаних в єдину систему, виконує різні функції і підтримує керування та налаштування зі смартфона. На базі цього проєкту можна побудувати такі автоматичні системи: регулювання рівня освітлення, вимірювання температури, ідентифікація руху в будинку, вмикання вентиляції, керування дверима тощо.

Мал. 4. Результати STEM освіти.

Учні вчителів О.М.Кушнір (Кислицький ЗЗСО) та А.В.Куликова (Матроський ЗЗСО) є учасниками обласних олімпіад, які посідають призові місця. Так, на обласній олімпіаді, в цьому році, вони посіли II місце. І вчителі, і учні – це гордість нашої громади. Вчителі вміють розгледіти талановитих дітей. З молодших класів можна побачити, що дитина тягнеться до вчителя, який може навчити її щось робити своїми рученятами. Такі діти і вдома допомагають батькам щось майструвати, шити, випилювати. Ці діти швидше роблять, захоплюються процесом та виготовляють якісні вироби. Тому вчителю треба звернути на таких дітей увагу, проявити особистісний підхід до навчання такої дитини, зацікавити та мотивувати, підказати, який матеріал обрати ліпше до виробу. А починають вчителі придивлятися до своїх обдарованих учнів ще в початковій школі. Їх запрошують колеги до складу журі у різних ярмарках та конкурсах виробів з природних матеріалів та виставках декоративно-ужиткового мистецтва, акціях «Ялинка» та «Щедрість рідної землі». Андрій Васильович та Олена Миколаївна знайомилися зі своїми учнями 5 класів ще у 4 класах початкової школи, таким чином здійснюючи наступність у навчанні між початковою та середньою школою (мал. 5.). Крім того, наші вчителі мотивують та вміють залучати батьків до підготовки учнів до шкільної, районної та обласної олімпіади. А це дуже цінно, тому що партнерські відносини між вчителями, учнями та батьками дійсно приводять до відмінних результатів.

Мал. 5. Переможці обласної олімпіади з технологій.

Проведення тематичних тижнів, які тісно пов'язані з впровадження інтегрованого навчання, знайомлять учнів з культурою та традиціями далеких країн. На слайді представлений тиждень Японії. У цьому тижні взяли участь всі класи Ларжанського закладу освіти. Учні знайомилися з японською каліграфією, вишивали ієрогліфи та вивчали їх значення, дізнавалися секретів японських традиційних костюмів, виготовляли ляльок у техніці текстильна пластика, створювали предмети інтер'єру та штучні гілочки сакури з серветок. Крім цього, зробили 100 лелек щастя у техніці «Оригамі» та оформили шкільний куточок відпочинку в японському стилі.

Вчителька Кислицького закладу освіти О.М.Кушнір залюбки бере участь зі своїми дітьми у різних регіональних та міжнародних проєктах, таких як «Буджак – Фест», «Історія (істівні звички) Південної Бессарабії: десерт з Кислиці», «Культура та звичаї Придунав'я», сумісний проєкт Німеччини та України. Автор та ведучий одного з проєктів – наш земляк з м. Одеси – Володимир Полторак [1,2]. Він є викладачем кафедри історії України ОДУ ім. Мечникова. За посиланнями можна ознайомитися з контекстом проєктів.

Висновки. Творчість відіграє величезну роль у розвитку та формуванні особистості. Отже, наші вчителі не тільки допомагають творити учням, а й розвивають їх таланти. Попри величезну зайнятість та складне сьогодення під час військового стану, наші вчителі не забувають і про себе: кожен має своє хобі, що сприяє попередженню професійного та емоційного вигорання.

Вони співають, танцюють, малюють, освоюють технологію петриківського розпису, канзаші, в'яжуть шкарпетки для малюків та воїнів, займаються бісероплетінням та вишиванням.

Ось такий кольоровий калейдоскоп склав досвід педагогічної роботи вчителів Саф'янівської сільської громади Ізмаїльського району.

Перспективи подальших розвідок. Матеріали з досвіду роботи вчителів технологій Саф'янівської сільської громади Ізмаїльського району Одеської області допоможуть вчителям сільських шкіл розробити свою стратегію успіху за новим Державним стандартом Нової української школи. Мотивувати колег працювати, віддавати своє тепло та знання дітям, не боятися змін сучасного життя та міцно тримати освітянський «штурвал» на своєму робочому місті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Буджак - Фест (2019) [Відео]. <https://youtu.be/vlK-Sd8bumo>
 Історія Південної Бессарабії: десерт з Кислиці (2020) [Відео].
<https://www.youtube.com/watch?v=HtbKHts2AWc>
 Майстер клас Вчитель року 2021 Трудове навчання (2021) [Відео].
<https://www.youtube.com/watch?v=f6xhHll0eEI&t=4>

REFERENCES

- Budzhak - Fest (2019) [Video]. <https://youtu.be/vlK-Sd8bumo>
 Yistoriia Pivdennoi Bessarabii: desert z Kyslytsi (2020)
 [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=HtbKHts2AWc>
 Maister klas Vchytel roku 2021 Trudove navchannia (2021) [Video].
<https://www.youtube.com/watch?v=f6xhHll0eEI&t=4>
 Robot «Metaloshukach» na Arduino UNO (2023) [Video].
<https://www.youtube.com/watch?v=25NKNK7XMFo>

Iryna Mursalymova,

humanitarian consultant,

Municipal institution «Center for professional development teaching staff»

Safyanivska village council

Izmail district, Odessa region,

Izmail, Ukraine

safcprpp@ukr.net

DESIRE AND CREATIVITY ARE THE WAY TO CHANGE AND SUCCESS.

Abstract. *The New Ukrainian school is a key reform of the Ministry of Education, the main goal of which is to create a school where it will be pleasant to study and which will provide not only knowledge, but also the ability to apply it in everyday life. The new State Standards rethink the approach to what and how exactly we teach children. The New Ukrainian school should form skills, «soft» skills needed for life in the 21st century. The educational process should be organized in such a way as to encourage each student to be an active participant, and not a passive «receiver» of knowledge and grades. Such a learning atmosphere should be created in which students are not afraid to «take risks» - ask questions, make mistakes and show what they do not yet know or know.*

Key words: *New Ukrainian school, integrated education, STEM education, pedagogical experience.*

Дата надходження до редакції 25.03.2023

© Мурсалимова І., 2023

УДК 37.015.3:159.9

Солнцева Олена Анатоліївна,

здобувач вищої освіти поза аспірантурою,

завідувачка Одеського обласного центру практичної психології та соціальної роботи,

кафедри психології соціальної роботи та інклюзивної освіти,

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна

<http://orcid.org/0000-0001-9295-6517>

elenasova293@gmail.com

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНУ ПСИХОЛОГІЧНОГО
 БЛАГОПОЛУЧЧЯ (WELL-BEING) ОСОБИСТОСТІ**

Анотація. У статті розглядається феномен психологічного благополуччя (Well-being) з точки зору психолого-педагогічних аспектів. Проаналізовано сутність понять «благополуччя», «психологічне благополуччя» в наукових джерелах. З'ясовано, що психологічне благополуччя (Well-being) можна розглядати як складний інтегральний феномен, що передбачає наявність системи особистісних цінностей і уявлень про світ, наявність емоційних та поведінкових стереотипів, різноманітних комунікативних навичок, що проявляється в задоволеності життям. Доведено, що питання Well-being в освіті стає все більш актуальним, оскільки суспільство та освітні установи визнають, що навчання не обмежується лише отриманням знань, а включає в себе фізичне і психічне здоров'я учнів і педагогів, їх соціальну адаптацію, емоційне благополуччя й багато інших аспектів.

Ключові слова: благополуччя, психологічне благополуччя, *Well-being*, психологічного благополуччя особистості, модель психологічного благополуччя, психологічного благополуччя в освітньому процесі.

Постановка проблеми. Всесвітня організація охорони здоров'я розглядає поняття психологічного благополуччя як частину визначення поняття психологічного здоров'я особистості, яке, в свою чергу, включає в себе духовне та особистісне психологічне благополуччя.

Актуальність визначення психологічного благополуччя зумовлена тим що це поняття визначає ряд факторів внутрішньої рівноваги і розвитку особистості, які сприяють її активній соціальній взаємодії, позитивній соціальній поведінці та самореалізації в процесі соціалізації.

Термін «благополуччя» активно досліджується і розробляється в рамках різних теорій і підходів. Наприклад, в області політичної економіки та соціології Е. Дюркгейм, Р. Ейдемман та інші дослідники вивчали соціальне та економічне благополуччя. У психології А. Маслоу в теорії ієрархічних потреб зазначав аспекти благополуччя, включаючи самореалізацію, К. Ріфф та Дж. Родін, також внесли вклад у дослідження благополуччя.

Таким чином, поняття благополуччя охоплює широкий спектр аспектів людського життя і розвитку, а його дослідження і розвиток є спільним дослідженням благополуччя великої кількості вчених і дослідників різних наукових напрямків.

Зазначимо, що вчені по-різному розглядають феномен «благополуччя» та складові цього поняття. Міждисциплінарний характер дослідження благополуччя передбачає його визначення з урахуванням взаємозв'язку із соціальними, психологічними, духовними, культурними, економічними та освітніми чинниками.

Аналіз наукових досліджень і публікацій

Проблемою вивчення психологічного благополуччя займалися такі дослідники як Д. Біррен, Е. Бюлер, Е. Еріксон, Б. Ньюгартен, Г. Олпорт, К.Роджерс, К. Юнг та інші. Психологічне благополуччя особистості тісно пов'язане з уявленнями про гармонійне та повноцінне буття людини, а також з ключовими позиціями щодо розуміння особистості та її розвитку в теоріях А. Адлера, Д. Бьюдженталь, І. Бонівелла, П. Вонга, М. Селігмана З. Фрейда, В. Франкла, Е. Фромма, К. Хорні, та інших [1, 4].

Педагогічний аспект психологічного благополуччя в нашій країні майже не досліджений, хоча має цінне історичне підґрунтя. Григорій Сковорода зазначав що самопізнання та самовдосконалення людини розвивається на основі спорідненої життєвої діяльності, діяльність приносить радість і задоволення лише тоді, коли відповідає індивідуальним природним нахилам та вмінням людини, тобто реалізації себе [3].

Доречними до розуміння психологічного благополуччя в педагогічному контексті є погляди В. Сухомлинського про щастя, яке щільно пов'язане з теорією благополуччя. Навчання за думкою вченого «це перший, а потім і головний світоч в інтелектуальному житті школяра, він пробуджує в дитини жадобу знань, повагу до науки, культури, освіти» [5].

Виклад основного матеріалу дослідження

Поняття «психологічне благополуччя» вперше було введено у науковий обіг в 1969 році у роботі Н. Бредбурна. У своєму дослідженні ним була описана структура психологічного благополуччя, де розглядався певний баланс між позитивними та негативними емоціями [7].

Актуальними є погляди Е. Діннер стосовно поняття феномену психологічного благополуччя, та визначається як «широка категорія феноменів, що полягають в емоційній реакції людей, їх задоволеності окремими сферами життя, а також в їх судженнях про якість життя в цілому» [9]

Дослідження М. Селігмана мають важливе значення для розуміння факторів, що впливають на психологічне благополуччя, а також на розробки методів і програм, які допомагають людям досягти більш успішного життя. М. Селігман вбачає психологічне благополуччя учня як сприйняття своїх здібностей та здатність вирішувати складні задачі, отримувати позитивні емоції, занурюватись у цікаві події [10].

Дослідницею К. Ріфф було створено власну концепцію психологічного благополуччя, в основі якої було покладено ідею про те, що незважаючи на зовнішні умови, людина в змозі досягти психологічного благополуччя, так як вона наділена свободою волі. Автор концепції стверджувала, що основою психологічного благополуччя є позитивне функціонування особистості та запропонувала структуру благополуччя, в якій визначені основні базові компоненти: компетентність, автономність, самоприйняття, особистісний ріст, позитивні відносини з іншими. Дана структурна характеристика була покладена дослідницею в основу створення оригінального методу психотерапії (*well-being therapy*), багатовимірну модель психологічного благополуччя та опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» (*The scales of psychological Well-being*), яка призначена для вимірювання вираженості

основних складових психологічного добробуту, які сьогодні застосовують у багатьох дослідженнях [11].

Багатовимірна модель психологічного благополуччя за К. Ріфф має 6 основних характеристик:

- ✓ позитивне відношення до себе і свого минулого життя (самоприйняття – Self Acceptance);
- ✓ наявність цілей і занять, що додають життю сенс (цілі в житті – Purpose in Life);
- ✓ здатність виконувати вимоги повсякденного життя (компетентність – Environmental Mastery);
- ✓ відчуття безперервного розвитку і самореалізації (особистісне зростання – Personal Growth);
- ✓ відносини з іншими, пронизані турботою і довірою (позитивні відносини з іншими – Positive Relations with the Others);

Relations with the Others);

- ✓ здатність наслідувати власні переконання (автономність – Autonomy) [12].

Ми поділяємо наукову позицію К. Ріфф, яка розглядає поняття психологічного благополуччя як складний інтегральний феномен, що передбачає наявність системи особистісних цінностей і уявлень про світ, наявність емоційних та поведінкових стереотипів, різноманітних комунікативних навичок, особистісних якостей, цілей у житті, загальногорівня інтелекту, що проявляється в задоволеності життям.

Отже, психологічне благополуччя стосується як організації та змісту внутрішнього світу людини, так і її поведінки та діяльності, що зумовлюють це відчуття та ілюструють його переживання.

Визначаючи психологічне благополуччя, як рівень задоволеності людини собою й своєю діяльністю, переважання позитивних емоцій та почуттів, встановлення гармонійних відносин з навколишнім світом, можемо стверджувати, що даний феномен є основою у побудові благополучного життя індивіда та показником самоактуалізації особистості.

В сучасній зарубіжній психології поняття благополуччя визначається в найбільш широкому сенсі як Well-being (життєве благополуччя), як багатофакторний конструкт, що являє собою взаємозв'язок фізичних, соціальних, економічних та психологічних факторів [8].

Професіональна асоціація CIPD (Chartered Institute of Personnel and Development) визначає концепцію Well-being як створення середовища для досягнення задоволеності, яке дозволяє особистості повністю розкрити свій потенціал на благо собі та суспільству.

Питання Well-being в освіті стає все більш актуальним, оскільки суспільство та освітні установи визнають, що навчання не обмежується лише отриманням знань, воно також включає в себе фізичне і психічне здоров'я учнів і педагогів, їх соціальну адаптацію, емоційне благополуччя і багато інших аспектів.

Розглянемо кілька ключових моментів про благополуччя в освіті засновані на класичній моделі Well-being PARMA М. Селігмана [13,14] (таблиця 1):

Таблиця 1.

Показники	Характеристики
Фізичне здоров'я	<ul style="list-style-type: none"> • Безпечне освітнє середовище. • Розвиток соціальної та фізичної активності в рамках освітнього процесу.
Психічне благополуччя	<ul style="list-style-type: none"> • Навчання навичкам управління стресом і емоціями. • Підтримка учнів, що стикаються з труднощами в адаптації. • Сприяння психологічній безпеці та створення позитивного мікроклімату в колективі одноліток.
Соціальне включення та адаптація	<ul style="list-style-type: none"> • Сприяння формуванню навичок спілкування та співробітництва. • Створення інклюзивних освітніх програм для дітей з особливостями розвитку.
Духовний та моральний розвиток	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання цінностей, як частини навчальної програми • Сприяння учнівській рефлексії та роздумам
Збалансований освітній процес	<ul style="list-style-type: none"> • Урізноманітнення стилів навчання та потреб учнів. • Надання можливостей для самореалізації та вибору
Соціальне та культурне середовище	<ul style="list-style-type: none"> • Плекання навичок взаєморозуміння та поваги до різноманітності культур та думок. • Створення середовища, яке сприяє діалогу та відкритому обговоренню.

Професійне благополуччя педагогів	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечення підтримки і ресурсів для вчителів і викладачів. • Підтримка робочого балансу та зниження рівня стресу в педагогів.
Вимірювання та оцінка самопочуття	<ul style="list-style-type: none"> • Розробка методів та інструментів для вимірювання та оцінки благополуччя учасників і педагогів

Використання моделі Well-being в педагогічній діяльності є доволі ефективним, про що свідчить досвід дослідників, викладачів університету Масаріка (Masarykova univerzita) та чеська система освіти.

В рамках проекту «Підтримка відновлення української освіти», що підтримується Програмою трансформаційної співпраці Міністерства закордонних справ Чеської Республіки був представлений досвід чеських науковців та практиків щодо використання моделі Well-being в системі освіти як загальної системи підтримки дитини в освітньому середовищі, особливості розвитку стійкості до стресу, підкреслена важливість достатньої підтримки в стосунках «дитина-педагог», позитивного зворотного зв'язку з боку вчителя [15,16,17].

Був зроблений наголос на важливості задоволення базових потреб, які допомагають посилювати роботу нервової системи, стабілізуючи психоемоційний стан на сприйняття та включення в процес навчання, як запобігати наслідкам булінгу та створювати певну систему підтримки, надзвичайно велику роль в якій відіграють вчителі, їх активне включення в шкільне життя.

Дослідження викладачів-науковців педагогічного та філософського факультетів університету Масаріка (м. Брно), педагогічного факультету університету Томаша Баті, (м. Злін), співробітників відділу міжнародних досліджень Чеської шкільної інспекції, довели, що концепція Well-being є ефективною з позиції продуктивної комунікації, позитивного поведінкового втручання, підтримки дитини в шкільному середовищі, формування стосунків та методів саморегуляції, також потужним процесом адаптації українських дітей у чеських школах протягом 2022-2023 року.

Відтак наукові розвідки чеських фахівців освіти довели важливість поняття «Well-being» як психологічного благополуччя, підвищення його рівня в шкільній практиці, створення середовища благополуччя, комфорту, безпеки у закладах освіти задля підтримки психологічного благополуччя усіх учасників освітнього процесу.

Висновки. Зважаючи на вищевикладене вважаємо, що створення освітніх систем, орієнтованих на Well-being, сприяє кращому навчанню, здоровому розвитку та емоційному благополуччю всіх учасників освітнього процесу. Це також сприяє створенню більш здорового і стійкого суспільства в майбутньому.

На нашу думку, використання Well-being в школі є важливим і актуальним направленням системи освіти, яке здатне забезпечити всебічний розвиток учнів, враховуючи не тільки їх академічні успіхи, але і фізичне, емоційне та соціальне благополуччя.

Отже, створення стратегії благополуччя в школі – це довгострокове вкладання в майбутніх учнів, що допоможе їм розвивати не тільки знання, але і навички та якості, які роблять їх більш щасливими та успішними в житті. Школи, які приділяють увагу благополуччю, допомагають учням стати здоровими, щасливими і готовими до будь-яких викликів майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Данильченко Т. В. (2016). Суб'єктивне соціальне благополуччя як психологічний феномен. *Психологічні перспективи*, (28), 93-107.

Вернік О. Л. (2019). Суб'єктивне і психологічне благополуччя: проблема інтеграції евдеймонічного і гедоністичного підходів. *Матеріали всеукраїнського науково-практичного семінару* (с. 9-13). Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Григорій Сковорода у сучасному багатовимірному світі: *збірник тез VIII Міжнародної науково-практичної конференції* (Львів, 16 листопада 2022 р.) / за ред. чл.-кор. НАН України, д-ра філософських наук, проф. В. П. Мельника (с. 316). Львів: ЛНУ імені Івана Франка.

Каргіна, Н. В. (2017). Значення особистісних ресурсів у забезпеченні психологічного благополуччя людини. *У: Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III Міжнародного Конгресу* (с. 462-463). Одеса: Видавничий дім «Гельветика».

Сухомлинський, В. О. (1977). Як виховати справжню людину. Вибрані твори. Том 2. Київ: Радянська школа, 149-416.

Харитинський, А. (2022). Психологічний зміст поняття суб'єктивного благополуччя особистості. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, № 3-4 (27), 78-85.

Bradburn, N. (1969). *The Structure of Psychological Well-being*. Chicago: Aldine Pub. Co., p. 320.

Ruggeri, K., Garcia-Garzon, E., Maguire, Á., et al. (2020). Well-being is more than happiness and life satisfaction: a multidimensional analysis of 21 countries. *Health and Quality of Life Outcomes*, 18(1), pp. 192–198.

The Science of Well-Being: The Collected Works of Ed Diener. Dordrecht – Heidelberg – London – New York: Springer, 2009. 274 p. (Social Indicators Research Series).

Seligman M. The Optimist Child. New York: Houghton Mifflin (2007).

Ryff, C. D. Psychological well-being in adult life. *Current Directions in Psychological Science*. 1995. №4. P. 99–104.

Ryff, C. D., Keyes C. L. The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 2015. Vol. 69. P. 719.

M. Seligman. Seligman's FARM+Model Explained: A Theory of Wellbeing. Available at: <https://positivepsychology.com/perma-model>

Seligman, M.E.P. (2012). *Flourish: a visionary new understanding of happiness and well-being*. Australia: Random House.

Hlado, P., Šedova, K., Obrovská, J., Lojdová, K., Lintner, T., Fico, M., & Stupak, O. (2023). *Adaptace ukrajinských žáků na vzdělávání v českých základních školách*. Brno: Národní institut SYRI. Retrieved from https://is.muni.cz/auth/publication/2270518/Studie_SYRI_Adaptace_ukrajinskych_zaku_final.pdf

Stupak, O. (2022). Vzdělávací systém na Ukrajině a v České republice: Stručná srovnávací analýza. *Řízení školy*, 11, 36-37. Retrieved from <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/vzdelavaci-system-na-ukrajine-a-v-ceske-republice-strucna-srovnavaci-analyza.m-9719.html>

Stupak, O. (2023). Program sociálně-emoční podpory ukrajinských dětí v české škole. *Sociální pedagogika*, 11(1), 39-54. Retrieved from <https://soced.cz/wp-content/uploads/2023/04/8-INFORMACE-11-1-2023-Oksana-Stupak.pdf>

REFERENCES

Danylchenko, T. V. (2016). Subiektyvne sotsialne blahopoluchchia yak psykholohichni fenomen. *Psykholohichni perspektyvy*, (28), 93-107.

Vernik, O. L. (2019). Subiektyvne i psykholohichne blahopoluchchia: problema intehratsii evdeimionichnogo i hedonistichnogo pidkhodiv. *Materialy vseukrainskoho naukovo-praktychnoho seminaru* (s. 9-13). Kyiv: Instytut psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy.

Hryhorii Skovoroda u suchasnomu bahatovymirnomu sviti: zbirnyk tez VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Lviv, 16 lystopada 2022 r.) / za red. chl.-kor. NAN Ukrainy, d-ra filosofskykh nauk, prof. V. P. Melnyka (s. 316). Lviv: LNU imeni Ivana Franka.

Karhina, N. V. (2017). Znachennia osobystisnykh resursiv u zabezpechenni psykholohichnogo blahopoluchchia liudyny. U: *Hlobalni vyklyky pedahohichnoi osvity v universytetskomu prostori: materialy III Mizhnarodnogo Konhresu* (s. 462-463). Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka».

Sukhomlynskyi, V. O. (1977). *Yak vykhovaty spravzhniu liudynu. Vybrani tvory*. Tom 2. Kyiv: Radianska shkola, 149-416.

Kharytynskyi, A. (2022). Psykholohichni zmist poniattia subiektyvnogo blahopoluchchia osobystosti. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia*, № 3-4 (27), 78-85.

Bradburn, N. (1969). *The Structure of Psychological Well-being*. Chicago: Aldine Pub. Co., p. 320.

Ruggeri, K., Garcia-Garzon, E., Maguire, Á., et al. (2020). Well-being is more than happiness and life satisfaction: a multidimensional analysis of 21 countries. *Health and Quality of Life Outcomes*, 18(1), pp. 192–198.

The Science of Well-Being: The Collected Works of Ed Diener. Dordrecht – Heidelberg – London – New York: Springer, 2009. 274 r. (Social Indicators Research Series).

Seligman, M. The Optimist Child. New York: Houghton Mifflin (2007).

Ryff, C. D. Psychological well-being in adult life. *Current Directions in Psychological Science*. 1995. №4. P. 99–104.

Ryff, C. D., Keyes C. L. The Structure of Psychological Well-Being Revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 2015. Vol. 69. P. 719.

M. Seligman. Seligman's FARM+Model Explained: A Theory of Wellbeing. Available at: <https://positivepsychology.com/perma-model>

Seligman, M.E.P. (2012). *Flourish: a visionary new understanding of happiness and well-being*. Australia: Random House.

Hlado, P., Šedova, K., Obrovská, J., Lojdová, K., Lintner, T., Fico, M., & Stupak, O. (2023). *Adaptace ukrajinských žáků na vzdělávání v českých základních školách*. Brno: Národní institut SYRI. Retrieved from https://is.muni.cz/auth/publication/2270518/Studie_SYRI_Adaptace_ukrajinskych_zaku_final.pdf

Stupak, O. (2022). Vzdilávací systém na Ukrajině a v České republice: Stručná srovnávací analýza. Řízení školy, 11, 36-37.

Retrieved from <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/rizeni-skoly/vzdelavaci-system-na-ukrajine-a-v-ceske-republice-strucna-srovnavaci-analyza.m-9719.html>

Stupak, O. (2023). Program sociálně-emoční podpory ukrajinských dětí v české škole. Sociální pedagogika, 11(1), 39-54. Retrieved from <https://soced.cz/wp-content/uploads/2023/04/8-INFORMACE-11-1-2023-Oksana-Stupak.pdf>

Soltseva Olena Anatoliyivna,

Applicant outside the postgraduate degree of Doctor of Philosophy, Head of the Odesa Regional Center of Practical Psychology and Social Work, The Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education, of the Odesa Regional Academy of in-Service Education of the Odesa Regional Council, Odesa, Ukraine

<http://orcid.org/0000-0001-9295-6517>

elenasova293@gmail.com

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF THE PHENOMENON OF PERSONAL WELL-BEING

Abstract. *The article examines the phenomenon of psychological Well-being from the point of view of psychological and pedagogical aspects. The essence of the concepts «Well-being», «psychological Well-being» in scientific sources is analyzed. It was found that psychological well-being can be considered as a complex integral phenomenon, which implies the presence of a system of personal values and ideas about the world, the presence of emotional and behavioral stereotypes, various communication skills, which is manifested in life satisfaction. It has been proven that the issue of Well-being in education is becoming more and more relevant, as society and educational institutions recognize that learning is not limited to the acquisition of knowledge, but includes the physical and mental health of students and teachers, their social adaptation, emotional Well-being and many other aspects.*

Key words: *psychological Well-being, psychological Well-being of the individual, model of psychological well-being, psychological Well-being in the educational process.*

Дата надходження до редакції: 10.05.2023

©. Солнцева О., 2023

УДК 37.018.8:37-042.4:004(045)

Сотніченко Ірина Федорівна

заступник директора з навчально-виховної роботи,

вчитель основ здоров'я та інформатики

Василівського опорного ліцею Василівської сільської ради

Болградського району Одеської області

Василівка, Болградський район, Одеська область, Україна

sotni522@gmail.com

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.

Анотація. *В статті представлено огляд практичного матеріалу з питань використання цифрових технологій в освітній діяльності, проаналізовані ключові переваги застосування цифрових інструментів Canva, Wordwall у поєднанні з сучасними інтерактивними педагогічними методами і прийомами – експрес-опитування, сторітелінг та скетчноутинг в умовах змішаного навчання. Представлені матеріали та рекомендації будуть корисними для вчителів ЗЗСО в організації освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти, а також для викладачів ЗВО з метою осучаснення навчальної діяльності, сприяння ефективної роботи, удосконалення цифрової компетентності, розвитку ключових навичок здобувачів освіти. Розглянуті інструменти та прийоми є результативними в умовах онлайн та офлайн навчання.*

Ключові слова: *цифрові технології, цифрова компетентність, дистанційне навчання, навчальний діалог, інтерактивні завдання, оновлення освітнього процесу.*

Постановка проблеми. *«Те, чому сьогодні вчиться в класі одне покоління, стане нормою життя наступного». Ці слова Авраама Лінкольна лаконічно і точно визначають головну мету освітнього*

процесу. Свідомість дитини, яка йде до школи – це чистий аркуш. Писати на цьому аркуші – справа, що вимагає ювелірної майстерності. Від того, тексти якого змісту ми впишемо і в який спосіб це зробимо, залежать шанси наших дітей на життя у цивілізованому суспільстві. Що пише на цьому аркуші сучасна українська школа? Кого виховує? Громадян чи підданих? Підготовка справжнього громадянина, який зможе навчатися впродовж життя неможлива без наявності цифрових навичок. Медіаграмотність – ключова компетентність особистості нашого часу. Пріоритету набувають знання, навички й уміння аналізувати, критично мислити, оцінювати і створювати цифровий контент, розуміти, як працюють, які функції виконують медіа. Важливо розвивати медіа грамотність педагогів, адже, якщо не сформувати у них необхідні компетентності, то вони відповідно не зможуть сформувати їх у школярів. Важливо, щоб педагоги використовували сучасні цифрові інструменти для організації освітнього процесу онлайн та офлайн. Цифрові технології є знаряддям для освітньої діяльності, яка передбачає зміни можливостей пізнання та навіть появу нових форм мислення, без них учень не зможе повноцінно реалізувати себе у житті. Таким чином, стає очевидним, що сформувати таку особистість, можливо тільки за умови створення новітнього освітнього середовища, яке буде інноваційним та інформаційно-цифровим.

Аналіз сучасних наукових досліджень і публікацій. Питання розвитку інформаційно-цифрового навчального середовища української школи є актуальним, адже технологічний поступ суспільства, його вплив на всі галузі життя людини, на освіту є незаперечним чинником реформ. Вітчизняні науковці О.В.Овчарук, О.О.Гриценчук, І.В.Іванюк, Л.А.Карташова, О.Є.Кравчина, М.П.Лещенко, І.Д.Малицька вважають, що інформаційно-цифрове навчальне середовище закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) слід розглядати, як системно організовану сукупність інформаційного, технічного, навчально-методичного забезпечення ЗЗСО, спрямованих на організацію взаємодії учнів, вчителів, керівників шкіл та громадськості, а також на здійснення навчально-виховних впливів, що підтримуються цифровими засобами збору та передачі даних, апаратно-програмним та навчально-методичним забезпеченням. Дослідження Н.І.Водоп'ян, В.Г. Кремень, В. Ю. Бикова, С. Г. Литвинової, О. І. Ляшенко, О. П. Пінчук свідчать про те, що використання цифрових технологій в умовах змішаного навчання веде до розвитку когнітивних здібностей і навіть до появи нових форм мислення, без яких здобувачі освіти не зможуть повноцінно досягти успіху у житті. Важливою у цьому процесі є особистість вчителя, який повинен бути лідером змін та обізнаним у інформаційно-цифровому просторі.

Мета: зробити огляд цікавих цифрових інструментів цифрової освіти у поєднанні із сучасними педагогічними прийомами, які не лише удосконалять цифрову компетентність тих, хто їх використовує, але й допоможуть створювати середовище для навчального діалогу на заняттях у різних закладах освіти, підвищать мотивацію до навчання, сформуєть освітню траєкторію та власне бачення щодо вирішення професійних завдань педагогів.

Виклад основного матеріалу. У центрі уваги розвитку сучасного демократичного суспільства – людина. Вона потребує якісних послуг – освітніх, медичних, адміністративних, комунальних, культурних, тощо. Вона потребує належних умов для своєї самореалізації.

Основними мотивами, які спонукають мене до діяльності, в першу чергу є бажання оновити інструменти педагогічного процесу, які дозволять розвинути самостійність, мобільність здобувачів освіти, спрямувати свою діяльність на вирішення проблеми залученості учнів до активного освітнього процесу під час змішаного навчання. Це зміни, які ми можемо втілити в життя. Інструменти електронного навчання – це організаційні та методичні елементи педагогічного процесу, які реалізуються завдяки сучасним інформаційним технологіям, а «не просто оболонка для традиційного навчального процесу». На даний час, ми можемо спостерігати, як Україна впевнено крокує у реформуванні системи освіти, яке базується на впровадженні нових підходів до навчання здобувачів освіти, створенні сучасного та актуального освітнього простору, поєднанні традиційного й інноваційного навчання, що передбачає залучення до цього процесу нових засобів.

Досліджуючи цю тему на практиці, я виділила основні переваги використання цифрових інструментів у навчальній діяльності:

- один екран – одна діяльність;
- здобувачі освіти вчаться вчитися, а не тільки отримувати оцінку;
- можливості інклюзивного навчання;
- відсутність необхідності у додатковому обладнанні;
- постійний зворотній зв'язок.

Для ефективного проведення навчальних занять – офлайн і онлайн – особливо корисним є своєчасний зворотний зв'язок. Викладачі використовують різні форми отримання зворотного зв'язку,

наприклад, ставлять під час заняття закриті (так/ні) або відкриті запитання, просять «проголосувати», підносячи руки, або звертаючись до слухачів із проханням прокоментувати певні частини навчального матеріалу.

Для створення зручного цифрового простору на своїх заняттях я зазвичай використовую цифрову дошку Canva - софт для графічного дизайну та онлайн-конструкторів зображень.

Переваги Canva :

- простота використання (сервіс призначений здебільшого для новачків у дизайні та тих, для кого підготовка контенту радше допоміжний напрям, а не основний вид діяльності);
- великий вибір безкоштовних функцій (користувачам відкривається доступ до 8 тис. безкоштовних шаблонів графіки. Будь-який із них можна обробити: змінити зовнішній вигляд, текст, замінити запропоновані фото на власні, додати декоративні елементи та ін.);
- дизайн під будь-які завдання (каталог досить універсальний, є варіанти для створення друкованої продукції, візитівок, виготовлення подарункових виробів, організації заходів, публікації в соцмережах).

Обмеження Canva:

- малий вибір кирилических шрифтів;
- у безкоштовній версії не можна змінити розмір зображення (слід із самого початку обрати відповідний розмір та формат картинки)
- вимагає якісних технічних параметрів пристроїв та швидкого Інтернету.

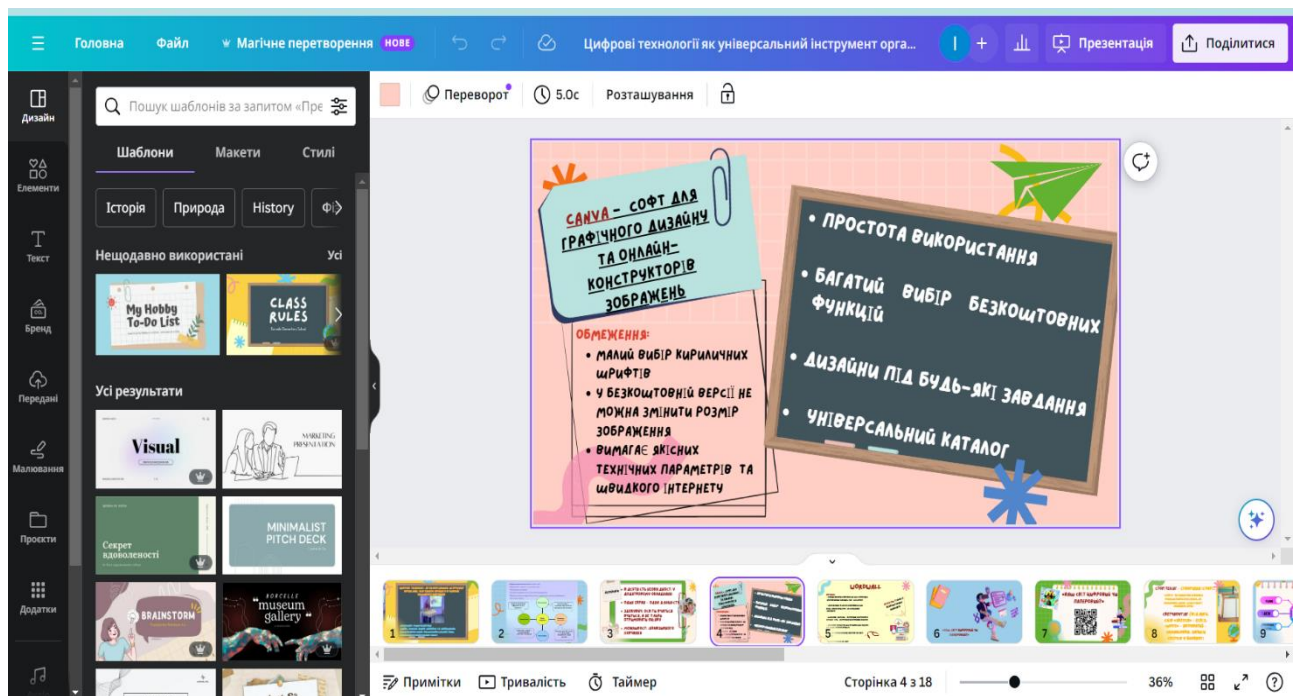

Рис. 1. Приклад створення дизайну в Canva.

Інструмент Wordwall – багатофункціональний інструмент для створення як інтерактивних, так і друкованих матеріалів.

Переваги:

- Можна використовувати як для створення інтерактивних завдань, так і для друку.
- Інтерактивні відео відтворюються на будь-якому пристрої з підтримкою Інтернету
- Шаблонні системи – Вікторина та Кросворд аркадні ігри, інструменти керування класом.
- Додаткові параметри для встановлення таймера або зміни ігрового процесу.
- Вправи Wordwall можна використовувати як завдання, які виконують учні. Коли вчитель ставить завдання, учні спрямовуються до цієї однієї діяльності, не відволікаючись на відвідування головної сторінки діяльності.

- Обмін з викладачами (доступ до моїх вправ)
- Вбудовування на сайт

Недоліки – тільки 5 безкоштовних шаблонів.

Поєднання цифрових технологій та сучасних педагогічних методів і прийомів інтерактивного навчання дають можливість створити сприятливе середовище для навчального діалогу. Як приклад, створення експрес-опитування «Ваш світ цифровий чи паперовий?» (Wordwall.net).

Для того, щоб дізнатись, ваш світ здебільш цифровий чи «паперовий» спробуйте відповісти на запитання.

- 1) Щоб уважно прочитати листа, що надійшов електронною поштою, ви його роздрукуєте?
- 2) Щоб відредагувати документ, ви його роздрукуєте?
- 3) Ви звали кого-небудь, щоб показати цікавий сайт на своєму комп'ютері?
- 4) Ви передзвонуєте, щоб пересвідчитися, що Ваш електронний лист дійшов до адресата?
- 5) Ви читаете переважно книжки на паперових носіях?
- 6) Ви робите декілька справ, включаючи роботу на комп'ютері, одночасно?
- 7) Інтернет — перше джерело, до якого Ви звертаєтесь за інформацією?
- 8) Чи є медіа грамотність обов'язковою умовою успішності вчителя?
- 9) Чи можна спростити роботу вчителя за допомогою комп'ютера?
- 10) Чи можна підвищити успішність здобувачів освіти, використовуючи комп'ютер та Інтернет в освітньому процесі?

Результати можемо побачити у розділі «Мої результати»

Кількість набраних балів показує наскільки ваш світ цифровий, а наскільки паперовий. 8-10 балів - ви вільно почуваете себе у цифровому світі. Менш ніж 8 балів – ви лише адаптуєтесь до цифрового світу, проте він для вас ще чужий.

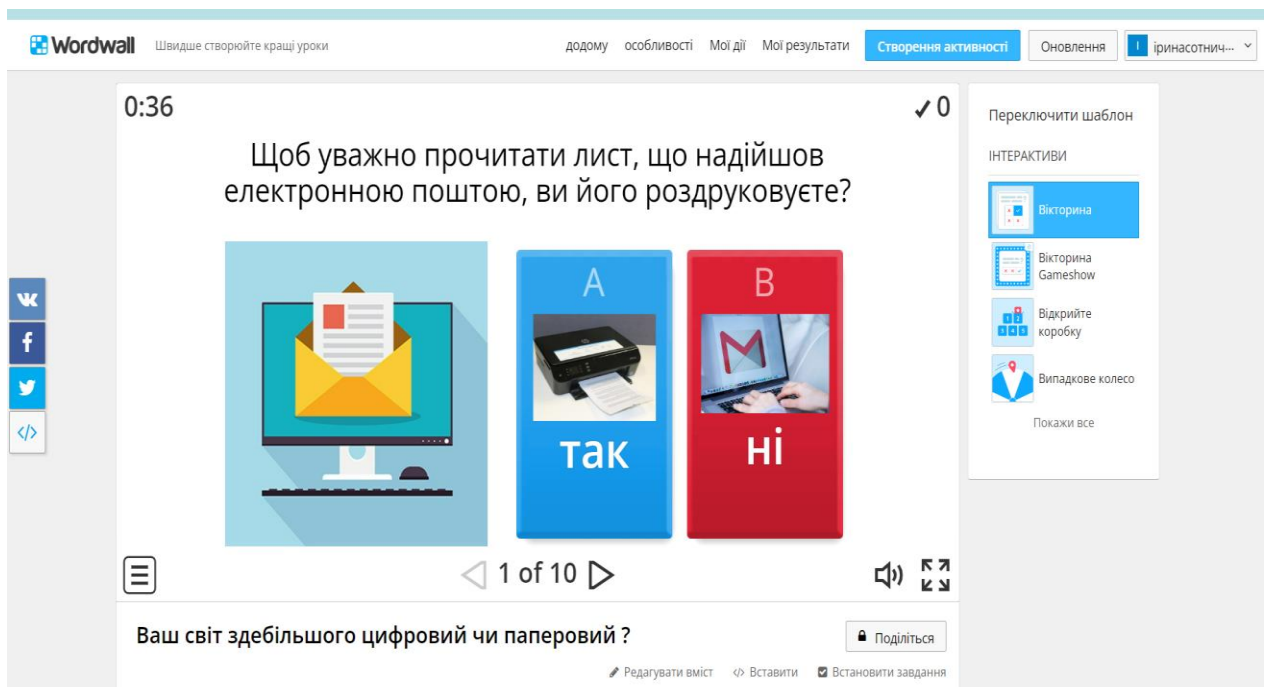

Рис.2. Експрес-опитування в Wordwall.

Захоплююче творення окремого світу, мандрівка – це метод сторітелінг. Є кардинальна різниця між сухим змістом та тривимірною картинкою, що виникає в голові після прочитання цікавого тексту.

Сторітелінг – створення історії. «То що таке історія? Суть будь-якої доброї історії, коли-небудь створеної та розказаної людьми, можна висловити трьома словами: конфлікт змінює життя. Тому фундаментальне визначення свідчить: історія – це динамічна ескалація рухомих конфліктом подій, які викликають значні зміни у житті головного героя»

Втілити в життя цікаву історію допомагає прийом скетчноутінг.

Скетчноутінг (від англ. слів «sketch» – ескіз, «note» – нотувати) – замальовка, записи скетчів у блокноті. Фіксація думок за допомогою малюнків і тексту, результат якої – готове зображення історії, процесу, візуалізація ідеї тощо. Найчастіше скетч являє собою зображення і коротку текстову тезу. Його завдання – допомогти зрозуміти й розібратися у власних ідеях, щоб потім максимально просто і цікаво донести їх. Крім того, замальовка займає набагато менше часу, ніж словесне пояснення

Рекомендовані теми:

- Дії в надзвичайних ситуаціях.

(Зранку світило яскраве сонечко, нічого не віщувало біди...)

- Гендерні стереотипи.

(Якось, молоді випускники комп'ютерного коледжу Олеся та Богдан прийшли на співбесіду щодо влаштування на роботу до престижної інтернет-компанії...)

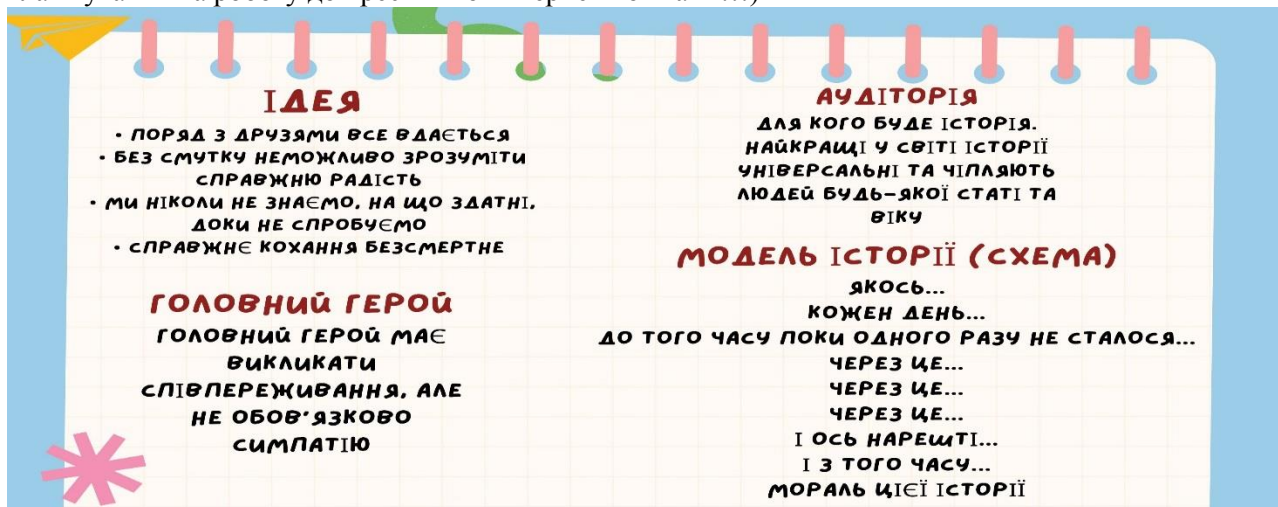

Рис. 5. Схема створення власної історії.

Можна, скориставшись доступом до дошки, на слайді №... створити свою історію, використовуючи інструментарій Canva, тобто стікери, зображення, текстове поле та інше....

Рис.4. Скетчноутинг.

Висновки. В умовах змішаної та дистанційної форми навчання вмiле користування цифровими інструментами у поєднанні з сучасними інтерактивними методами та прийомами сприяє створенню середовища для навчального діалогу. Пріоритетним є практична діяльність учнів, пов'язана з життєвим досвідом дітей, враховуючи умови, у яких діти перебувають вдома, заохочення і відзначення в учнів сформованості життєвих навичок та їх використання. Процес взаємодії вчителя з учнями в умовах воєнного стану має бути спрямований на психологічну підтримку, критичне мислення, створення дружньої атмосфери для всіх дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Близнюк, Т. (2021). *Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання*. Навчально-методичний посібник. (Львів-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. (6-18)

Кремень, В. Г., Биков, В. Ю., & Ляшенко, О. І. (2022). *Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи*. Наукова доповідь загальним збором НАПН України.

Лотоцька, А., & Пасічник, О. (2020). Загальні принципи та інструменти дистанційного навчання. У Посібник «Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації» (с. 20-32).

Асманська, Г. С. *Корисні матеріали та орієнтовна добірка цифрових інструментів та сервісів*. Отримано з <https://cutt.ly/eVOI5DQ>

Сім сучасних цифрових інструментів для вчителів (сайт «Незалежна Освітня Корпорація»). Отримано з <https://cutt.ly/9VOSIQY>

Цифрові інструменти для використання в інтегрованому курсі «Здоров'я, безпека та добробут». Отримано з <https://cutt.ly/CVOGNSx>

REFERENCES

Blyzniuk, T. (2021). Tsyfrovі instrumenty dlia onlain i oflain navchannia. Navchalno-metodychnyi posibnyk. (Ivano-Frankivsk: Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka. (6-18)

Kremen, V. H., Bykov, V. Yu., & Liashenko, O. I. (2022). Naukovo-metodychne zabezpechennia tsyfrovizatsii osvity Ukrainy: stan, problemy, perspektyvy. Naukova dopovid zahalnym zboram NAPN Ukrainy.

Lototska, A., & Pasichnyk, O. (2020). Zahalni pryntsyipy ta instrumenty dystantsiinoho navchannia. U Posibnyk «Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia v shkoli. Metodychni rekomendatsii» (s. 20-32).

Asmanska, H. S. Korysni materialy ta oriientovna dobirka tsyfrovyykh instrumentiv ta servisiv. Otrymano z <https://cutt.ly/eVOI5DQ>

Sim suchasnykh tsyfrovyykh instrumentiv dlia vchyteliv (sait «Nezalezhna Osvitnia Korporatsiia»). Otrymano z <https://cutt.ly/9VOSIQY>

Tsyfrovі instrumenty dlia vykorystannia v intehrovanomu kursі «Zdorovia, bezpeka ta dobrobut». Otrymano z <https://cutt.ly/CVOGNSx>

Iryna Sotnichenko,

deputy director for educational work,

teacher of the basics of health and informatics

of the Vasylivsk Support Lyceum of the Vasylivsk Village Council

Bolhrad District, Odesa Region

sotni522@gmail.com

DIGITAL TECHNOLOGIES AS A TOOL FOR ORGANIZING THE EDUCATIONAL PROCESS IN CONDITIONS OF BLENDED LEARNING

Abstract. *The article presents an overview of practical material on the use of digital technologies in educational activities, analyzes the key advantages of using digital tools Canva, Wordwall in combination with modern interactive pedagogical methods and techniques - express survey, «Storytelling» and «Sketchnoting» in conditions of mixed learning. The presented materials and recommendations will be useful for teachers of secondary education in the organization of the educational process in general secondary education institutions, as well as for teachers of secondary education in order to modernize educational activities, promote effective work, improve digital competence, and develop key skills of students. The considered tools and techniques are effective in online and offline learning environments.*

Keywords: *digital technologies, digital competence, distance learning, educational dialogue, interactive tasks, renewal of the educational process.*

Дата надходження до редакції: 13.06.2023

© Сотніченко Ірина, 2023

УДК 37.014.3:061

Шавлова Людмила Валеріївна,

вчителька української мови та літератури
вищої кваліфікаційної категорії, старший вчитель

ОЗО «Доброславський ліцей»

Одеського району Одеської області,
смт Доброслав, Українаludmilashavlova0429@gmail.com

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ НУШ

ЧЕРЕЗ УРОКИ СЛОВЕСНОСТІ

Анотація. Автор розглядає вплив уроків української словесності у Новій українській школі (НУШ) на формування креативної особистості учнів. Дослідження фокусується на методиках, прийомах та підходах, спрямованих на стимулювання творчого мислення та розвиток уяви учнів під час уроків української літератури. Стаття пропонує практичні поради для вчителів щодо побудови уроків, які сприяють розвитку креативних здібностей учнів у контексті НУШ.

Ключові слова. Нова українська школа (НУШ), урок української словесності, креативна особистість, формування особистості, творче мислення, розвиток уяви, методи стимулювання творчості, роль вчителя у розвитку креативності, практичні поради для вчителів.

У рамках Нової української школи, уроки української словесності стають ключовими елементами, які впливають на розвиток творчих здібностей учнів. Ця програма спрямована на глибше розуміння мови, літератури та культури України, а також на стимулювання креативного мислення серед дітей.

На заняттях мови та літератури в Новій українській школі акцент робиться не лише на пізнавальних аспектах, а й на розвитку особистості кожного учня. Вони стають простором для вираження уяви, аналізу та творчого вибору, що є важливим для формування креативної та критично мислячої особистості [1, ст.6].

Ключовими аспектами, які допомагають у формуванні креативності на уроках української словесності у Новій українській школі, можуть бути:

1. Застосування інтерактивних методів.

Залучення учнів до активних дій, дискусій, групових проєктів, рольових ігор та творчих завдань, які сприяють нестандартному підходу до матеріалу та розвивають креативність [2, ст.6].

2. Аналіз літературних творів.

Вивчення літературних творів, які спонукають до власних думок, інтерпретацій та творчих висновків. Це допомагає розвивати уяву та аналітичні здібності, що є важливими у формуванні креативності.

3. Підтримка особистісного розвитку.

Стимулювання творчого самовираження, сприяння розвитку впевненості у власних здібностях та пошуку власного унікального підходу до вивчення літератури.

4. Використання сучасних підходів та технологій.

Інтеграція сучасних засобів та технологій у процесі навчання для залучення учнів та розвитку їхньої креативності через використання мультимедіа, веб-ресурсів та інтерактивних платформ.

Усі ці підходи спрямовані на створення сприятливого середовища, де учні можуть розвивати свої творчі здібності, що відіграє важливу роль у становленні їхньої креативної особистості в межах Нової української школи [3, ст.4].

Ось кілька практичних порад для вчителів, щоб створити уроки, спрямовані на розвиток креативних здібностей учнів у контексті Нової української школи (НУШ):

1. Стимулюйте активну участь та самовираження. Групові проєкти та дослідження. Залучайте учнів до спільних проєктів, які потребують творчої співпраці та самовираження [4, ст.6].

2. Діалог та дискусії. Створюйте атмосферу, де учні вільно можуть обговорювати та висловлювати свої думки.

3. Використовуйте різноманітні методи навчання. Рольові ігри та театралізація. Залучення учнів до відтворення ситуацій з літературних творів або створення власних сценаріїв.

4. Творчі завдання. Пропонуйте завдання, які вимагають власного творчого підходу до розв'язання проблем або створення власних творів.

5. Підтримуйте індивідуальний підхід до кожного учня. Формування індивідуальних проєктів: дозвольте учням обирати теми для досліджень або проєктів, які їх цікавлять, та дозволяють реалізувати їхні творчі потенціали.

6. Збагачення матеріалу. Надавайте додаткові матеріали або завдання, які можуть зацікавити окремих учнів та стимулювати їхню творчість.

7. Використовуйте сучасні технології та ресурси: інтерактивні ресурси та веб-сайти. Використовуйте онлайн-ресурси для створення цікавих завдань або відкриття нових аспектів вивчення мовних явищ чи літературних творів.

8. Мультимедійні матеріали. Використовуйте відео, аудіо та інші мультимедійні матеріали для зрозумілішого та цікавішого подання інформації.

Додатково, можна використовувати цифрові скрайб-презентації, які допомагають учням створити цифрові ейдос-конспекти. Скрайб-презентація – це мистецтво відображення мовлення в малюнках, яке створюється в реальному часі паралельно з виступом мовця. Вона показує ключові поняття розповіді та їх взаємозв'язок. Особливість скрайбінгу полягає в тому, що одночасно залучаються різні органи чуттів: слух та зір, а також уява людини, що сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню. Саме ці особливості роблять скрайбінг одним із методів сучасних технологій, який допомагає доступно та легко пояснювати складний матеріал, сприяє розвитку креативності учнів. Для створення скрайбінгу можна користуватися такими сервісами: Go, Animate, Pow Toon, Wideo Moovly, Пояснювалки Video.

Додаючи в презентації зображення, персонажі, текст та музику, робимо процес навчання більш цікавим та інтерактивним.

Цей підхід додатково розширює творчі можливості, учні розвивають навички самостійного навчання та досягають їх самооцінки за рахунок досягнень у навчанні, тим самим розвивають свою креативність, індивідуальність до вирішення поставлених завдань. Він також стимулює інтерес та допитливість учнів, створюючи психологічний комфорт на заняттях.

Варто зазначити метод піктограм, який добре себе зарекомендував на уроках. Піктограми – це спосіб комунікації, в якому малюнки використовують замість слів. Цей метод допомагає учням легше розуміти і запам'ятовувати матеріал. Усі ці методи заохочуватимуть дітей досліджувати, генерувати ідеї та розмірковувати, розширюватимуть навчальний процес, допомагаючи учням краще розуміти та використовувати набуті знання на практиці, розвиваючи при цьому творчі та критичні навички, тим самим сприятимуть розвиткові креативності мислення учнів.

Розробляючи навчальні вправи з медіаграмотності, створюємо проблемні ситуації в процесі навчально-виховного процесу, пропонуємо розв'язати проблемні питання через діалогові форми, навчаємо виносити гіпотези та оцінювати дилеми, передбачаємо письмовий виклад роздумів із рефлексією, що відбуватиметься далі. На уроках української мови та літератури інтеграція медіаосвіти є нагальною потребою, адже під час роботи з публіцистичними, художніми та науковими (матеріали підручників, статей) текстами вміння працювати з інформацією є фундаментом отримання результату. Вважаємо, що у процесі такого навчання учитель є своєрідним ментором. Саме тому, для розвитку креативного мислення в освіті необхідно використовувати різні стратегії, зокрема: здійснювати підготовку вчителів, робити акцент на креативності в оцінюванні учнів.

Умовою використання медіавправ, адаптованих під своєрідність предмету, є те, що всі вони мають бути спрямовані на ширше та глибше розуміння текстів різного стилю, а також літературного факту чи постаті митця, творчість якого вивчається. Такі вправи з легкістю інтегруються в уроки мови та літератури, тому виконують як основну, так і додаткову функцію в процесі досягнення мети та завдань уроку.

Медіаграмотність на уроках української мови та літератури – це не просто компетенція, а нагальна необхідність навчити учнів орієнтуватися у медіапросторі, оскільки вони навіть не здогадуються, наскільки ризиковано загубитися в ньому та користуватися усім, що вони чують і бачать, не піддаючи інформацію критиці. Потрібно зауважити, що уроки української мови та літератури з використанням елементів медіаосвіти формують медіакомпетентність особистості, допомагають розвитку ключових компетентностей. А методи та вправи роботи з учнями, підтримують розвиток особистості, що має можливість критично сприймати інформацію, аналізувати її, адаптувати, застосовувати на практиці.

Наприклад, медіавправа «Створення постера на літературну тему» передбачає роботу як на уроці, так і вдома, інструктаж щодо її виконання проводиться на етапі ознайомлення. Переваги використання постера на уроках української літератури:

- спонукає до вдумливого читання твору;
- учні в ігровій формі характеризують твір, описують та аналізують персонажів, узагальнюють, роблять висновки;
- навички роботи з цитатним матеріалом;
- узагальнення отриманих раніше знань з теми;
- розвиток творчих здібностей учнів та критичного мислення.

Традиційні методи навчання також відіграють важливу роль у закладенні знань та розвитку креативності учнів. Серед них увагу приділяємо таким:

Зіставні таблиці. Використовуємо зіставну (порівняльну) таблицю для аналізу – порівняння різних текстів, образів, концепцій, мовних явищ чи інших аспектів навчального матеріалу. Це дає можливість учням краще розуміти схожості та відмінності між ними, здійснювати порівняльно-аналітичну діяльність. Визначати схожі та відмінні особливості, робити висновки, готувати промову та проект-результат дослідження. Цікаво, якщо таке дослідження ґрунтується на засадах нестандартного, творчого підходу. Як результат – дитина проявляє здатність до нестандартного мислення, власну креативність у підході до вирішення поставлених вчителем чи самим учнем завдань.

Аналіз текстів чи творів художньої літератури. Проводимо детальний аналіз текстів, літературних творів, розкриваючи їх глибокі послання та авторські наміри. Це додатково дає можливість учням розуміти літературну спадщину та її вплив на сучасність. Формує власну позицію, бачення та розуміння твору, адже сьогодні, як ніколи, гостро стоїть питання духовного розвитку нашої нації. Успішному засвоєнню тексту літературного твору сприяє аналіз, який може здійснюватись традиційними шляхами: за структурою, образами і проблемами, а також новими шляхами: текстуально, контекстуально, інтертекстуально, а також шляхом, запропонованим і віднайденим самим викладачем чи учнями в старшій школі.

Вивчення риторичних фігур. Риторичні фігури, зокрема риторичні звертання й запитання, належать до основних теоретико-літературних понять, які має знати і вміти визначати у тексті учень. Удосконалюємо риторичні навички учнів, аналізуючи використання різних риторичних фігур у дібраних текстах та художніх творах. Цей метод сприяє розвитку мовленнєвих компетентностей учнів, адже особливі прийоми мови, що збільшують її переконливість і силу впливу на слухачів, відіграють в мові оратора надзвичайну роль.

Проблемний підхід включає в себе логічні операції, необхідні для вибору доцільного рішення. Учителі української мови та літератури активно використовують екранізації програмних творів, але не завжди діють за правилом просто переглянути замість прочитати. Перегляд кінофільмів, відеоматеріалів має на меті порівняти авторський текст з режисерською інтерпретацією та власним баченням якось події. Нагальним є проведення порівняльної характеристики героїв, сюжетних ліній, засобів зображення у фільмі та художньому тексті. Можна запропонувати учням створити візуалізований конспект, ментальну карту, досє, порівняльну таблицю та ін.

До вподоби учням і уявне інтерв'ю з письменником, літературним героєм, стаття про нього, написання листа від імені автора, уявна ситуація, що пов'язує минуле та сьогодення, створення фейсбук-сторінок та ін.

Ця вправа потребує підготовки запитань, презентації власної точки зору, якщо потрібно, змістовної обізнаності з певного питання, тобто опрацювання декількох джерел, що можуть подавати суперечливі відомості, критичне сприймання їхнього змісту, обґрунтування, аргументацію. Ця ідея підтримує інноваційні підходи до навчання, використовуючи сучасні технології та методи, і водночас залишає місце для традиційних методів, які вже довгий час використовують в освіті.

Основні принципи цієї ідеї включають:

Інтерактивність: використання інтерактивних технологій, які залучають учнів до активної участі на уроці і вдома. Ігри, візуалізація, аудіо та відео матеріали, інтерактивні вправи допомагають зробити навчання цікавим та захоплюючим.

Цифрові ресурси: використання веб-сайтів, відеороків, цифрових підручників та інших онлайн-ресурсів для розширення доступу до навчального матеріалу та забезпечення індивідуалізованого підходу.

Критичне мислення: розвиток критичного мислення та аналіз текстів, а також вміння висловлювати свою думку обґрунтовано.

Збереження традицій: проведення аналізу літературних творів, вивчення мовних аспектів та стилістичних засобів.

Самостійна робота: заохочення учнів до самостійної роботи, підготовка доповідей, рефератів та проєктів.

Диференційований підхід: урахування індивідуальних потреб та рівня знань кожного учня для забезпечення ефективного навчання.

Ця ідея створює стимулююче середовище для навчання, де учні мають можливість розвивати як традиційні, так і сучасні навички, які допоможуть їм краще розуміти та цінувати українську мову та літературу, проявляти креативні здібності, адже розвиток креативності особистості складається із взаємопов'язаних компонентів, які в єдності дають результат – це конкурентноспроможний

креативний випускник навчального закладу, здатний до розкриття свого життєвого потенціалу, який уміє бачити проблему й шукати її різностороннє вирішення, майбутній студент, а пізніше й фахівець, із розвиненими пізнавальними й творчими здібностями, навичками спілкування, вмінням знаходити шляхи самореалізації та самовдосконалення у сучасному суспільстві.

Ці практичні поради допоможуть вчителям-словесникам побудувати навчальні заняття, які стимулюють та розвивають креативні здібності учнів, адаптуючи їх до потреб сучасної освітньої парадигми, якою є Нова українська школа [5, ст.4].

Отже, відкритість до різноманітних методик навчання, активне використання творчих завдань та інтерактивних форм роботи на уроках української словесності сприяють розвитку індивідуальності та креативності учнів.

Розбудова уроків, спрямованих на розвиток креативних здібностей учнів, в контексті Нової української школи, дозволяє створити середовище, де кожен учень має можливість реалізувати свої таланти та інтереси, що є важливим для становлення високорозвинутої, креативно мислячої особистості. Такий підхід у навчальному процесі відкриває нові горизонти для учнів та створює базу для їхнього успіху як у школі, так і в майбутньому житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Волков, Н. П. (2019). Педагогіка: навчальний посібник (2-е вид., перероб., допов.). Київ: Академвидав. С. 616.
- Канюк, С. С. (2020). Психологія мотивації: навчальний посібник. Київ: Либідь. С. 238–248.
- Макаревич, О. (2020). Мотивація та ресурси як підґрунтя дій особистості. Креативність на уроках словесності, 2(16), 134–141.
- Матвієнко, О. В. (2020). Виховання креативних школярів: теорія і технологія. Київ. С. 543.
- Овсянецька, Л. П. (2019). Мотиваційна основа творчості. У *Філософія, соціологія, психологія: збірник наукових праць* (Вип. 12, Ч. II, с. 23–30). Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ.

REFERENCES

- Volkov, N. P. (2019). Pedagogika: navchalnyi posibnyk (2-e vyd., pererob., dopov.). Kyiv: Akademvydav. S. 616.
- Kaniuk, S. S. (2020). Psykholohiia motyvatsii: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Lybid. S. 238–248.
- Makarevych, O. (2020). Motyvatsiia ta resursy yak pidgruntia dii osobystosti. Kreatyvnyshch na urokakh slovesnosti, 2(16), 134–141.
- Matviienko O. V. (2020). Vykhovannia kreatyvnykh shkoliariv: teoriia i tekhnolohiia. Kyiv. S. 543.
- Ovsianetska, L. P. (2019). Motyvatsiina osnova tvorchosti. U *Filosofii, sotsiolohiia, psykholohiia: zbirnyk naukovykh prats* (Vyp. 12, Ch. II, s. 23–30). Ivano-Frankivsk: VDV TsIT.

Lyudmila Shavlova,

teacher of Ukrainian language and literature,
higher qualification category, senior teacher

OZO «Dobroslavsky Lyceum»

Odesa district of Odesa region,

Dobroslav, Ukraine

ludmilashavlova0429@gmail.com

FORMATION OF THE CREATIVE PERSONALITY OF THE STUDENT OF NUSH THROUGH LITERATURE LESSONS

Abstract. *The author examines the impact of Ukrainian literature lessons at the New Ukrainian School (NUS) on the formation of students' creative personality. The study focuses on methods, techniques and approaches aimed at stimulating creative thinking and developing students' imagination during Ukrainian literature lessons. The article offers practical advice for teachers on the construction of lessons that contribute to the development of students' creative abilities in the context of NUS.*

Keywords. *New Ukrainian School (NUS), a lesson in Ukrainian literature, creative personality, personality formation, creative thinking, development of imagination, methods of stimulating creativity, the role of the teacher in the development of creativity, practical advice for teachers.*

Дата надходження до редакції: 17.05.2023

© Шавлова Л., 2023

УДК 373.5:09-029:7(045)

Шатайло Наталія Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4247-2391>**Дерябіна Світлана Василівна,**

старший викладач кафедриметодики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,
м. Одеса, Україна

ORCID: 0000-0001-9181-0882

ВЕКТОРИ СУПРОВОДУ ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Анотація. В статті окреслено вектори супроводу вчителів мистецької освітньої галузі з питань організації компетентнісно-розвивального освітнього процесу в ЗЗСО, що обумовлено реформуванням базової середньої освіти. Висвітлено проектування та моделювання освітнього процесу курсів підвищення кваліфікації із застосуванням сучасного інструментарію, котрий забезпечує персоналізовану траєкторію професійного розвитку педагога. Описано продукти науково-методичної підтримки учителів-предметників, які впроваджують Державний стандарт базової середньої освіти.

Ключові слова: неперервна освіта, реформування базової середньої освіти, вектори супроводу, вчителі мистецької освітньої галузі.

У площині сучасної неперервної освіти постає необхідність окреслення векторів супроводу вчителів мистецької освітньої галузі з питань організації компетентнісно-розвивального освітнього процесу в ЗЗСО, що значною мірою обумовлено процесами реформування базової середньої освіти [1].

Актуальною є проблема підготовки вчителів мистецьких дисциплін в єдності стратегії гуманістичного розвитку творчої особистості, цілісного підходу до фахової, психолого-педагогічної, методичної та науково-дослідницької діяльності, формування власного ставлення не лише в межах монохудожнього простору мистецтва, а й в умовах вирішення проблеми цілісного художнього розвитку особистості в контексті інтеграції, взаємопроникнення різних видів художньої діяльності, їх взаємозв'язків та активної взаємодії.

У компонентній формулі Нової української школи провідне місце відводиться вчителям нової формації, які перебувають в авангарді суспільних та освітніх перетворень, успішних, умотивованих, компетентних, які є агентами сучасних змін. Нова місія педагога розглядається в контексті європейського професіоналізму із збереженням кращих ментальних українських характеристик, європейського виміру педагогічних якостей.

Переосмислення соціальної і професійної місії вчителя Нової української школи актуалізувало необхідність підготовки фахівців мистецьких дисциплін адаптованих до сучасних соціокультурних умов, здатних творчо працювати, приймаючи нестандартні рішення в ситуаціях ринкової конкуренції, уникаючи стереотипізації і шаблонів, засвоювати нові професійні ролі і функції, забезпечувати випереджувальність розвитку країни, реалізовувати освітні проекти національного масштабу, витримувати конкуренцію на європейському і світовому ринку освітніх послуг тощо.

Задля якісної професійної підготовки вчителів мистецьких дисциплін працівниками науково-методичної лабораторії громадянської, історичної та мистецької освіти кафедри методики викладання і змісту освіти здійснюється проектування та моделювання освітнього процесу курсів підвищення кваліфікації із застосуванням сучасного інструментарію, зорієнтованого на самовдосконалення, самоорганізацію, співпрацю викладача й слухача шляхом участі в роботі науково-практичних конференцій, тренінгових, семінарських занять у форматі онлайн і офлайн на основі принципу модульного навчання.

Зокрема, відповідно вимог щодо викладання предметів мистецької освітньої галузі Державного стандарту початкової загальної освіти та Державного стандарту базової середньої освіти внесено зміни

до програм курсів підвищення кваліфікації вчителів. Акцент зроблено на проектуванні індивідуальної та персоніфікованої траєкторії професійного розвитку педагога. Так, з 2017 року, зміст курсів підвищення кваліфікації зазнав суттєвих трансформацій. Викладачами Шатайло Н.В., Дерябіною С.В., Резніченко Г.В. розроблено навчальні програми і методичне забезпечення фахових модулів курсів підвищення кваліфікації вчителів мистецьких дисциплін (15/ 30 годин у форматі онлайн, офлайн, без відриву від виробництва, корпоративні, дистанційні – 90 годин): «Технології розвитку художньо-образного мислення особистості», «Реалізація інтегративної стратегії навчання мистецтву», «Мистецько-педагогічний інструментарій розвитку ключових умінь особистості», «Цифрові технології навчання мистецьких дисциплін», «Інструменти проектування при вивченні мистецьких дисциплін за технологією змішаного навчання», «Сучасні педагогічні технології навчання мистецьких дисциплін», «Розвиваємо емоційний інтелект засобами мистецтва», «Дизайн освіти», «Інноваційні художньо-педагогічні технології», «Реалізація персоніфікованого підходу в умовах арт-простору», «Арт-педагогіка в роботі сучасного педагога», «Дизайн-мислення як інструмент створення інновацій», «Зміст шкільної мистецької освіти у викликах сьогодення», «Технологія змішаного навчання як інструмент для створення навчального контенту», «Етнодизайн та образотворчі технології», «Методичний концепт образотворення засобами живопису», «Художньо-прикладна графіка в сучасній художній освіті».

Оволодінню методологією вибору й механізмами реалізації інноваційних педагогічних технологій адекватних змісту та завданням предметів мистецької освітньої галузі сприяло включення викладачкою Резніченко Г.В. до навчально-тематичних планів курсів підвищення кваліфікації навчальних модулів: «Художня обробка паперу», «Художньо-композиційні особливості роботи з папером», «Методика художнього навчання за дидактичною проблемою: форма, простір, композиція, колір, прийоми та способи виразного зображення», «Методичні засади навчання виготовлення іграшки-мотанки», факультативному курсі «Графічні техніки як засоби образотворення» та видання практико-орієнтованих посібників «Іграшки-мотанки» та «Робота з папером».

Відповідно до роботи в умовах воєнного стану, кураторами груп курсів підвищення кваліфікації та викладачами здійснено адаптацію матеріалів навчальних модулів; переведення матеріалів викладача у зручний для користування формат; створення текстів і відправка підтримуючих повідомлень слухачам кожного навчального дня; створення реєстраційної та рефлексивної анкети в Гугл-формі; надання зворотного зв'язку/телефонних консультацій слухачам; створення простору для віртуального спілкування та завантаження практичних робіт слухачами (за бажанням і по можливості) із задієюм онлайн-дошки Padlet тощо.

На базі КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», співробітниками кафедри методики викладання і змісту освіти, зокрема працівниками науково-методичної лабораторії громадянської, історичної та мистецької освіти, забезпечується науково-методичний супровід інноваційного всеукраїнського проекту «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти» через діяльність у складі робочої групи координаторів освітніх галузей НУШ в ОАНО; організацію онлайн-зустрічей з учителями-пілотниками НУШ, тренерами НУШ, авторами модельних навчальних програм та підручників мистецької освітньої галузі; створення мережових спільнот «Педагогів-пілотників Одещини», «Вчителів мистецьких дисциплін Одещини» (Телеграм-групи) задля інформування вчителів, щодо актуальних питань, можливості участі у заходах ОАНО, зокрема дискусійному просторі НУШ, взаємодії і обміну досвідом; підтримку вчителів-пілотників НУШ та планування подальшого супроводу вчителів, які викладають у 5-6-х класах НУШ; розробку презентаційних постерів дієвих практик педагогів пілотних закладів, тренерів НУШ, педагогів ЗЗСО Одещини:

- Крещу Н.С., вчителя мистецтва ЗЗСО І-ІІІ ступенів Великодальницький навчально-виховний комплекс «Школа-гімназія» Великодальницької сільської ради Одеського району Одеської області, мистецька освітня галузь;
- Полтавцевої Т.В., учителя мистецтва КЗ Роздільнянської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №2 Роздільнянської міської ради Одеської області, мистецька освітня галузь;
- Вересюк Г.М., вчителя мистецтва Таїровського ЗЗСО Таїровської селищної ради Одеського району Одеської області, мистецька освітня галузь.

З метою забезпечення науково-методичного супроводу реалізації освітньої реформи у закладах загальної середньої освіти Одеської області співробітниками науково-методичної лабораторії громадянської, історичної та мистецької освіти кафедри методики викладання і змісту освіти упродовж 2022/2023 навчального року у онлайн-форматі проведено 10 зустрічей в межах дискусійного

простору «Нова українська школа: рухаємось разом». До події долучилися учителі мистецтва Одещини, які навчають п'ятикласників Нової української школи у 2022/2023 н.р. та усі освітяни, котрі зацікавлені у взаємообміні корисними педагогічними напрацюваннями, ідеями, лайфхаками.

Реалізації заходу передувала об'ємна підготовча робота, в процесі якої координаторами освітніх галузей НУШ у співпраці з Левчишеною О.М., Шатайло Н.В. обговорювались особливості організації, формату проведення, часових рамок, здійснення комунікації, забезпечення зворотного зв'язку, змістового наповнення платформи усіх освітніх галузей та перспектив професійного розвитку для учасників дискусійного простору «НУШ: рухаємось разом». Також було розроблено дорожню карту дискусійного простору з графіком розподілу часу роботи відповідно маршрутів локацій освітніх галузей базової середньої освіти (мистецька освітня галузь); визначено перелік важливих позицій щодо проведення заходу задля врахування потреб освітян.

Здійснено системну науково-методичну роботу щодо змістового наповнення розроблених маршрутів руху учасників локації мистецької освітньої галузі, в яких розглянуто позитивний досвід реагування вчителів-пілотників, тренерів НУШ на основні виклики у процесі реалізації освітньої реформи через актуальну тематику:

Формувальне оцінювання: культура/цілі/критерії;

Формувальне оцінювання: офлайн/онлайн інструменти;

Індивідуальна освітня траєкторія поступу учня: дієві практики;

У фокусі уваги оцінювання: формувальне/поточне/підсумкове.

Формат дискусійного простору «НУШ: рухаємось разом» надав можливість педагогам поставити питання та знайти відповіді щодо освітнього процесу в НУШ; спілкуватися з однодумцями, отримати дієві професійні поради; долучитися до позитивного досвіду трансформації усталених освітніх практик відповідно до реалій сучасності; переосмислити власну роль учителя, як учителя Нової української школи.

Освітяни Одещини надали схвальні відгуки проведеному заходу у форматі дискусійного простору, причетність до якого дозволила відчути власну спроможність до трансформації професійної діяльності завдяки поширенню позитивного досвіду учителів-практиків пілотних закладів.

Задля здійснення науково-методичної підтримки учителів-предметників, які впроваджують Державний стандарт базової середньої освіти створено інтернет-ресурс «Дискусійний простір мистецької освітньої галузі». Дане онлайн-середовище містить блоки/теку довідкових матеріалів/ресурсів, що регулярно оновлюються, надаючи педагогам найактуальнішу інформацію відповідно до розділів:

- Мистецтво у Новій українській школі: ресурс і можливості;
- Модельна навчальна програма: навігатор педагога мистецтва;
- Трансформація оцінювання: цілі, критерії, культура;
- Трансформація оцінювання: онлайн/офлайн;
- Індивідуальна освітня траєкторія поступу учня: дієві практики;
- Рефлексія.

Інформацію про перебіг події висвітлено на сайті КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» в розділі «Новини» та сторінці Академії у Facebook.

Реалізуючи завдання мистецької освітньої галузі Нової української школи в початковій освіті, викладачі кафедри Дерябіна С.В. та Шатайло Н.В. в якості тренерів НУШ здійснювали навчання заступників директорів з НВР, вчителів мистецтва, які впроваджували у 1 класах Державний стандарт початкової освіти Нової української школи у 2018/2019 навчальному році. Навчання пройшло 357 учителів мистецтва, які викладають у початковій школі ЗЗСО області.

Зміст програми підвищення кваліфікації учителів мистецьких дисциплін щодо впровадження Державного стандарту початкової освіти реалізувався із застосуванням однієї з моделей змішаного навчання – «Rotation» (підмодель «перевернутий клас»). Навчальний процес здійснювався через поєднання форматів онлайн (індивідуальне електронне навчання) та офлайн (навчання з тренерами НУШ) з дистанційною підтримкою викладачів-тренерів та проходив у три етапи: самостійне вивчення матеріалу, аудиторне інтерактивне заняття, подальший супровід. Під час навчання використовувалися такі методи, як написання есе, моделювання уроку мистецтва, опис вправ, що реалізують змістові лінії мистецької освітньої галузі, проектування, здійснення рефлексії/аналізу власної навчальної діяльності.

Протягом жовтня-грудня 2021, серпня 2022 року тренерами ОАНО Дерябіною С.В., Шатайло Н.В., тренерами-вчителями мистецтва ЗЗСО Одещини Полтавцевою Т.В., Резнюк О.В., Шолудько О.М. здійснювалось навчання вчителів мистецької освітньої галузі, які викладатимуть у 5 класах Нової української школи в 2022/2023 навчальному році за темою: «Нова українська школа на засадах єдності

цінностей, змісту і форм». Загалом було охоплено більше 600 учителів мистецтва, які викладають у основній школі ЗЗСО області. Навчання вчителів організоване заочною формою навчання в режимі on-line. Зміст освітньої програми налічував шість модулів, які включають теоретичну та практичну складові, спрямовані на осмислення нових ролей та завдань сучасного педагога; формування та розвиток вміння створювати безпечне освітнє середовище; проектування освітній процес; опрацювання стратегій та інструментів формувального та підсумкового оцінювання; розвиток професійних компетентностей щодо ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій та застосування сучасних цифрових ресурсів навчання.

В межах реалізації векторів науково-методичного супроводу вчителів мистецьких дисциплін протягом 2018-2022 рр. викладачами Дерябіною С.В. та Шатайло Н.В. організовано і проведено низку різноманітних науково-методичних заходів, серед яких:

- обласний майстер-клас «Арт-простір» для тренерів по впровадженню концепції «Нова українська школа» в початковій ланці освіти в рамках обласного етапу всеукраїнського пілотного проекту «НУШ» (червень 2018 р.);

- обласний семінар «Конструювання змісту мистецької та технологічної освіти в умовах Нової української школи» (червень 2018 р.);

- майстер-клас «Візія соціальної компетентності» (червень 2018р.);

- тренінг «Арт-персоніфікований простір» для тренерів приватних закладів по впровадженню концепції «Нова українська школа» в початковій ланці освіти в рамках обласного етапу всеукраїнського пілотного проекту «НУШ» (червень 2018 р.);

- обласний семінар «Педагогічний інструментарій для розвитку ключових компетентностей особистості» з практикумом «Змішане навчання у арт-просторі: Чому? Як? Для чого?» (жовтень 2018 р.);

- практикум «Інструментарій інтегративних технологій у навчанні мистецтва» в межах Форуму креативних учителів «Сучасні педагогічні практики» (червень 2019 р.);

- I Регіональна мистецька (не)Конференція «Мистецько-освітній менеджмент: проблеми та шляхи розв'язання» (червень 2019 р.);

- семінар-вебінар «Простір освітніх мистецьких можливостей» для учителів мистецьких дисциплін (серпень 2019 р.);

- обласний семінар «Особливості застосування тетралогії технологій навчання у мистецтвознавчих дисциплінах» для учителів образотворчого мистецтва, музичного мистецтва, інтегрованого курсу «Мистецтво» (жовтень 2019 р.);

- II Регіональна мистецька (не)Конференція «Діджиталізація мистецтва: вимоги часу», в якій взяли участь 60 науково-педагогічних та педагогічних працівників освіти, консультантів центрів професійного розвитку педагогів, здобувачів вищої освіти, аспірантів, магістрантів та вчителів мистецьких дисциплін Одещини, експертів (листопад 2021 р.);

- онлайн-зустріч/дискусія/консультація з вчителями мистецької освітньої галузі пілотних закладів освіти Одеської області, які працюють в 5-х класах у 2021-2022 н.р. щодо реалізації ідей Нової української школи в базовій середній школі (грудень 2021 р.);

- зустріч вчителів мистецьких дисциплін, які викладатимуть в 5-х класах у 2022-2023 н.р. з авторами підручника інтегрованого курсу «Мистецтво» для 5 класу закладів загальної середньої освіти видавництва «Астон» Г. Кізіловою та Л. Гринишиною (лютий 2022 р.).

В межах педагогічного партнерства на регіональному та міжобласному рівні викладачами Дерябіною С.В. та Шатайло Н.В. здійснювалась системна і цілеспрямована робота щодо забезпечення взаємодії і співпраці з громадськими організаціями та вчительськими спільнотами в напрямку реалізації завдань мистецької освітньої галузі в умовах реформування базової середньої освіти:

- тренінгові заняття з теми: «Арт-педагогічні технології в роботі сучасного педагога» для методистів дисциплін художньо-естетичного циклу РМК (ММК) та представників ОТГ у Хмельницькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти (червень 2017 р.); для вчителів образотворчого мистецтва та художньої культури Овідіопольського району на базі Мар'янівської ЗОШ I-III ступенів (лютий 2017р.); для учасників Літньої школи у с.Затока Білгород-Дністровського району (червень 2017 р.);

- проведення сесії «Арт-простір: не відтворювати, а творити» в локації «Простір дошкілля», сесії «Технологія змішаного навчання» в локації «Простір позашкілля», в якості експертів Першого Освітнього форуму «Новий освітній простір: погляд у майбутнє» (ГО «Центр розвитку освіти» у партнерстві з КЗВО «ОАНОООР», м. Чорноморськ, вересень 2019 р.);

- проведення експертної паралелі «Технології змішаного навчання як інструмент для створення навчального процесу» в якості експерта «Магістральної (не)конференції EdCamp Chornomorsjk 2020» у форматі онлайн (ГО «Центр розвитку освіти» у партнерстві з КЗВО «ОАНОООР», м. Чорноморськ, вересень 2020 р.).

- проведення майстер-класу «Прокачуємо soft skills: критичність та креативність» в якості освітнього експерта Всеукраїнського педагогічного форуму «Якісна освіта – 30 кроків до стандарту нового покоління» (ГО «Центр розвитку освіти» у партнерстві з КЗВО «ОАНОООР» м. Чорноморськ, серпень 2021 р.).

З метою емпіричного вивчення ставлення учителів мистецтва до змін у початковій школі та готовності їх подальшого впровадження в рамках реалізації Концепції «Нова українська школа», відповідно до плану роботи КЗВО «Одеська академія неперервної освіти» у травні-червні 2019 року проведено моніторинг. В ході моніторингу здійснено аналіз отриманих даних анкетування понад трьохсот учителів мистецтва Одещини, що сприяло перегляду тематики і змісту курсів підвищення кваліфікації та планування і розробки заходів методичного характеру.

Усвідомленню необхідності формування в учнів системи компетентностей як цілісної єдиної основи світогляду у процесі провадження практичної діяльності, а також здатності до художньо-творчої самореалізації і культурного самовираження з метою реалізації мети мистецької освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти сприяє поширення творчого досвіду Резніченко Г.В., ст. викладача кафедри методики викладання і змісту освіти ОАНО, члена Національної спілки художників України, що знаходить своє відображення у виставковій діяльності:

- «Різдвяна виставка» «Коляда». ОООНСХУ. Текстиль, ляльки-мотанки, дерево, Одеса, 2021 р.
- Живописна композиція: «Квіти» // Олія, полотно, 70x60. Ізмаїльська організація Національної спілки художників України. Ізмаїльська картинна галерея. Міжнародна художня виставка «Емілія». Ізмаїл. 2021. Каталог виставки.

- Життєдайне дерево». Полотно, льон, вишивка, ляльки-мотанки. 45x80. Художня виставка «Декоративно-прикладне мистецтво Одеси – 2021». ОООНСХУ Каталог.

- «Мамина молитва». Лялька-мотанка, текстиль, вишивка. Н–70 см. Художня виставка «День художника України». Одеська обласна організація Національної спілки художників України. Одеса, виставкова зала: вул. Торгова, 2. 2021 р. Каталог.

- Естетизована онлайн-виставка творчих робіт Резніченко Г.В. в межах II регіональної (не) Конференції «Діджиталізація мистецтва: вимоги часу». КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». 30 листопада 2021 р.

- Персональна виставка Резніченко Г.В. Живопис. Одеська обласна організація Національної спілки художників України.

- «Війна очима художників». Відеоролик до Дня захисників і захисниць (жовтень 2022 р.).

- Обласна художня виставка «XXXI річниця незалежності України». Композиція «Передзвін тривоги». Деревина, мотанки з текстилю, кераміка. 40x60; виставкова зала ОООНСХУ, вул. Торгова 2. (26 серпня 2022 р.).

- Міжнародний конкурс-виставка художньої творчості «Стежками Г.С.Сковороди – 300 років» м. Відень. Композиція «Глянь в сердечнія печери» (Ідея змісту 28 пісні Г.Сковороди); Лялька-мотанка; текстиль; В. – 18 см. (12 жовтня 2022 р.).

- Персональна, постійно діюча виставка Галини та Миколи Резніченко «Барви Буджакського краю». Живопис. «Арт-простір» КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». м. Одеса, пл. Михайлівська, 17. Корпус 2. (2022 р.).

- Персональна виставка творів та науково-методичних праць художників-просвітителів М.Резніченко, І.Пастир, Г.Резніченко. Живопис, графіка, ДПМ. ОООНСХУ. Обласний центр естетичного виховання ім. Е. Федорової, м. Ізмаїл, проспект Незалежності, 19. (28 жовтня 2022 р.).

- Оформлення укриття Одеської академії неперервної освіти авторськими настінними розписами «Янгол України», «Голуби миру», «Прапор та герб України», «Воїни України». м. Одеса, пл. Михайлівська, 17. (вересень 2022 р.).

Актуальні проблеми шкільної мистецької та неперервної освіти висвітлюються співробітниками науково-методичної лабораторії громадянської, історичної та мистецької освіти на міжнародних та всеукраїнських науково-методичних заходах у низці публікацій [2; 3; 4; 7; 9; 11; 12; 13; 14].

Одним із векторів здійснення науково-методичного супроводу є фокусування уваги вчителів мистецької освітньої галузі на змістовому практико-орієнтованому наповненні мистецько-освітнього процесу, висвітленому у актуальних методичних рекомендаціях, практикумі, посібнику [5; 6; 8; 10; 15; 16].

Підсумовуючи викладене вище, варто зазначити, що створення необхідних організаційно-педагогічних умов та реалізація векторів супроводу вчителів мистецької освітньої галузі в умовах реформування базової середньої освіти забезпечує належний рівень якості мистецької освіти школярів, що є фундаментом для гармонійного розвитку особистості. Діяльність співробітників науково-методичної лабораторії громадянської, історичної та мистецької освіти щодо визначених векторів роботи потребує подальшого науково-методичного супроводу вчителів мистецької освітньої галузі, спрямованого на забезпечення державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України за №898 від 30.09.2020 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>

Дерябіна, С.В. (2019). Технологія змішаного навчання в умовах неперервної освіти педагогів. В.В. Ягоднікова (Ред.), *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку* (с. 115-117) Одеса: Букаєв Вадим Вікторович.

Дерябіна, С.В. (2022). Технологія гейміфікації в умовах неперервної освіти. В.В. Ягоднікова (Ред.), *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку* (с. 90-94) Одеса: Букаєв Вадим Вікторович.

Дерябіна, С.В., Резніченко Г.В. (2021) Розвиток професійно-практичної майстерності педагога мистецьких дисциплін. В.В. Ягоднікова (Ред.), *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку* (с. 99-102) Одеса: Букаєв Вадим Вікторович.

Дерябіна, С.В., Резніченко Г.В., Шатайло Н.В. (2021). *Методичні рекомендації щодо викладання предметів освітньої галузі «Мистецтво» у 2021/2022 навчальному році.* https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/746960/sitepage_285/files/metodichni_rekomendacii_schodo_vikladannya_predmetiv_osvitn_oi_galuzi_mistectvo_u_2021_2022_navchal_nomu_roci.pdf

Дерябіна, С.В., Шатайло Н.В. (2018). *Практикум використання арт-педагогічних технологій для педагогів по впровадженню концепції «Нова українська школа» в початковій освіті.* <https://drive.google.com/file/d/1F1RyDqwoj2D3VCQIbVRR-T0y6VOhrewF/view?usp=sharing>

Дерябіна С.В., Шатайло Н.В. (2020). Педагогічний інструментарій проєктування арт-персоніфікованого простору. *Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення* (с.385-387) Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки.

Дерябіна, С.В., Шатайло Н.В. (2020). *Практичні рекомендації щодо роботи учителів мистецьких дисциплін на період карантину* https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/560545/sitepage_268/files/mistectvo_distacyne_navchannya_na_karantini.pdf

Дерябіна, С.В., Шатайло Н.В. (2020). Проєктування змішаного навчання в умовах неперервної освіти педагогів. В.В. Ягоднікова (Ред.), *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку* (с. 118-120) Одеса: Букаєв Вадим Вікторович.

Левчишена, О. М. (Ред.). (2023). *Нова українська школа на засадах єдності цінностей, змісту і форм. Мистецька освітня галузь. 5 клас: посібник.* КЗВО «Одес. академ. неперерв. освіти Одес. обл. ради». Одеса : Екологія. <https://oano.od.ua/uk/site/mistetska-osvitnya-galuz.html>

Резніченко, Г.В. (2019). Художньо-творча компетентність педагога образотворчого мистецтва Нової української школи. В.В. Ягоднікова (Ред.), *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку* (с. 176-179) Одеса: Букаєв Вадим Вікторович.

Шатайло, Н. В. (2022). Інтегративна стратегія навчання мистецтва: діджитал-формат. В.В. Ягоднікова (Ред.), *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку* (с. 222-225) Одеса: Букаєв Вадим Вікторович.

Шатайло, Н.В. (2017). *Особливості вивчення предметів художньо-естетичного циклу у 2017-2018 навчальному році.* http://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/560545/sitepage_39/files/19_shataylo.pdf

Шатайло, Н.В. (2018). *Особливості вивчення предметів освітньої галузі «Мистецтво» у 2018/2019 навчальному році.* http://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/560545/sitepage_39/files/14_shataylo.pdf

Шатайло, Н.В. (2019). Інтеграція в мистецькій освіті як інструмент формування світогляду особистості. В.В. Ягоднікова (Ред.), *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку* (с. 70-72) Одеса: Букаєв Вадим Вікторович.

Шатайло, Н. В. (2022) Формування умінь образотворення особистості: освітній інструментарій. В.В. Ягоднікова (Ред.), *Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті* (с. 67-71).

REFERENCES

- Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity, zatverdzhenyi postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy za №898 vid 30.09.2020 r. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
- Deriabina, S.V. (2019). Tekhnolohiia zmishanoho navchannia v umovakh nepererвної osvity pedahohiv. V.V. Yahodnikova (Red.), *Pedahohichna nauka i osvita u suchasnomu vymiri: problemy i perspektyvy rozvytku* (s. 115-117) Odesa: Bukaiev Vadym Viktorovych.
- Deriabina, S.V. (2022). Tekhnolohiia heimifikatsii v umovakh nepererвної osvity. V.V. Yahodnikova (Red.), *Pedahohichna nauka i osvita u suchasnomu vymiri: problemy i perspektyvy rozvytku* (s. 90-94) Odesa: Bukaiev Vadym Viktorovych.
- Deriabina, S.V., Reznichenko H.V. (2021) Rozvytok profesiino-praktychnoi maisternosti pedahoha mystetskykh dystsyplin. V.V. Yahodnikova (Red.), *Pedahohichna nauka i osvita u suchasnomu vymiri: problemy i perspektyvy rozvytku* (s. 99-102) Odesa: Bukaiev Vadym Viktorovych.
- Deriabina, S.V., Reznichenko H.V., Shatailo N.V. (2021). *Metodychni rekomendatsii shchodo vykladannia predmetiv osvitnoi haluzi «Mystetstvo» u 2021/2022 navchalnomu rotsi.* https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/746960/sitepage_285/files/metodychni_rekomendacii_shchodo_vykladannia_predmetiv_osvitni_oi_galuzi_mistectvo_u_2021_2022_navchal_nomu_roci.pdf
- Deriabina, S.V., Shatailo N.V. (2018). *Praktykum vykorystannia art-pedahohichnykh tekhnolohii dlia pedahohiv po vprovadzhenniu kontseptsii «Nova ukrainska shkola» v pochatkovii osviti.* <https://drive.google.com/file/d/1F1RyDqwoj2D3VCQiBvRR-T0y6VOhrewF/view?usp=sharing>
- Deriabina, S.V., Shatailo N.V. (2020). Pedahohichni instrumentarii proiektuvannia art-personifikovanoho prostoru. *Shliakhy udoskonalennia profesiinykh kompetentnosti fakhivtsiv v umovakh sohodennia* (s.385-387) Lutsk: SNU im. Lesi Ukrainky.
- Deriabina, S.V., Shatailo N.V. (2020). *Praktychni rekomendatsii shchodo roboty uchyteliv mystetskykh dystsyplin na period karantynu.* https://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/560545/sitepage_268/files/mistectvo_distacyne_navchannya_na_karantini.pdf
- Deriabina, S.V., Shatailo N.V. (2020). Proiektuvannia zmishanoho navchannia v umovakh nepererвної osvity pedahohiv. V.V. Yahodnikova (Red.), *Pedahohichna nauka i osvita u suchasnomu vymiri: problemy i perspektyvy rozvytku* (s. 118-120) Odesa: Bukaiev Vadym Viktorovych.
- Levchyshena, O. M. (Red.). (2023). *Nova ukrainska shkola na zasadakh yednosti tsinnosti, zmistu i form. Mystetska osvitnia haluz. 5 klas: posibnyk.* KZVO «Odes. akadem. nepererv. osvity Odes. obl. rady». Odesa : Ekolohiia. <https://oano.od.ua/uk/site/mistetska-osvitnya-galuz.html>
- Reznichenko, H.V. (2019). Khudozhno-tvorcha kompetentnist pedahoha obrazotvorchoho mystetstva Novoi ukrainskoi shkoly. V.V. Yahodnikova (Red.), *Pedahohichna nauka i osvita u suchasnomu vymiri: problemy i perspektyvy rozvytku* (s. 176-179) Odesa: Bukaiev Vadym Viktorovych.
- Shatailo, N. V. (2022). Intehratyva strategii navchannia mystetstva: didzhital-format. V.V. Yahodnikova (Red.), *Pedahohichna nauka i osvita u suchasnomu vymiri: problemy i perspektyvy rozvytku* (s. 222-225) Odesa: Bukaiev Vadym Viktorovych.
- Shatailo, N.V. (2017). *Osoblyvosti vyvchennia predmetiv khudozhno-estetychnoho tsyклу u 2017-2018 navchalnomu rotsi.* http://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/560545/sitepage_39/files/19_shataylo.pdf
- Shatailo, N.V. (2018). *Osoblyvosti vyvchennia predmetiv osvitnoi haluzi «Mystetstvo» u 2018/2019 navchalnomu rotsi.* http://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/9324/560545/sitepage_39/files/14_shataylo.pdf
- Shatailo, N.V. (2019). Intehratsiia v mystetskii osviti yak instrument formuvannia svitohliadu osobystosti. V.V. Yahodnikova (Red.), *Pedahohichna nauka i osvita u suchasnomu vymiri: problemy i perspektyvy rozvytku* (s. 70-72) Odesa: Bukaiev Vadym Viktorovych.
- Shatailo, N. V. (2022) Formuvannia umin obrazotvorennia osobystosti: osvitnii instrumentarii. V.V. Yahodnikova (Red.), *Aktualni problemy pedahohichnoi nauky v XXI stolitti* (s. 67-71).

Nataliia Shatailo,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Head of the Department of teaching methods and content of education
Odesa Academy of Further Education of the Odesa Regional Council,
Odesa, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-4247-2391>

Svitlana Deriabina,
Senior teachers of the Department of teaching methods and content of education
Odesa Academy of Further Education of the Odesa Regional Council,
Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9181-0882

SUPPORT VECTORS OF ART EDUCATION TEACHERS IN THE CONDITIONS OF CONTINUOUS

Abstract. *The article outlines the vectors of support for teachers of the art education field in matters of organizing the competence-developmental educational process in ZZSO, which is due to the reform of basic secondary education. The design and modeling of the educational process of professional development courses with the use of modern tools, which provides a personalized trajectory of the teacher's professional development, is highlighted. Products of scientific and methodical support for subject teachers implementing the State Standard of Basic Secondary Education are described.*

Key words: *continuous education, reform of basic secondary education, support vectors, teachers of art education.*

Дата надходження до редакції: 16.05.2023

© Шатайло Н., Дерябіна С., 2023

УДК 37.016:003-028.31(045)
Бабінець Галина Миколаївна,
вчитель-методист,
вчитель української мови і літератури
Одеського ліцею №24
Одеської міської ради
м. Одеса, Україна

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, (8-Й КЛАС) ПІДГОТОВКА ДО НАПИСАННЯ ТВОРУ- РОЗДУМУ НА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНУ ТЕМУ «БАТЬКО І МАТИ – ДВА СОНЦЯ ГАРЯЧИХ».

Анотація. *Ця робота сприяє розвитку особистісних цінностей, вихованню всебічно розвинутої особистості, почуттю поваги та любові до своїх батьків. Тема важлива і необхідна для учнів. Молоді люди повинні вчитися будувати дорослі взаємини між собою.*

Школа покликана виховувати особистість. Наші діти в майбутньому – учасники історико-еволюційного процесу, які в майбутньому можуть самостійно обрати життєвий шлях. У гуманістичній філософії та психології особистість розглядається як цінність, заради якої власне і здійснюється розвиток суспільства.

Важливу роль в теорії і практиці освіти відіграють зміст, принципи і методи навчання. Сьогодні саме життя вимагає розробки і впровадження інноваційного підходу до освіти, активних прийомів, форм і методів навчання. Зміна змістку освіти на сьогоднішньому етапі розвитку школи веде до зміни її технологій, надає їй особистісної спрямованості.

Школа сьогодні – це, перш за все, школа самореалізації особистості.

Методика навчання української мови бурхливо розвивається: вдосконалюється та модифікується. Щодня збільшується обсяг інформаційного потоку, необхідного для сприйняття, осмислення та засвоєння.

Наше завдання не тільки дати дітям суму знань, але навчити спілкуватися, вирішувати проблеми, знаходити вихід із нестандартної ситуації. Навчити дитину найвищому із мистецтво-мистецтву жити.

Почуття любові дитині знайоме з перших днів свого життя. Дитина любить маму, тата, бабусю, рідних. Дуже важливо зберегти це почуття з малого віку, чисте, щире. Приділяти дитині змалку повагу, турботу, розуміння, ласку.

Наше завдання – на своїх уроках виховувати в учнів кращі риси характеру. Діти повинні усвідомити, щоб стати неповторною особистістю – не обов'язково бути письменником або вченим. Треба утвердити себе в суспільстві, засяяти зіркою неповторної індивідуальності.

Мета. Вчити створювати монологічні висловлювання. Виховувати всебічно розвинену особистість, почуття поваги та любові до своїх батьків.

Обладнання. Інтерактивна дошка, диск з матеріалами, аудіозапис пісні «Берег любові» у виконанні Іво Бобула.

Тип уроку. Урок розвитку зв'язного мовлення (бінарний урок: українська мова+ правознавство).

Перебіг уроку

I. Організація учнів до уроку.

II. Слово вчителя (звучить пісня «Берег Любові» у виконання Іво Бобула). Сьогодні ми з вами зустрічаємось на незвичайному уроці. Історично вже склалися передумови для рівного і рівноправного ствердження жінки поряд і нарівні з чоловіком в усіх сферах соціального життя.

Епіграфом нашого уроку є слова з пісні, яку ви зараз почуєте.

(Епіграф висвітлюється на екрані).

Берег любові в далеких тумані,

А допливеш, коли тільки удвох,

А допливеш, коли спільне бажання,

Берег любові на хвилі тривоги.

Вадим Крищенко

III. Робота за темою.

На уроці вчителю допомагатимуть учні (журналісти, літературознавці).

Журналіст. Скільки в класі хлопчиків? Дівчаток? Хто у ваших сім'ях має більший фінансовий прибуток? Хто у ваших сім'ях відіграє головну роль - тато чи мама? Чи розділяють у ваших сім'ях роботу на суто жіночу та суто чоловічу? Чи існують професії тільки чоловічі або тільки жіночі?

Літературознавець. 47 років тому за кермом автомобіля були майже одні чоловіки, які мали права водія. У школах нашого міста працювали лише жінки, а серед вихователів дитячих садків не було жодного чоловіка.

Вчитель. Чому саме такі запитання прозвучали, а не інші? Якої мети ми торкнулися? Жінки і чоловіки. Чи рівноправні жінки з чоловіками в усіх сферах соціального життя?

Оголошення теми та мети та мети уроку.

Наш урок повинен сприяти розвитку особистісних цінностей. Що ви очікуєте від цього уроку? Про що б ви хотіли дізнатися?

(Слово учням)

Проблемне питання: Чи насправді правда і можливості жінок і чоловіків в нашому суспільстві однакові? Ми поговоримо саме про це.

IV. Мотивація навчальної діяльності.

Ця тема важлива і необхідна для вас. Ви, молоді люди, повинні вчитися будувати дорослі взаємини між собою. І дуже важливо, щоб ці взаємини були чуйними, гармонійними.

V. Робота з темою.

Слово надається вчителю правознавства

- Поговоримо про особистість. Яка вона?

Проблемне питання:

- Кого можна назвати яскравою особистістю сучасності?

Словникова робота.

Що таке особистість?

Особистість – людина, соціальний індивід, що поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно значущого й індивідуально неповторного.

Вправа для груп «Мозковий штурм»

(працюють 2 групи).

I група – вирішити, які якості визначають яскраву особистість чоловіка і «засяяти ними поле».

(Духовність, чесність, чуйність, справедливість, освіченість, професіоналізм, рішучість, наполегливість, розум, мужність, фізичний розвиток, упевненість в собі)

II група – на пелюстках квітки написати якості, які притаманні жіночій особистості.

Висновок.

Сучасна людина повинна бути всебічно розвинутою, наполегливою, розумною, упевненою в собі, правдивою, чесною, кваліфікованим працівником.

Слайд «Спільні права»

- Висловлювання учнів про особистість чоловіків.
- Прислів'я та приказки про права чоловіків та жінок.

Вчитель. Коли починається весна, то Природа, подібно до великої чарівної квітки, розпускає свої пелюстки назустріч сонцю. Як хочеться вірити в те, що і людина, подібно до Природи, відкриває своє серце назустріч істині, чує ту мелодію, яку чує Природа, і підкориться їй, даруючи всьому живому і світло, і тепло.

Ось зараз звернемося з вами до цієї одвічної загадки природи – до жінки. Яка вона – жінка-ідеал, її місце в різні часи та епохи? На що здатна жінка?

Зараз перед вами виступають літературознавці (учні дають повідомлення про жінку як особистість).

Зверніть увагу на книжкову виставку. В цих книгах ви зможете прочитати як про чоловічу, так і про жіночу особистість.

Ми розмежовуємо чоловічу і жіночу особистість. Який робимо висновок?

Якщо ви хочете стати неповторною особистістю, якщо ви мрієте залишити після себе глибокий слід на землі – не обов'язково бути видатним письменником або вченим, творцем космічного корабля. Ви можете утвердити себе в суспільстві, засяяти яскравою зіркою неповторної індивідуальності.

Учениця читає вірш «Я – жінка»

Неправда, що я ребро чоловіче,

Цю казку придумали чоловіки.

Я- жінка. Я – річка бурхлива й неспинна,

Що в повінь зриває верхи берегів.

Хто скаже, що я підкоряться повинна?

Це ще одна вигадка чоловіків.

Я – жінка. Природою створена пісня,

Яку чоловік заспівать не зумів.

Я – і мрія, і спогад. Майбутнє й колишнє,

Я – щось незбагненне для чоловіків.

Я – жінка. Я вільна, як думка одвічна.

На думку не можна надіть кайдани.

Та я – лише жінка. Я прагну кохання

І все пробачаю тобі наперед.

З твоєї криниці я – крапля остання,

Для вуст твоїх згірклих я – липовий мед.

Я – жінка. Я враз перекинуся на зілля

І гоїти рани візьмуся тобі.

Я – непередбачена, нерозуміла.

Я плачу від щастя, сміюся в журбі.

Я – жінка. Я, дійсно, - слабка половина.

Нехай переможцям лаврові вінки!

Історію творять, звичайно, мужчини.

Але лише так, як захочуть жінки.

К. Сенченко

Вчитель. Давня приказка свідчить про три основні цінності на світі: хліб, що дає життєву силу та здоров'я, мудрість, що містить в книжках і забезпечує зв'язок з часом, і жінка, яка не дозволяє обірватися лінії життя.

Для вас, любі діти, батько і мати – два сонця гарячих. Це ті дві половинки, які зрослися в єдине ціле.

Якщо між батьком і матір'ю існує гармонія – це справжня сім'я. І любов ваша повинна бути однаковою як до матері, так і до батька. І підтвердить це учениця словами вірша «У мене є тато».

На щастя, є у мене тато –

Мовчазний і суворий на виду.

Його жорсткі, натруджені долоні

Не вмiли ніжно гладити чоло.

Не вмів він ласки виразити в слові,

Не знався він на лагідних речах,
 Та скільки теплоти, добра й любові
 Світилось в його стомлених очах.
 Мою матусю я ціную свято,
 Своїм життям завдячую я їй,
 Але, на щастя, є у мене тато,
 Міцна опора у житті моїм.
 В житті є прикрощів багато, таких,
 Що криком іноді б кричав.
 Тож у дітей хай буде тато,
 Бо так, бува, його не вистача.
 Слово учням, які написали твори-мініатюри про своїх батьків.
 Звучить пісня «Щира вдячність батькам».

Вчитель. Я вам всім бажаю, щоб у майбутньому кожен знайшов свою половинку і створив єдине ціле – сім'ю.

«Пам'ятай, що одружуючись люди беруть на себе не тільки юридичні, матеріальні, але й духовні обов'язки. Від стосунків в сім'ї залежить духовне багатство суспільства. Справжня любов з роками не слабшає, а міцніє. У коханій людині ми залишаємо частинку власної душі, красу і духовну привабливість своєї душі – вона віддає нам. Разом ми створюємо багатство, яке вдруге створити неможливо».

Ці слова В.О. Сухомлинського співзвучні з темою нашого уроку.

VI. Підсумок уроку.

Що нового ви дізналися на сьогоднішньому уроці?

Чи досягли ви очікуваних результатів?

VII. Домашнє завдання.

(Звучить пісня «Берег любові» у виконанні Іво Бобула)

Написати твір-роздум на одну з пропонуєних тем:

«Жінка і чоловік – дві половинки людства»,

«Батько і мати – два сонця гарячих»,

«Мій ідеал жінки» (для хлопчиків),

«Мій ідеал чоловіка» (для дівчаток).

Дата надходження до редакції: 28.03.2023

© Г.М. Бабінець, 2023

УДК 37.013:808.5

Ходос Наталя Анатоліївна,

вчитель історії, Ярославського ЗЗСО

Плахтіївської сільської ради Білгород-Дністровського району

Одеської області, Україна

ЕТИКО – ЕСТЕТИЧНІ ВИМІРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ РИТОРИКИ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ – СЛОВЕСНИКА СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

У нинішній час духовний розвиток та естетичне виховання особистості виступають одним із найактуальніших завдань сьогодення, і тому саме вчитель відповідає за підготовку високогуманних, духовно багатих, естетично вихованих людей.

Читаємо істинні слова Г.М.Сагач – української християнки-сподвижниці, вчителя-наставника, одного з найкращих світових риторів сьогодення: «Педагогічна майстерність у вимірах педагогічної риторики є важливим чинником державотворчих процесів, формування громадянського суспільства, є активним фактором організації стабілізуючого культуротворчого фактора демократичної держави, обдарованої особливими якостями: христоцентризмом, кордоцентризмом, потужною логореакцією».

Проблема сучасної педагогічної риторики постійно актуальна, тому що вона пов'язана з майстерністю педагогічного впливу словом, дієвістю комунікативно-професійної технології розвивального навчання та виховання. Сьогодні багато людей замислюються над тим, як знайти вчителя, здатного вплинути на дитину за допомогою слова так, щоб завдяки цьому навчально-виховному впливові вона могла грамотно відстояти себе в різних комунікативних ситуаціях,

і в подальшому житті успішно реалізувала всі свої можливості та таланти. Концепція педагогічної риторики будується на ідеях класичної загальної риторики, загальної педагогічної риторики і фахової педагогічної риторики вчителя-словесника.

З найдавніших часів учителі шанувалися як духовні батьки, наставники у пошуці істини, добра й краси, були взірцем розсудливості в особистому й громадському житті. Учитель-творець, учитель-словодар, учитель-наставник дитини в усі часи в усіх народів високо цінувався, плекав живу думку й душу істинних патріотів держави. Тому вчитель у громадській свідомості сприймався як «охоронець істини», «гарант безперервності життя», «посередник між Богом і людьми», який «всіх навчає всього», (Я.А.Коменський), який має золоті ключі від таємниць земного буття, бо готує зустріч учня з Богом (школи Піфагора, Сократа, Песталоцці, Коменського та ін.).

Нині настає час відродження національної культурної спадщини, зокрема й риторичної, чарівного народного золотослова, в якому відбито першоцвіт національного менталітету й світовідчуття, який подарував світові титанів думки, слова, духу – Петра Могилу, Феофана Прокоповича, Григорія Сковороду, Тараса Шевченка, Івана Огієнка та інших просвітителів- гуманістів. Розбудова демократичної України вимагає нового філософсько-дидактичного осмислення проблеми професіоналізму вчителя, що ґрунтується на інтелектуальних, морально-духовних засадах творчої особистості. Вчитель – духовно-моральний квіт народу, на рубежі віків замислюється над таємницями творчості, педагогічної майстерності крізь призму слова. Благодатне і прекрасне слово любові й мудрості – золотий ключ до щастя особистості, процвітання суспільства, духовної величі народу.

Етико-естетичний чинник риторики має значний, потужний, інтелектуальний, моральний, естетичний потенціал – потенціал духовності, а тому ми образно називаємо таку риторику істини, добра, краси риторику любові, а в християнській традиції це вищі цінності духу: віра, надія, любов.

Яка ж мета, ціль сучасного педагогічного красномовства? Відповідь на це питання ми знаходимо у професора Г.М. Сагач, «педагогічна риторика, мета якої – формування культури риторичної особистості вчителя, який володіє мистецтвом переконуючого мовлення і може навчити цьому мистецтву своїх учнів, студентів».

З проголошенням незалежності України в 1991 році посилювався суспільний, освітній і науковий інтерес до ораторської майстерності загалом та педагогічної зокрема. На часі постала потреба в розробленні положень педагогічної риторики на засадах неориторики й теорії розвивального навчання, насамперед в аспекті морально - духовного, етико – естетичного розвитку особисті на основі нового осмислення діалогу.

В наведених у дослідженні фактах простежуються закономірності взаємодії риторичного й розвивального підходів у педагогічному мовленні. Ці закономірності пов'язані з поєднанням логосу, етосу і пафосу в риториці вчителя, з діалогізацією навчального процесу, з доцільним використанням риторичних засобів, дотриманням рідномовних обов'язків, лінгвокреативністю.

Аналіз окремих фактів історії красномовства крізь призму розвивальної освіти свідчить, що в основі принципів вітчизняної педагогічної риторики лежать розвинуті на ґрунті власної культури й освіти положення античної класичної риторики, християнсько-візантійські впливи, гуманістичні ідеї європейської освіти та усвідомлення важливості рідномовної освіти, переконання в необхідності вдосконалення професійно-педагогічного мовлення на засадах народної педагогіки, етнокультури.

В українських школах упродовж державницької історії працювало багато вчителів, чие мовлення характеризувалося витонченим красномовством, у кожного наставника був свій, особистий, стиль педагогічної риторики, у якому поєднувалися різні моделі мовленнєвої поведінки. Імена таких осіб потрібно відкривати, а досвід риторично-педагогічної діяльності – досліджувати, вивчати, для прийдешнього благословія української освіти.

Риторична освіта – це один із найбільш важливих і перспективних сучасних лінгводидактичних напрямків, мета якого не обмежується формуванням навичок гарного й переконливого мовлення; одне з ключових її завдань – виховання моральних і патріотичних складників характеристики людини, що в сумі зі знаннями мови сформують національно мовну особистість, носія елітарного типу культури.

Сучасне трактування риторики вчителя як теорії та майстерності ефективного впливового професійного мовлення спирається на основи класичної риторики – науки про способи переконання за допомогою слова, що базуються на майстерно поданій чіткій системі логічних доказів, мистецтві користуватися аргументованими логічними висновками, на теорії художнього мовлення. У такому ракурсі розглядається риторика вчителя в працях С. Абрамовича, Н. Бабич, Н. Голуб, О. Горошкіної, О. Кучерук, Л. Мацько, О. Мацько, Е. Палихати, М. Пентилюк, Г. Сагач, М. Чикарькової та інших сучасних українських науковців.

Риторика вчителя – ефективний засіб у створенні гармонійного навчально-комунікативного середовища. Оскільки предметом педагогічної риторики є закономірності мовленнєвої поведінки вчителя в різних ситуаціях спілкування, сферах практичної діяльності з метою створення ефективного висловлювання, виникає необхідність розглянути роль риторичних можливостей педагога, зокрема риторики вчителя української мови, у досягнення пізнавальних, розвивальних та виховних цілей навчання.

Дослідження доводить, що риторика вчителя формує позитивну емоційно-психологічну атмосферу навчального спілкування, в основі якої доброзичливий тон і тактовна манера спілкування з учнями, відповідний навчально - комунікативному задуму характер міміки, рухів, жестів, що супроводжують мовлення. Риторичні можливості вчителя розкриваються під час монологічного та діалогічного мовлення. У зв'язку з цим висувуються підвищені вимоги до мовлення вчителя, зокрема дотримання акцентологічних, орфоепічних, граматичних та інших норм мовлення, його логічність, виразність, емоційність, образність, яскравість, чистота, предметна й поняттєва точність, багатство й ситуативно-контекстуальна доречність, переконливість, етичність та ін. Відповідність цим вимогам є основою риторики вчителя-словесника. Дотримання таких вимог допоможе вчителю доцільно побудувати впливове висловлювання, краще презентувати свої думки, забезпечити ефективну навчальну взаємодію, побудувати продуктивні стосунки з учнями, реалізувати пізнавальну, розвивальну, виховну мету уроку.

Саме в спрямуванні риторики на досягнення форми і способу втілення в мовленні духовних сутностей криється її особлива сила: необхідно мати в душі, прагнути передавати іншим, переконати інших у тих сутностях, для вираження змісту яких оратор і використовує розроблені та усталені виразні форми духу, риторика забезпечувала тренування думки, учила будувати судження й поєднувати їх в ораторському мовленні або у творі.

Отже, на перший план сьогодні висувається якість літературної освіти. Якісна освіта розглядається нині як один із чинників високої якості життя. Соціально-економічне і культурне зростання держави буде тоді, коли в нас буде якісна освіта. У якість літературної освіти як окремого складника загальної якості освіти входить і рівень знань, і вміння застосовувати їх на практиці, і вихованість засобами мистецтва слова, моральне становлення особистості під впливом художньої літератури, національна гідність і гордість, повага до інших народів; вироблення вмінь розв'язувати життєві проблеми. Засобами художнього слова маємо виховати сильний, вольовий характер та естетичний смак.

У сучасній школі теорія літератури замінила риторику. Але риторика опиралася на текст, на зразок, на слово, його глибини, формувала розуміння суті художнього тексту.

Підсумовуючи сказане, можна підкреслити, що прагнення замінити вивчення риторики курсом літератури було викликане бурхливим розвитком літератури XIX століття й бажанням забезпечити більші можливості для духовного розвитку учнів. Проте критики риторики не враховували, що самі вони досягли високих інтелектуальних характеристик саме завдяки риторичі. В умовах, коли кількість творів для вивчення значно зросла, а кількість годин на літературу зменшилася, учні не встигають прочитати твори, аналізують їх, повторюючи висновки з тексту підручника, а отже, не тільки не вивчають цілісний твір, а навіть не запам'ятовують, не аналізують уривків, як це було за часів вивчення риторики.

А відтак згадки про риторику в низці сучасних публікацій свідчать про тривогу, яку викликає сучасний стан викладання літератури, і прагнення використати окремі можливості риторики для сучасної літературної освіти.

На сучасному етапі риторика є дуже необхідною складовою професійної діяльності педагога. Адже саме за допомогою її складових, таких як: голос, жести, міміка і т.д., вчитель вміє налагодити контакт зі своїми вихованцями, їх батьками, колегами, вміє зробити навчальний процес цікавим для учнів та сприяє їх ефективнішому навчанню та засвоєнню необхідного матеріалу.

Таким чином, риторичні знання, вміння та навички є потрібними кожному вчителю в його професійній діяльності не лише для розвитку його особистісних якостей та різноманітних психічних явищ, але й для того, щоб вміти зацікавити учнів, доступно пояснити їм необхідний матеріал, розвивати їх інтерес до вивчення того чи іншого навчального предмета, вміти мотивувати їх, а також для того, щоб вміти розмовляти з іншими людьми, особливо батьками та колегами на доступному їм рівні, відповідно до їх інтересів і тому подібне.

Проведене анкетування педагогів сільського освітнього закладу показало, що сучасні педагоги цікавляться риторикою: щось чули, знають, читають, вивчають під час самоосвіти.

Серед складових іміджу педагога вчителі визначилися так:

1) Зовнішній вигляд і внутрішня культура – 44%;

- 2) Зовнішність, манери, хода і голос – 25%;
- 3) Інтелект, ерудиція, красномовство – 27%;
- 4) Міміка, голос, жести – 4%

Цей результат говорить про розуміння педагогами критеріїв створення сучасного іміджу вчителя української школи. Педагоги, яким за 40 років, перевагу віддали інтелекту, ерудиції, красномовству, а ті, кому до 40-ка років – зовнішньому вигляду і внутрішній культурі.

Для підсилення особистого красномовства педагоги найчастіше використовують усі перераховані методи. Виявилося, що тільки 4 педагогів із 24 (вчитель математики (1 з 3), вчитель інформатики, вчитель технологій, вчитель фізкультури) не використовують у щоденній практиці читання напам'ять висловів видатних риторів, поетів, науковців під час уроків, а готуючись до виховних заходів – послуговуються ними.

Отже, напрямок освіти майже не впливає на цей вибір у педагогів нашого освітнього закладу.

Самоосвіті педагоги сільської школи приділяють приблизно 1 годину на щодень, під час вихідних – 2 – 2,5 години. Це мало часу, педагоги пояснюють це тим, що специфіка життя педагога в селі вимагає витрати часу на фізичну працю біля господарства, земельних наділів (городів), облаштування сільських будинків, обійсть.

Більшість педагогів не відвідує сільську, шкільну бібліотеку (65%). Книги купують через мережу Інтернет, читають онлайн, виписують газети та фахові журнали – 54%. Всі новини педагогіки дізнаються з телеекранів, мережі Інтернет, педагогічних сайтів. Читання книг – одна з головних умов риторичних умінь, словниковий запас, розвиток світобачення, формування культури спілкування в міжособистісних стосунках

Дослідження виявило таку закономірність, що сільському вчителю, щоб працювати над самовдосконаленням особистого красномовства найбільше потрібен вільний час, а його якраз і не вистачає – 50% відповідей; бажання і мотивація до постійного навчання – 20%, потрібно вивчати роботи сучасних науковців української риторики – 18%, потрібно побороти особисту ліню – 12%.

Отже, провівши аналіз анкет педагогів, дійшли висновків, що сучасні освітяни сільської школи, цікавляться риторикою. Так, у них, можливо, немає чітких концептуальних знань, конкретики, але їх цікавить красномовство. Молоді педагоги вивчали цей предмет у вузах, а старше покоління черпає знання із сучасних довідників, праць вчених, займаючись самоосвітою. Педагоги розуміють дуже важливе значення цієї мовленнєвої науки, потребу в умінні застосовувати красномовство у навчальній та виховній роботі з учнями, батьками, колегами. Безумовно, без ефективної комунікації в сучасному світі зараз ніяк.

Вважаємо безцінним скарбом для самоосвіти вчителів, а особливо для нової генерації риторів та ораторів – досвід сучасних наставників – професіоналів, Світочів, які відшліфованим віками Словом, плетуть хресну мережку українського красного словознавства.

Для педагогів, які прагнуть «покласти у підмурівок майбутнього Храму Слова й свою цеглинку - слово», варто досконало ознайомитися з працями світанкової ластівки риторики Любові, Жінки, яка постійно збагачує, заряджає, наповнює Храм Науки своєю духовною та сильною енергією, професора Галини Михайлівни Сагач – володарки українського нетлінного духовного скарбу «на всі покоління й віки». Кожна її книга – це «золоті ключі» від однієї із семи «вільних мудрощів» – риторики, і хто матиме ці ключі, тому відкриється «світла слава й розумна сила». Книги Галини Михайлівни спонукатимуть кожного педагога, хто доторкнеться розумом і щирим серцем до її праць – леліток, до створення особистої світлиці Слова у безмежжі сучасного виміру.

Цікавим буде досвід неперевершеного майстра своєї справи, педагога-новатора, людини з індивідуальною неповторною харизмою, нашого земляка М.М.Палтишева, який першим у країні почав проводити уроки-вистави, використовуючи музику, поезію, демонструючи слайди картин видатних художників, завдяки чому у класі створюється певний емоційний клімат.

М.М. Палтишев – учитель-майстер, тонкий психолог, інтуїтивіст, гіпнотично впливає на аудиторію, володіє педагогічною майстерністю, але ніколи не акторствує, бо говорить про те, у що сам вірить, живе у вимірах християнської культури». У вимірах християнської культури повинен працювати кожен педагог, не дивлячись, який фах він викладає, бо саме цей вимір і є тим мірилом, який перетворює простого вчителя у Великого Майстра.

Думаємо, що досвід Палтишева Миколи Миколайовича значно підвищить педагогічну майстерність вчителів України, наш обов'язок застосовувати його на практиці в щоденній роботі.

І, мабуть, в кожному освітньому закладі є такі педагоги, у яких можна повчитися красномовству. Тому вчителям треба взяти на озброєння Слово – Світло тих, хто народжений з сповиточка для його

цнотливого леліяння, хто може передати досвід, від кого лине благодать, сходить дух любові і правди, щоб разом з батьками та учнями розбудувати Храм Риторичної Української Освіти.

Отже, естетичні та етичні чинники розвитку риторичних умінь вчителів – словесників сприятимуть якості краси педагогічної дії, що стимулюватимуть неперервне професійне зростання як учнів, так і самих вчителів, а також зумовлюватимуть усвідомлення ними себе не лише як предметників, що мають навчити дітей певної навчальної дисципліни й уміти перевірити якість її засвоєння ними, а словом сформувати душу дитини, позитивні уподобання та цінності, християнські ідеали, життєві моральні орієнтири. Важливими в естетизації навчання і виховання є не лише дисципліни гуманітарного циклу, але й інші предмети. Робота кожного педагога повинна звестись до того, щоб стати для учня учителями життя, залишити яскравий і незабутній слід у їхніх душах, показати шлях до особистісної самореалізації у будь-якій життєвій діяльності. Безперечно, реалізувати актуальні завдання етико - естетичного виховання засобами риторики в сучасних умовах може педагог, який має відповідну професійну підготовку, розвинутий художньо-естетичний світогляд і є естетично та етично грамотною особистістю.

Аспекти питання педагогічних можливостей риторики вчителя-словесника на сучасному етапі – безмежні.

Дата надходження до редакції: 06.05.2023

©Ходос Н., 2023

УДК 37:82-343(045)

Юзленко Олена Олексіївна,

учитель української мови та літератури
О

Одеса, Україна

ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ КАЗОК ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ ВЛАСНОЇ КАЗКИ

Ключові слова: літературна казка, процес адаптації, ментальне здоров'я, універсальність проекту, важливе історичне джерело, проблеми написання казки, шляхи подолання

Анотація. Цей матеріал є різномірною роботою, мета якої полягає в тому, щоб навчити здобувачів освіти сприймати інформацію через особистісний підхід під час вивчення та закріплення нового матеріалу.

Завдання даного проекту полягає в тому, щоб залучити всебічне сприйняття теми «Літературні казки» на уроках української літератури в 5-му класі НУШ. Бажано залучити здобувачів освіти до написання літературної казки не після вивчення всієї теми, а протягом її розкриття, після вивчення двох літературних казок (прозової та віршованої).

Перед написанням учнями/ученицями власної казки необхідно подати інструкцію:

формулювати тему та основну думку казки

творити рукопис власного твору

ібрати попередню чи остаточну назву

изначитися з різновидом (побутова, про тварин, фантастична тощо)

рочитати казку батькам, близьким. Прочитати казку однокласникам

роаналізувати враження інших щодо прочитаного. Відповісти на питання

едагувати (за необхідністю)

моделювати за допомогою програми Word (редактор) макет книжки або зробити власноруч використовуючи рукописні матеріали

амалювати ілюстрації або дібрати з інших джерел

Роздрукувати сторінки казки, скріпити їх

Актуальність цього проекту полягає в тому, що учень/учениця під час створення літературної казки поринає і світ фантазії, де він/вона розкриває індивідуальність, бореться зі своїми вадами, може розкрити морально-етичні цінності не тільки для себе, а і для інших людей. Цей проект може стати неоцінним матеріалом для роботи здобувачів освіти зі шкільним психологом, бо найчастіше негативні герої, створеної літературної казки, є уособленням внутрішніх проблем ментального здоров'я дитини, часто в казці можна почути благання про допомогу.

Окрім того, цей проект стане в пригоді батькам п'ятикласників, бо саме в цей час діти цієї вікової категорії проходять складний процес адаптації, коли відбувається перехід з початкової школи до середньої, коли додаються фізіологічні зміни організму дитини.

і

м

е

н

і

Часто в зазначений період загострюється почуття справедливості, розуміння добра і зла, ставлення переможця до переможеного. Головна мета створення літературної казки – це дати можливість здобувачам освіти на власному досвіді переконатися, що основою світогляду повинні стати морально-етичні цінності, не допустити викривлення розуміння цих чеснот.

Викладений вище матеріал можна вважати універсальним, бо його можна використовувати не тільки на уроках української літератури як узагальнення до теми, а і протягом її вивчення, бо на прикладі літературних казок можна пояснити, що казки бувають віршовані і прозові, що таке псевдонім і за яких умов автори брали собі псевдоніми, розповісти про історичні події, через які митці приховували свої справжні імена та прізвища, чому саме такий псевдонім взяв той чи інший письменник/письменниця.

Доречним буде використати цей проект як окремий позакласний захід, бо після написання літературних казок, здобувачі освіти зможуть зробити виставку власних творів у шкільній бібліотеці, запросивши учнів початкових класів на літературну зустріч.

Незайвим буде впровадити написання літературних казок здобувачами освіти як елемент уроку літератури рідного краю. У такий спосіб можна урізноманітнити зустріч письменника/письменниці вашого регіону з учнями для обміну письменницьким досвідом. Учні можуть під час такого заходу отримати схвальні відгуки митця, поставити питання автору, отримати слушні поради щодо розвитку письменства в регіоні.

До реалізації написання літературних казок здобувачами освіти бажано залучити учителя інформатики, який навчить учнів оформлювати свої роботи за допомогою програм Word (редактор), що сприятиме розвитку компетентності учнів не тільки на уроках з української мови та літератури, а і на уроках інформатики.

Спостерігаючи за творчим процесом написання казок, можна зазначити, що часто учні прагнуть зробити казку настільки індивідуальною, що відмовляються роздруковувати її, а прагнуть створити рукопис, використовуючи незвичний почерк, аутентичні символи для ілюстрацій.

Учителю, який пропонує здобувачам освіти створити літературну казку, теж варто особисто долучитися до цього проекту, написавши власну казку, бо, як відомо, ніщо так не надихає учнів/учениць на нові звершення, ніщо так не допомагає подолати страх публічних виступів, сором'язливість, як приклад учителя. Можна на прикладі власної казки пояснити структуру казок, наявність чарівних предметів, поєднання фантастичного і реального, наголосити на тому, чого навчає ця казка. Після прочитання вчителем свого твору обов'язково треба провести бесіду зі здобувачами освіти щодо прочитаного. Поставити питання: «Чи сподобалась казка?», «Чи відповідає структурі казок?», «Чого вас навчив цей твір?».

Особливу увагу необхідно приділити проблемам, з якими може стикатися учитель під час запровадження цього проекту. Приділити увагу шляхам подолання цих викликів. Отже, зупинімося на ключових:

ебажання учня писати казку. Найчастіше такі відповіді: «не цікаво», «по-дитячому», «усе знаю про казки».

Шляхи подолання: не змушуйте учня/ученицю писати казку, він/вона, слухаючи казки інших, бере участь у проекті, усі необхідні знання він/вона здобуває; часто деяким здобувачам освіти треба більше часу для збору матеріалу, створення сюжету тощо. Можливо, він/вона напише свою казку пізніше, тоді обов'язково необхідно надати час і дати можливість прочитати свій твір; чень/учениця почав писати казку, але не дописав і прагне прочитати недописану.

Шляхи подолання: запропонуйте іншим учням/ученицям(за згодою автора/авторки) скласти варіанти закінчення цієї літературної казки. Коли всі варіанти прозвучали, зробіть висновок зі спостереження, що саме так літературні казки і пісні стають народними; казці перемагає зло, персонаж, який уособлює добро, помирає.

Шляхи подолання: проаналізувати зв'язок казки із реальним життям, розповісти, що часто герої помирають у боротьбі зі злом, за справедливість, знищуючи зло, ціною свого життя рятують інших. Наголосити на тому, що своїм прикладом герої спонукають інших до продовження цієї боротьби. Цей матеріал можна використати як патріотично-виховний, розповідаючи про агресію Росії проти України, про загиблих воїнів, цивільних, які стали на захист своєї Батьківщини, у той час, коли Україна опинилася перед обличчям смертельної небезпеки. Можна зазначити, що діти 5-х класів НУШ дуже часто пишуть казки саме про війну, приховуючи за алегорією власні трагічні історії, тому необхідно враховувати цей негативний досвід дітей війни, дітей, яких агресор змусив залишити зруйновані міста, а деяких позбавив не тільки оселі, а і рідних, які змушені були виїхати за кордон або загинули. Підсумовуючи зазначене вище, можна зробити висновок, що цей проект є цінним усним і писемним історичним джерелом, який стане в пригоді не одному поколінню.

Теорія літератури: художні засоби (алегорія, епітет, персоніфікація).
 чень/учениця постійно змінює сюжет, додаючи нові деталі, таким чином не вкладається в зазначені терміни написання.

Шляхи подолання: запропонувати написати серію казок про подальші пригоди персонажів казки.

Теорія літератури: збірки творів.

Враховуючи всі зазначені докази, можна підсумувати, що літературні казки, створені здобувачами освіти 5-х класів НУШ, формують навички орфографії, розвивають уяву, виховують любов до Батьківщини, дають можливість проводити час з батьками, зближуючи членів родини, формують морально-етичні цінності, є важливим джерелом інформації для роботи з психологом, є неоціненним історичним джерелом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Данилюк, І. В., Зольникова, С. В. (2019) Казкотерапія як метод психологічного впливу на особистість. *Psychological Journal*. Vol. 5 № 6. С. 161-173. DOI (Issue): <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.6>

Замелюк, М. (2021) Казкотерапія як інноваційна здоров'язбережувальна технологія у просторі сучасного дошкільного закладу. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Теорія виховання*. 2 (351). С.14-19.

Репнова, Т. П. Психологічні особливості розвитку культури емоцій у підлітків : дис. канд. психол. наук :19.00.07 / Т. П. Репнова. – О., 2011. – 247 с.

REFERENCES

Danyliuk, I. V., Zolnykova, S. V. (2019) Kazkoterapiia yak metod psykholohichnoho vplyvu na osobystist. *Psychological Journal*. Vol. 5 № 6. S. 161-173. DOI (Issue): <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.6>

Zameliuk, M. (2021) Kazkoterapiia yak innovatsiina zdoroviazberezhualna tekhnolohiia u prostori suchasnoho doshkilnoho zakladu. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Teoriia vykhovannia*. 2 (351). S.14-19.

Riepnova, T. P. Psykholohichni osoblyvosti rozvytku kultury emotsii u pidlitkiv : dys. kand. psykhol. nauk :19.00.07 / T. P. Riepnova. – O., 2011. – 247 s.

U
 teacher of Ukrainian language and literature

I
 Дата надходження до редакції: 15.04.2023

©
 Юзленко О., 2023

o
 Olena

Науковий журнал

НАША ШКОЛА: НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ СТУДІЇ

№ 3' 2023

Статті друкуються в авторській редакції

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Цифровий друк. Зам.№ 910

Підписано до друку 31.08.2023 р Наклад 100 прим.

Видавництво і друкарня ФОП Жмай О. В.